

3/1996

Urve Lippus, Aurika Gergeležiū jt. muusika-raamatukogudest;

Toomas Paul Wastsest Testamendist;

Sirje Lusmägi ühest kaotsiläinud käsikirjast jm.

Eesti Rahvusraamatukogu
Eesti Raamatukoguhoidjate
Ühing

3/1996

Toimetuse kolleegium: A. Nuut, R. Olevsoo, E. Rannap, K. Tammaru, U. Tõnnov, T. Valm, A. Valmas

Tegevtoimetaja/Editor **Ene Riet**
Toimetaja **Maire Liivamets**
Keeletoimetaja **Tiina Vilberg**
Tehniline toimetaja **Mirjam Jürna**
Tiiu Tali
Kaanefoto: **Teet Malsroos**
Fotol: Muusikainfot leiab ka
CD-ROMidelt

Address/Address:
EE 0100 Tallinn
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu
"Raamatukogu" toimetus
tel. 6 307 128
faks 372+6/311410
elektronpost: enerk.@venus.nlib.ee

Austatud Lugeja!

Tänapäeva raamatukogud on miljoneid trükitud raamatuid, kuid ka mikroandjaid, heliplaate ja -kassette, laserplaate, auviseid jm. dokumente sisaldavad infokeskused. Suurte universaalsete raamatukogude kõrval on oma koht eriraamatukogudel. Üha suurenevat lugejate poolehoidu on Eestis leidnud maakondade ja linnade keskraamatukogude ning muusikaõppeasutuste juures asuvad muusikaraamatukogud (-osakonnad, -sektorid või lugemissaalid). Ometi ei suuda neist ükski veel rahuldada nõudlikuma muusikahuvilise kõiki vajadusi - ka meie suurim ja seni ainsana muusikaalaseid teadusbibliograafiaid ja andmebaase koostav, muusikaraamatukogunduse ja -bibliograafia alase teoreetilise uurimistöega tegelev Eesti Rahvusraamatukogu kunstide osakonna muusikasektor. 1991. aastal asutatud Eesti Muusikakogude Ühendus on seadnud endale eesmärgiks edendada muusikaraamatukogude tegevust Eestis ja aidata kaasa muusikaraamatukoguhoidjaile vajaliku erialase ettevalmistuse ning täienduskoolituse korraldamisele. Viimasest kirjutab pikemalt RRI kunstide osakonna töötaja Aurika Gergeleži, käesoleva ajakirjanumbri muusikakogudesse puutuva osa algataja ja koostaja.

Kogusid vahendatakse ja reklaamitakse bibliograafianimestike kaudu. Üle-eestilisi kirjandusnimestike võistlusi on tänaseks peetud juba üheksal korral. Viimase, 1996. aasta konkursi tulemustest leiate ajakirjas pikema kirjutise kõigil konkurssidel žürii liikmena osalenud Mari Kalvikult, kes püüab ühtlasi leida kõigis neis üldist ja erilist.

Kevad on olnud raske kõigile eestimaalastele, ka raamatukoguhoidjaile. Jätuks meil kõigil vaid energiat ja taht elada homme päev paremini, toetada kolleegi hea sõna või teoga, teha oma tööd endiselt hästi.

Jõudu soovides

Ene Riet

Avaveerg	Urve Lippus	4
MUUSIKARAAMATUKOGU		
Eesti Muusikakogude Uhendus	Aurika Gergeleži	5
Eesti Rahvusraamatukogu kunstide osakonna muusikakogu	Katre Riisalu	8
Pärnu Linna Keskraamatukogu muusikakirjanduse lugemissaal	Ene Roost	10
Tartu Linna Keskraamatukogu muusikaosakond	Meery Salu	12
Muusikaraamatukoguhoidjate erialaharidusest	Aurika Gergeleži	13
SAAGEM TUTTAVAKS		
Prantsuse Kultuurikeskuse raamatukogu	Maria Pulk	16
BIBLIOGRAAFIA		
Bibliograafiaväljaannete võistlused Eestis aastail 1977-1996	Mari Kalvik	17
RAAMATULUGU		
<i>Wastse Testamendi</i> kordustrukkidest	Toomas Paul	20
ETARi baltikaosakonna raamatuid: Tallinna asehalduskonna aadressraamat 1796. aastast	Tiiu Reimo	23
HABENT SUA FATA LIBELLI		
Ühest kaotsiläinud käsikirjast	Sirje Lusmägi	25
JUTUTUBA		
Raamatu puudutamine on sama tähtis kui sisu tundmine: vestlus Kyra Robertiga	Maire Liivamets	28
ARVUTIHARIDUS		
<i>World Wide Web</i>	Mai Põldaas	30
JURISTIVEERG		
Abikaasade vara ja selle jagamine	Albert Kalme	31
SÕNUMID		
Jõgeval on uus raamatukogu	Heli Järv	33
Juubelipidustused TA Raamatukogus	Sirje Lauring	34
III Nukitsa konkurss on teoks saanud		36
Mälestame: Marie Edari		40
PE3IOME		
		41
SUMMARY		
		42

Aastaid tagasi Viljandis peetud Balti muusikateadlaste konverentsil uuris Lundi professor Folke Bohlin, kes arvas, et Viljandi on konverentsiks küll kena paik, kas seal ka on kohalikke muusikateadlasi. Nimetasin Maret Tomsonit. "Kuidas", protestis tema, "linnas, kus pole raamatukogu?" Muidugi ei arvanud professor, et Viljandis pole üldse raamatukogu. Ta pidas silmas uurijatele mõeldud teaduslikku raamatukogu. Ohkasin kurvalt ja küsisin vastu, et kas tema arvates Tallinnas on muusikateadlasel võimalik elada. Ta sai minust aru. Nii Lundis kui Helsingis on eesti külaliste kopeerimishullust mõista püütud. Muidugi on ka meil põnevad muusikat ja hinnalisi arhiivdokumente, mida uurida. Maailmas tehtavaga on vaja aga kursis olla.

Usun, et kõik eesti muusikateadlased hindavad kõrgelt Rahvusraamatukogu muusikasektori pingutusi täita kuidagi puuduva muusikaalase teadusraamatukogu kohta, samas leidub sealgi juhuslik murdosa vajalikust. See ei saagi teisiti olla. Rahvusraamatukogu muusikasektori funktsioon on palju laiem kui muusikateadusliku uurimistööga tegelejate teenindamine. Nad peavad oma nappe vahendeid jagama arvestades kohutavalt kirju lugejaskonna vajadusi. TA või TÜ raamatukogus on muusikakirjandust väga vähe, sest kummaski asutuses pole vastavat allüksust oma konkreetsete nõudmistega. EMA kogu esmased ülesanded on jälle võimalikult täieliku noodikogu loomine ning

õppetöökõks vajaliku kirjanduse soetamine. Ja nii siis sõidame Helsingi vahet, vahetame, kopeerime, ja vaatamata kõigele on tulemused lünklikud.

Teen veel ühe põike Lundi. Mulle meeldib teise ülikooli sattudes veeta aega raamatukogus. Lihtsalt kõndida riulite vahel ja vaadata, millised raamatud ühes või teises raamatukogus on, milliseid ajakirju tellitakse. Loomulikult on teatud osa valikust kõikjal sama (ja just see valik tuleks meil seada esmaseks eesmärgiks). Aga tervikuna on kogud väga erinevad. Miks nad on ostnud just need raamatud? Lundis torkas mulle silma, et küllalt pisikeses muusikaosakonna kogus oli palju uusimat ameerika muusikateoreetilist kirjandust, hirmus kallid raamatud kitsale lugejaskonnale. Teadsin, et Lundi muusikateaduse osakonna profiil on pigem ajalooline ja Folke Bohlin käib moodsast teooriast kaarega mööda. Mulle seletati, et raamatukogu on olnud aastaid ühe dotsendi hoole all, kes just teooriast huvitub. Moraal: järelikult pole Eestis olnud piisavalt huvitunud muusikateadlasi, et komplekteerida uurijaile vajalik kogu. See on peaaegu õige. Peaaegu seepärast, et ahela "tahtmine - raha otsimine - raamatukogu teke" toimimiseks on viis-kuus iseseisvat aastat väga lühike aeg. Me kõik mäletame veel nõukogude aega, kus osteti kõike kättesaadavat (ja ka palju pahna), tõeliselt vajalikke asju aga lihtsalt ei saanudki kätte.

Kuhu ma selle jutuga tüürin? **Praegu tundub kõige pakilisem rääkida selgeks erinevate muusikakogude funktsioonid ning sellest tulenevalt kogude komplekteerimise põhimõtted.** Möödas on aeg, kus võis hankida, mida kätte sai, ja tuli unustada, mida nagnii kätte ei saanud. Praegu võib hankida kõike, piirab ainult raha, aga seda jääb alati väheks. Usun, et kõik meie majandajad on pidanud alla suruma muigeid, kuulates rikaste riikide raamatukogude kaebelaule. Ma ei ole veel sattunud akadeemilisse muusikateaduslikku institutsiooni, kus ei oleks

eelarve kärpimise ja rahapuuduse probleemi. Mida vähem raha, seda arukamalt tuleb seda kulutada.

Mida tähendab arukas kulutamine? Siin olekski vaja mängumaad määratleda: mina kogun nende lugejate, sina teiste, tema kolmandate tarbeks. Kui öeldakse selgelt välja: EMA kogu on õppekogu, RRI kogu on laiatarbeline muusikakogu, TARI kogus muusikat pole, siis minagi hakkaksin ehk otsima vahendeid (inimesi, institutsioone), millega see vajalik kogu luua. Kui aga otsustataks, et RRI muusikakogust peab saama teaduslik kogu (*research library*) siis püüaksin just temaga luua koostööd. Mu kogemus kateedri/osakonna kogust on piisav, et mitte panna liiga suuri lootusi väikesele käsikogule. Muusikateadlastel-uurijatel-õpetajatel on omad tööd, nad ei saa muutuda raamatukoguhoidjateks.

Kui nüüd veelkord paralleele tuua, kuidas "neil seal on", siis ei saa kuidagi mööda muusikakogu töötaja haridusest. USA ülikoolide muusikaraamatukogudes töötavad muusikateadlased, kes lisaks on õppinud tundma raamatukogundust. Ma pole rännanud kogu maailmas, aga Põhja-maade kogemus kinnitab sama. Erialainimesed teadusraamatukogus tagavad, et tellitakse tõesti esinduslikku kirjandust. Tee ühe hea muusikakoguni on vaevaline ja võtab palju aega. Aga rohkem kui aega nõuab see mõistust. Erinevalt majandusest pole siin suurt kiiret taga. Ühest hästi kirjeldatud muusikalisest käsikirjast ei saa otseselt mõõdetavat tulu. Kui aga kirjeid koguneb teatud hulk, on muusikateaduses võimalik püstitada hoopis uusi uurimisülesandeid, mis on ju põnev.

Ave Lõppus

Tallinn, 9. mai 1996

EESTI MUUSIKAKOGUDE ÜHENDUS

AURIKA GERGELEŽIU

EMKÜ sekretär

Mõte Eesti muusikakogusid ühendava organisatsiooni loomisest hakkas idanema 1990. aasta suvel. Idee algatajaks oli tollases Tallinna Konservatooriumi raamatukogus töötanud Mart Vainu, kes erialajakirjanduse kaudu oli tutvunud Rahvusvahelise Muusikaraamatukogude Assotsiatsiooni (*International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres - IAML*) tegevusega ning lähema informatsiooni saamiseks võtnud kontakti IAMLi juhtkonnaga. 1991. aasta jaanuaris moodustati töörühm, kes hakkas ette valmistama loodava organisatsiooni põhikirja. Sama aasta 12. novembril toimunud asutamiskoosolekul võeti vastu Eesti Muusikakogude Ühenduse (EMKÜ) põhikiri ja valiti 8-liikmeline juhatus.

Miks muusika(raamatu)kogudele oma organisatsioon? Päris omaette muusikaraamatukogudeks võib Eestis pidada vast ainult muusikaõppeasutuste kogusid. Enamuses raamatukogudes on tegemist muusikaosakonna või -sektsooniga, samas on ka raamatukogusid, mis sisaldavad ulatuslikku muusikakollektsiooni, mis omaette struktuuriüksust ei moodusta. Mis salata, nn. raamatute raamatukogus peetakse muusikat mõnigi kord tülikaks nähtuseks. Muusikaerilaadid (noodid, eriti heliülesvõtted) vajavad sageli tavapärasest pisut erinevaid hoiutingimusi, kuulamiseks tehnikat ja sobivaid ruume. Heal tasemel muusikakogu komplekteerimine

nõuab vastavat eriala tundvaid inimesi, arvestada tuleb ka kasutajaskonna soove ja vajadusi. Muusikaväljaannete kataloogimisel ja liigitamisel on rida nii dokumenditüübist kui valdkonnast endast tulenevaid iseärasusi. Seda loetelu võiks jätkata. Kindlasti on ligilähedastel sarnaseid probleeme ka teistel erialakogudel. Muusikakogude eripärast tulenevaid vajadusi teavad kõige paremini sealseid töötajad, kes peavad nende rahuldamiseks ise ka lahendusi leidma. Ainult ise saavad nad seista selle eest, et üldises raamatukoguilmas kahe silma vahele ei jää. Siit ka vajadus parema informeerituse ja koostöö järele nii riigisiselt kui rahvusvahelisel tasandil. Muusikaraamatukoguühingud tegutsevad umbes 20 riigis ja neil on pikad traditsioonid. Vanim on 1931. aastal loodud Ameerika Muusikaraamatukogude Assotsiatsioon (*Music Library Association - MLA*). Rahvusvahelise organisatsiooni IAMLi asutamiskonverents peeti 1951. aastal Pariisis - 40 aastat enne meie ühenduse moodustamist.

Eelpooltoodud silmas pidades ja Eesti muusikaraamatukogu tegevuse edendamisele kaasa aidata soovides peab EMKÜ oma **põhi-eesmärkideks:**

- * toetada muusikaraamatukogude loomist ja tegevust ning tugevdada koostööd sellel alal tegutsevate inimeste ja asutuste vahel;

- * aidata kaasa muusikaraamatukogude kultuurilise tähtsuse tõusule Eestis, samuti muusi-

kakollektsiooni vajalikkuse ja tähtsuse senisest paremale mõistmisele raamatukogudes;

- * tõhustada erialainfo levimist muusikakogude vahel;

- * aidata kaasa vajaliku erialase ettevalmistuse ja täienduskoolituse võimaldamisele.

EMKÜ liikmeks võivad olla kõik organisatsioonid, asutused või nende allüksused ja üksikisikud, kes tegelevad muusikaväljaannete (muusikaraamatud, -käsikirjad ajakirjad, noodid, heliülesvõtted jmt.) ning muusikainfo kogumise ja vahendamisega. EMKÜ liikmeks on astunud need, kes tunnevad vajadust parandada meie muusikakogude olukorda.

Informeerituses meil ja mujal toimuvast kaldus kaalukauss paaril esimesel aastal mujal tehtava kasuks. 1990ndatel aastatel aset leidnud murrangulised muutused avasid meile maailma. Tekkis ootuspärane huvi kõige vastu, millest varem, otseselt kokku puutumata, vaid kuulnud-loetud. Kõige pikaajalisemad ja kindlasti kõige viljakamad suhted on EMKÜ-l Soome Muusikaraamatukoguühinguga (*Suomen musiikkikirjastoyhdistys - SMKY*), kellega loodi kontaktid juba 1991. aastal. Samal sügisel toimus kahe organisatsiooni esindajate ühisnõupidamine Helsingis. Vähem kui aasta pärast järgnes põhjanaabrite 6-liikmelise delegatsiooni külaskäik Eestisse, mille jooksul tutvuti muusikakogudega Tallinnas, Tartus, Viljandis jm. Järgnevatel aastatel on

peetud mitmeid nõupidamisi, korraldatud vastastikusi õppekäike, seminare. Eesti on saanud hulgaliselt muusikaraamatukogutööks vajalikke materjale: käsiraamatuid, nimestikke, standardeid, liigituskeeme. RRI kunstide osakonnas leidub suurem osa SMKY väljaandesarjas ilmunust. Kontaktide tulemusena Taani Muusikaraamatukoguühingu ja MLAg on õnnestunud käia õppereisidel Taani ja Ameerika Ühendriikide muusikakogudes.

IAMLi konverentsil oli Eesti esmakordselt esindatud 1992. aastal, tookord veel vaatlejana. Järgmisel aastal Helsingis peetud konverentsi ajaks oli Eestis juba kuus IAMLi liiget (RR ja viis individuaalliiget), kes kõik said SMKY toetusel ka konverentsist osa võtta. Oluline sündmus oli Eesti ja Läti delegatsioonide ühisnõupidamine IAMLi juhtkonnaga, kus arutati meie muusikaraamatukogude olukorda ja koostöövõimalusi nii omal maal kui rahvusvaheliselt, vaeti erinevaid võimalusi organisatsiooniliste suhete loomiseks IAMLiga. **1994. aasta märtsist on EMKÜ ametlikult IAMLi rahvuslik sektsioon (national branch).** Eesti esindajad osalesid ka kahel järgmisel konverentsil Ottawas ja Helsingõris. Konverentside materjalidega on võimalik tutvuda RRI kunstide osakonnas.

Praeguseks on Eestis 11 IAMLi liiget (8 asutust ja 3 üksikisikut): RRile, TÜ Raamatukogule ning Teatri- ja Muusikamuseumile on tänavu lisandunud Eesti Muusikaakadeemia raamatukogu, Tartu ja Pärnu linna keskraamatukogu, Harju Maakonnaraamatukogu ja Võrumaa Keskraamatukogu. Ehk saavad sellest loetelust inspiratsiooni ka need raamatukogud, kes

seni ennast muusikakoguna pole osanud teadvustada.

Möödunud aastal õnnestus informeerituse kaalukaussi rohkem meil toimuva poole kallutada. Soome kolleegi, Tampere Linnaraamatukogu muusikaosakonna juhataja Pirjo Hakuniga mitmeid erinevaid raamatukogusid külastades saadud muljed tekitasid soovi ja vajaduse terviklikuma pildi saamiseks Eesti muusikaraamatukogude praegusest seisust. Selgitamaks, milline osa on (võiks olla) muusikal erinevates raamatukogudes, millised on põhilised probleemid, milliseid lahendusi on nendele leitud, vahetamaks mõtteid ja kogemusi ja arutlemaks koostöövõimaluste üle, korraldasime eelmise aasta detsembris nõupidamise "**Rahvaraamatukogu ja muusika**". On ju igas maakonnas ja linna keskraamatukogus suurem või väiksem heliplaatide kogu, mis mõnes kohas moodustab omaette üksuse. Levinum on olukord, kus heliplaadid asuvad kinnises kapis lugemissaali nurgas, raamatud aga muu kirjanduse hulgas. Kui ruumid ja tehnilised võimalused lubavad, on ka muusika kohapeal kuulamise võimalus. Samas on eriti viimase aasta jooksul olnud tunda huvi märgatavat tõusu muusikaosakonna või -sektsiooni loomise vastu, millele aitasid kindlasti kaasta Eesti Rahvuskultuuri Fondi poolt mitmele raamatukogule kingitud "Philipsi" muusikakeskused. Ühe muusikakogu süniloost saab lugeda ka käesolevas ajakirjanumbris. Arutelus koorus välja rida ühiseid probleeme. Kui küsimusele kogude paigutuse (kas kogu muusikaalane materjal paigutata eraldi?) ja teeninduse korralduse (kas orienteeruda põhiliselt kohapeal kuulamisele või koju laenutusele; kas võimaldada kuulamist iseseisvalt või töötaja

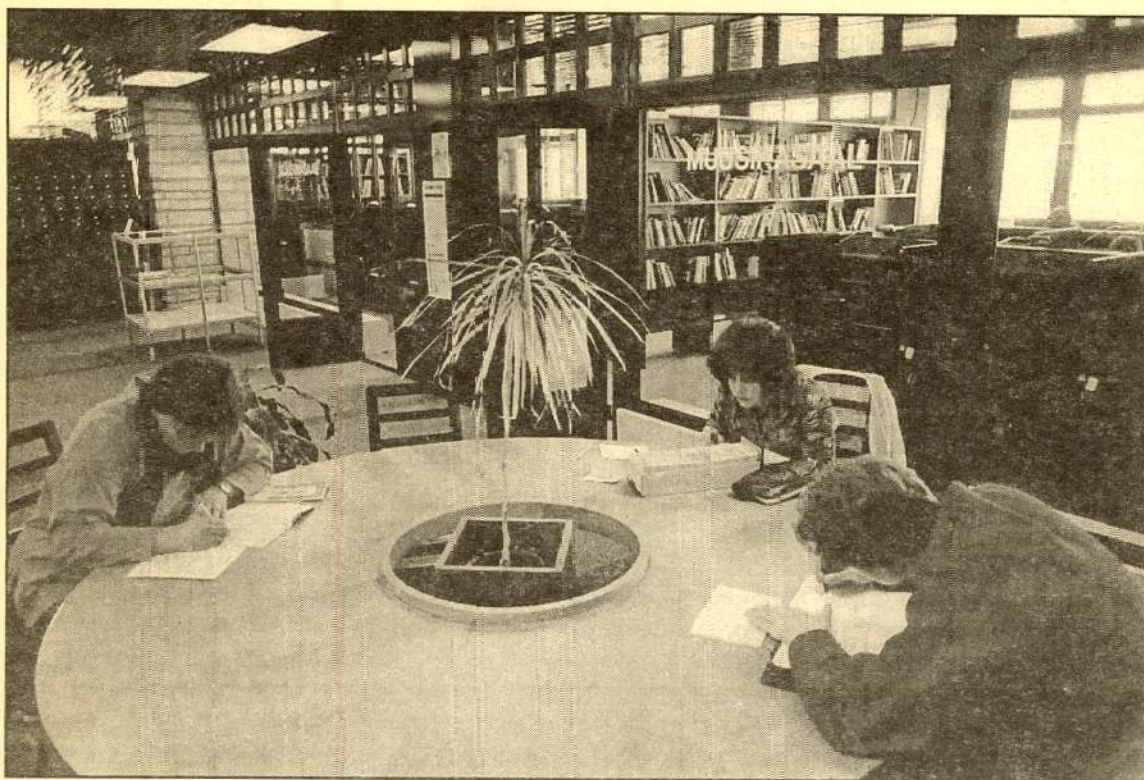
vahendusel? jms.) kohta saab iga raamatukogu oma ruumide võimalusi ja lugejaskonda arvestades ainult ise vastata, siis ühiseid lahendusi on võimalik leida näiteks muusikakogu sisu avamise probleeme koos lahates ja erinevaid komplekteerimisallikaid tutvustades. Viimane oli ka eelnimetatud nõupidamise üks praktilisi väljundeid: Toomas Etverk tutvustas aktsiaseltsi "Teek", Kaie Kuslap ja Marika Jaagumägi RRIst aga nootide ja heliülesvõtete komplekteerimise teisi võimalusi.

Moodustati ERÜ ja EMKÜ ühine töörühm nootide ja helisalvestiste kirjeldamise rahvusvaheliste standardite ISBD(PM) ja ISBD(NBM) eesti keelde tõlkimiseks, sest praegu ei ole eestikeelseid juhendeid, millele nootide ja helisalvestiste kataloogimisel võiks tugineda. Järge on ootamas liigitustabelid, muusikateoste ühtluspalkkirjade nimestikud jpm., milleta muusikaväljannete kirjeldamine ja kogu avamine jääb poolikuks. Koostöös Eesti Muusikateaduse Seltsiga on kavas pakkuda ka muusikaalast täienduskoolitust.

Ühe organisatsiooni näo ja elujõulisuse määravad tema liikmed, nende informeeritus ja koostöövalmidus. EMKÜ on avatud kõigile muusikaraamatukogunduse arendamisest huvitatuile Eestis. Hästitoimiva muusikaraamatukogude võrgu väljakujunemisel ja tigusana püsimisel on väärtuslik osa igal raamatukogul.

Täiendavat teavet EMKÜ kohta saab allakirjutanult ERRi kunstide osakonnast (Tõnismägi 2, AB 8045, tel. 6307 143, elektronposti aadress: auri-ka@venus.nlib.ee).

MUUSIKARAAMATUKOGU

*RRi kirstide osakonna muusikasaalis.
Fotod: Teet Malsroos.*

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU KUNSTIDE OSAKONNA MUUSIKAKOGU

KATRE RIISALU

osakonnajuhataja asetäitja

10. oktoobril 1959 andis NSVLi kultuuriminister välja käskkirja, mis kohustas liiduvabariikide keskseid raamatukogusid avama muusikaosakondi ning fonoteeke. Nii loodi sama aasta 1. novembril muusikaosakond ka tollases Eesti NSV Riiklikus Raamatukogus. Järjepideva noodikogu moodustumisele oli alus pandud juba 1945. aastal, mil raamatukogu hakkas saama noodikirjandusest vabariiklikku ning üleliidulist sündeksemplari. 50ndate esimestel aastatel noodiväljaandeid ka kataloogiti, kuid varsti see töö katkes.

1959. aastal, kui muusikaosakond loodi, alustati nootide järjepidevat kataloogimist, töötati välja vastav liigitussüsteem ning alustati süstemaatilise kataloogi loomist. 60ndate aastate algul lisandus helilintide ning -plaatide komplekteerimine ja kataloogimine. Alates 1. jaanuarist 1992 moodustab muusikakogu koos kunsti-, teatri-, filmi- ning kartograafiakoguga Rahvusraamatukogu kunstide osakonna.

Viimastel aastakümnetel on muusikakogu ülesanded tunduvalt avardunud. Esialgsest noodikogust on kujunenud kompleksne tervik. Saab kuulata helisalvestisi (helilindid, kassetid, vinüülplaadid, laserplaadid), vaadata videofilme, kasutada muusikaalast kirjandust (raamatud, ajakirjad). Tehakse bibliograafiastööd.

Osakonna valduses on 110 000 eksemplariline noodikogu, mis täieneb aastas 1200 noodi võrra ja 20 000 ühikuga helisalvestiste kogu, kuhu aastas lisandub samuti üle 1000 eksemplari. Muusikaraamatuid

saabub osakonda keskmiselt 400 eksemplari aastas, ajakirju on tellitud 46 nimetust.

Rahvusraamatukogu funktsioone täites ja ka varem on eriti põhjalikult püütud koguda Eestis ilmunud noote, raamatuid ja helisalvestisi ning ka mujal välja antud Eestiga seotud teavikuid. Tihe koostöö on kujunenud Neeme Järviga, kes on raamatukogule saanud kõik enda dirigeeritud helitööde salvestistega laserplaadid (kokku ligi 200 plaati) ning oma kontsertide arvustused. 1995. aastal sõlmiti koostööleping Soome helisalvestusfirmas "Ondine" töötavate eestlastest helirežissööride Viive ja Enno Mäemetsaga, kes on raamatukogule üle andnud juba 100 laserplaati, mille valmimise juures nad on tegevad olnud. Maailmakultuuri on püütud eestlasele vahendada ka võõrkeelse kirjanduse kaudu. Kuna välismaal ilmunud trükised ning helisalvestised on väga kallid, on nende komplekteerimist püütud koordineerida teiste Eesti muusikaraamatukogudega. Tihti kasutatakse erialaspetsialistide abi väärtkirjanduse väljavalimiseks.

Kultuurilooliselt pakuvad huvi osakonna personaalkogud. 60ndatel aastatel osteti kahe eesti suurmeistri C. Kreegi ja M. Saare raamatukogud. Kumbki sisaldab ligi 3000 nooti ning raamatut. 1993. aastal kinkis helilooja H. Tobias-Duesberg oma loominguga käsikirjadest kopeeritud, kokku umbes 50 nimetust. 1995. aastal anti Rahvusraamatukogule üle kolm arhiivi ning raamatukogu. Laulja T. Kuusiku kogu sisaldab ligi 850 nooti, millest 307 on käsikirjas. Helilooja E. Tubi-

na poeg andis meile ligi 150 noodist ja raamatust koosneva kogu ning mikrofilmid helilooja loominguga käsikirjadega. H. Krummi kogus on ligi 700 nooti ning 200 heliplaati.

Raamatukogu uues hoones avatud muusikasaale, sealseid katalooge ja kartoteeke kasutatakse aktiivselt. Eelmisel aastal külastas meid rohkem kui 45 000 lugejat. Võrdluseks võib tuua 1986. aasta, mil külastatavus oli 6000 lugejat. Avardunud on muusika kuulamistingimused, lisaks 18 kohale kuulamissaalis on lugejate käsutuses ka tehnikaga varustatud üksiktööruumid ning kümnekohaline ühiskulamisruum. Eraldi ruum on klaveri kasutajatele. Paraku ei osatud kuulamissaali projekteerimisel kümnekond aastat tagasi ette näha noorte muusikakuulajate nii suurt huvi raamatukogu vastu. Igapäevaseks on muutunud lugejate järjekorrad laserplaatide kuulamiseks. Kahjuks ei ole kolm aastat kasutuses olnud tehnikaga võimalik enam rahuldada nõudlikuma muusikaspetsialisti soove.

Rahvusraamatukogu kunstide osakond on eesti muusikabibliograafia keskus. Koostatakse retrospektiivset rahvusbibliograafiat "Eesti noodid 1918-1944". Käsil on pärast sõda ilmunud eesti heliplaatide retrospektiivse diskograafia koostamine. Aastaid on avaldatud eesti heliloojate ja muusikateadlaste personaalnimestikke - M. Saar (1982), H. Eller (1987), C. Kreek (1989), V. Tormis (1990), K. Leichter (1992). Koostamisel on seni kõige mahukam, kolmeosaline E. Tubina personaalbibliograafia, mille esimene osa ilmus 1995. aastal ning sai vaba-

riiklikul bibliograafiaväljaannete konkursil auhinna. Eesti jooksva rahvusbibliograafia osana koostatakse aastanimestikke nootidest ning helisalvestistest (ilm. 1996).

Osakonda saabunud uutest raamatutest, nootidest ning helisalvestistest teavitavad muusikahuvilisi iga kuu "Muusikalehes" ilmuvad nimestikud ning neli korda aastas ilmuv koondnimestik "Uut muusikakirjandust", mis sisaldab informatsiooni ka teistesse muusikakogudesse saabunud väljaannetest.

Alates 1993. aastast osaleb osakond ka kahes rahvusvahelises muusikabibliograafia alases koostööprojektis. Eestis ilmunud muusikakirjanduse ja -artiklite kohta saadetakse anoteeritud nimestikud kahele aastaväljaandele - *RILM Abstracts of Music Literature* (New York) ning *Recent Publications on Music* (Washington), mis ilmub rahvusvahelise muusikaraamatukogundusliku ajakirja *Fontes Artis Musicae* lisana.

Tänaseks on Rahvusraamatukogu kunstide osakonna muusikakogu kujunenud Eesti keskseks muusikaraamatukoguks, kes koordineerib

Eestis erinevate muusikaraamatukogude vahelist koostööd ning osaleb aktiivselt rahvusvahelise muusikaraamatukogusid ühendava organisatsiooni *International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centers* (IAML) tegevuses. Rahvusraamatukogu astus esimese Eesti raamatukoguna IAMLi liikmeks 1993. aastal. Loodud on tihedad sidemed kolleegidega Soomes, Rootsis, Taanis, Inglismaal, Ameerika Ühendriikides, Kanadas ja mujal. Viimased neli aastat on vähemalt üks meie esindaja osalenud IAMLi iga-aastasel konverentsil kus on esitatud kokku kolm Eestit tutvustavat ettekannet. Tänu osalemistele rahvusvahelistel üritustel on teadvustatud mujal maailmas Eesti, Läti ja Leedu muusikaraamatukogude hetkeseisu. Loodetavasti laienevad sidemed veelgi, kui tutvutakse muusikaraamatukogudega Itaalias, kus peetakse IAMLi 1996. aasta konverents.

Täpsemat informatsiooni osakonna tegevussuundadest on võimalik saada ka Rahvusraamatukogu kunstide osakonna WWW koduleheküljelt aadressil:

<http://www.nlib.ee/raamatukogustruktuur/kunstid/index.html>

EESTI MUUSIKA-BIBLIOGRAAFIAD ON SAANUD TÄIENDUST

Eesti helisalvestised, 1993 : [diskograafia] / Koost. Katre Riisalu; Toim. Mari Sibul. - Tallinn : Eesti Rahvusraamatukogu, 1996. - 66 lk.

Rahvusraamatukogu annab välja Eesti esimest jooksvalt ilmuvat helisalvestisi koondavat nimestikku. Seni on Eesti diskograafiate koostajaid (H. Pedusaar, R. Sepp) huvitanud peamiselt enne Teist maailmasõda väljaantud helisalvestised. Pärast sõda ilmunust puudub aga täielik ülevaade, rääkimata siis rahvusbibliograafia tasandil helisalvestisi registreerivast nimestikust. Käesolev diskograafia püüab seda lünka täita.

Nimestiku koostamisel võeti aluseks RRI heliülevõtete arhiivkogu, kuhu on püütud võimalikult täielikult koondada Eesti heliloojate ja interpreetide helisalvestised, samuti eestikeelse tekstiga helikassetid, olenemata ilmumiskohast. Tõenäoliselt ei ole nimestik ammendav, kuid kuna sundeksemplari seadust ei ole veel vastu võetud, puudub Eestis institutsioon, kes omaks ilmunud helisalvestistest täielikku ülevaadet.

Diskograafia peaks huvi pakkuma eesti muusika huvilistele ning kindlasti on ta vajalikuks trükiseks raamatukogudele. Loodetavasti hakkab nimestik ilmuma järjepidevalt ning andmed 1994. aasta kohta on huvilistel kättesaadavad juba sel aastal.

Katre Riisalu

PÄRNU LINNA KESKRAAMATUKOGU MUUSIKAKIRJANDUSE LUGEMISSAAL

ENE ROOST

juhataja

Aprillikuu lõpupäevil täitus kuus töökuud Pärnu Linna Keskraamatukogu muusikakirjanduse lugemissaalil.

Ühes argises töövestluses 1989. a. oktoobris mainis raamatukogu direktor Saima Andla: "Kui meie ruumid seda võimaldaksid, saaksime muusikakirjanduse ja heliplaadikogu põhjal luua iseiseisva muusikaosakonna." Mõõdusid aastad ja muutused olud. 1995. a. tehti raamatukogu ehitus- ja remonditöid. Raamatukogu sai rajada uusi osakondi ja vähendada üldlugemissaali koormust. Lisaks kunstikirjanduse ja ajalehtede lugemissaalile alustas tegevust muusikakirjanduse lugemissaal. Uus muusikasaal asub Linnagalerii ärklikorruusel raamatukogu peahoones.

Muusikakirjanduse lugemissaali loomise idee tulenes raamatukogu ja Pärnu muusikaelu loomulikust seosest. Pikaajaste muusikatradiitsioonidega linn on kuulus oma suviste muusikaürituste poolest. Muusikafestivalid ja -kursused ning vabaõhukontserdid on mõeldud ka Pärnu külalistele. Muusikahuviline pärnakas aga vajab võimalust tegelda oma huvialaga aastaringelt. Eelkõige kohaliku lugejaskonna huvides ongi muusikakirjanduse lugemissaal loodud. Ka professionaalsete muusikute vajadustega tuleb arvestada. Pärnus on aktiivselt tegutsev kutseline orkester, humanitaargümnaasiumil muusikaosakond, lastemuusikakool, Pärnu Ooperi ja Balleti Fond, regulaarsete muusikalavastustega teater "Endla", muusika süvaõppeklassid Ülejõe Gümnaasiumis, Õpilasmaja, kultuurikeskus "Mai" ja sügisest tööd alustav nn. Rockgümnaasium. Linnavalitsuse kultuuri- osakond eesotsas Andrus Haugasega on muusikaosakonna loomise ideed algselt peale toetanud ja selle teostamisele palju kaasa aidanud.

Muusikakirjanduse lugemissaal avati 25. oktoobril 1995. **Millest me alustasime ja millised on meie plaanid?** Olgu alljärgnev vastuseks neile, kes meilt nii on küsinud ja julgustuseks neile, kes

leidnud endas soovi luua midagi samalaadset. Eesti Muusikakogude Ühenduse nõupidamine "Rahvaraamatukogu ja muusika" 1995. a. detsembris andis osalejatele selleks kindlasti mõtteainet.

Muusikakogu loomist alustasime üldlugemissaali muusikakirjanduse ülevõtmisest. Samuti saime sealt heliplaadikogu ja vastavad kataloogid. Avasime lugemissaali, kui meie kogudes oli 2494 vinüülheliplaati, 27 CD-d ja 618 raamatut. Kultuuriperioodika komplekteerisime üldlugemissaalist ja teistest osakondadest saadud ajakirjade aastakäikudest.

Muusikaraamatukogu ei saa läbi muusikaaparatuuri, aga see on teatavasti väga kallis. Ometi leidis raamatukogu võimaluse osta meile uued seadmed: vinüülplaadimängija "Technics" koos võimendiga ning muusikakeskuse "Samsung", millega on võimalik kuulata nii helikassette kui CD-sid. Jaatavalt vastati meie taotlustele nii Eesti Kultuurkapitalist kui Rahvuskultuurifondist. Viimase ja "Philips-Eesti" koostööprojekti alusel hankisime juurde veel kaks muusikakeskust. Kultuurkapitali summadest loodame muusika kuulamisvõimalusi veelgi avardada ja osta juurde vajalikku inventari. Praegu saab muusikat kuulata korraga neli inimest.

Muusikakogu kasutab eelkõige noor ja haritud inimene. 32 %-l sel aastal registreeritud lugejatest on keskeri- või kõrgharidus. Ligi pooled on nooremad kui 29 aastat. Meie lugejad on humanitaargümnaasiumi ja selle muusikaosakonna õpilased, üldhariduskoolide õpilased ja nii koolide kui lasteasutuste muusikapedagoogid. Hea meel on märkida, et meie igapäevaste külastajate hulka kuuluvad kooride ja Linnaorkestri dirigendid, kohalike raadiojaamade ja kultuurikeskuste töötajad, teater on kasutanud oma lavastuste muusikaliseks kujunduseks meie heliplaate. Suurel osal lugejatest on pooleli muusikaõpingud Tallinnas või Tartus. Muusika-

kirjanduse lugemissaal on lõõgastumiskoht inimesele, kes tuleb kuulama oma lemmikmuusikat ja tutvuma linna kultuuriürituste toimumiskavadega.

Muusikakirjandust ja helikandjaid komplekteeritakse põhiliselt tellimisplaanide järgi. Eestis tegutseb teadaolevalt mitmeid muusikakirjastusi, kuid informatsioon väljaantava kirjanduse kohta on siiski puudulik või juhuslik. Väärtuslikke muusikaalaseid teatmeteoseid on ostetud firmalt "Lexicon" ja teistelt müügifirmade esindajatelt. Heliplaatide komplekteerimisel oleme kasutanud AS "Teek" tellimisplaan. Käivitumas on koostööprojekt heliplaadifirma ECM Eesti esindajaga (AS "Verdi"). Sealt saaksime CD-sid osta maaletoomishinnaga. Eesti muusikaga CD-sid oleme "Verdilt" saanud tasuta, panusena kodulinna muusikakultuuri edendamisse. Erinevate Euroopa plaadifirmade toodangukatalooge oleme saanud "Verdilt" ja Pärnu Ooperilt. Esimese suurema noodiosu (267 eks.) tegime hiljuti erakogust kokkuleppehindadega.

Kuna oleme oma muusikakogu loonud üldlugemissaali kogudest ja rakedame oma töös lugemissaali põhimõtteid, siis kannabki meie muusikakogu nimetust "Muusikakirjanduse lugemissaal". Kohapeal on võimalik kasutada 678 nimetust muusikakirjandust eesti, vene, inglise, saksa ja rootsi keeles. Raamatukogu sisaldab muusika-alaseid teatmeteoseid, muusikaajaloo- ning instrumentiõpikuid, käsiraamatuid, heliloojate ja interpretide biograafiaid. Lisaks muusika-alasele kirjandusele leiab meilt sõnaraamatuid võõrkeelse kirjanduse tõlkimiseks, "Eesti entsüklopeedia", "Eesti muusika biograafilise leksikoni" ja "Eesti kirjarahva leksikoni". Muusikaajakirjadest on tellitud "Muusikaleht", "Melody-Maker" ja "Teater. Muusika. Kino", ajalehtedest "Kultuurileht". Kogu loetletud kirjavara on peale sõnaraamatute ja teatmeteoste praegu veel avariileil. Noodid ja plaadid asuvad riieleil ja kappides. Neid

MUUSIKARAAMATUKOGU

saab valida kataloogi alusel. Noote me koju ei laenuta. Muusika kuulamist vahendab raamatukoguhoidja, st. plaadi ja plaadimängijaga tegeleb raamatukoguhoidja, mitte muusika kuulaja. Vinüülplaadi kuulajal on siiski võimalus juhtimispuldi abil kuulatava heli tugevust reguleerida. Soovi korral reserveerime muusikahuvilisele sobiva kellaaja muusika kuulamiseks, et vältida järjekordi ja kasutada aparatuuri ratsionaalselt. Oleme koostanud helikassette muusikaõpilastele ja pedagoogidele vajalikest muusikanäidistest, kuurordi tellimisel muusikateraapilisi kassette, kultuuriüritustele ja kirjandusõhtutele muusikalisi helitaustu jmt. Paari nädala takka vahetame heliplaatide ja muusikakirjanduse väljapanekuid. Oma lugemissaali oleme tutvustanud linna ja maakonna muusikapedagoogidele. Regulaarselt avaldame kohalikus ajalehes uusi raamatuid ja heliplaate tutvustavaid ülevaateartikleid. Meie ruumides on peetud muusikaõpetajate kokkusaamisi ja muusikatunde väikesetele õpilasgruppidele.

Töömahukas on muusikakogule iseloomulike kataloogide loomine. Seda tehakse paralleelselt kataloogide redigeerimise ja uute materjalide kataloogimisega. Mida väiksem on muusikakogus nimetuste arv, seda lihtsam on ka tagasiulatavalt katalooge vajadustele kohandada.

Muusikakirjandust kataloogime kõigis rahvaraamatukogudes käibel olevate põhimõtete järgi. Mõningaid erinevusi on noodi- ja plaadikogu süstemaatilises kataloogis (seitse suurt põhiliki, mis omakorda jagunevad erinevate tunnuste alusel). Kõik noodid ja plaadid kirjeldatakse analüütiliselt. Plaadikogu kohta on loomisel heliteoste pealkirjade kartoteek. Analoogne kartoteek tuleb luua ka noodikogu kohta. Eraldi kartoteek on CD-de, samuti Pärnu Ooperi ja Balleti Fondi poolt üle antud noodikogu kohta. Perioodikakartoteegis registreerime uute ajakirjade saabumist ja eksemplaarsust. Kaugemas tulevikus kavatsame luua eestikeelsete vokaalteoste tekstide autorite kartoteegi. Muusikaperioodikat bibliografeerib bibliograafiaosakond. Oleme loonud ka väikesemahulise sisetöö teemakartoteegi (tähtpäevamuusika plaatidel ja nootides, teraapiline muusika plaadidel ja ajakirjanduses, heliloojate ja inter-

preetide tähtpäevakalender jms., vastavalt igapäevatöö temaatikale). Praegu on koostamisel infomaterjalide komplekt muusikaõppimisvõimalustest Pärnus, Tallinnas, Tartus ja Helsingis. Taoline info on mõeldud muusikahuvilistele abiturientidele, kellel seisab ees elukutsevalik. Muusikakoolidelt oleme informatsiooni juba saanud ja loodame, et meeldiv koostöö jätkub.

Tulevikus püüame parandada oma kirjanduse valikut, eelkõige teatmekirjanduse osas. Väljaehitamisel on uus muusika kuulamissüsteem, mis võimaldab sama muusikapala üheaegselt kuulata mitmel inimesel, samuti teha muud tööd paralleelselt muusika kuulamisega.

Alates sellest kevadest kuulume Eesti Muusikakogude Ühendusse ja selle kaudu ka Rahvusvahelisse Muusikaraamatukogude Assotsiatsiooni.

Ükski uus algatus ei saa elujõuliselt toimivaks süsteemiks, kui puudub tugev toetajaskond. Siinkohal südamlilik tänu Andrus Haugasele Pärnu Linnavalitsuse

kultuuriosakonnast, Saima Andlale, Heinike Sinijärvele ja kõikidele headele kolleegidele meie raamatukogust, kes igapäevatöös meid toetavad; Katre Riisalule ja Aurika Gergeležiule Rahvusraamatukogust, kes heade soovide ja kasulike nõuannetega olid meile abiks juba pool aastat enne avamist ja on ka praegu; Tuula Laaksovirtale Soome Parlamendiraamatukogust, kes energilise innustajana korraldas õppereisi Soome muusikakogudesse, Anna Härmale sõpruslinnas Vaasas, Tuula Luhtalale ja Susann Vierimaale Kokkolas, väsimatule Pirjo Hakunile Tampere, Rootsi kolleegidele Västerasi Linna Raamatukogus, kõigile, kes on aidanud muusikakogule spetsiifiliste meetoodiliste materjalide ja käsiraamatutega.

Muusikakirjanduse lugemissaal Pärnu Linna Keskraamatukogus on loomisjärgust jõudnud arenemisfaasi. Oleme leidnud linna muusikaelus oma kindla koha ja kasvava lugejaskonna.

TARTU LINNA KESKRAAMATUKOGU MUUSIKAOSAKOND

MEERY SALU

AJALOOST

Arvestades Tartu rahva vajadust muusika järele alustati Tartu Linna Keskraamatukogus heliplaatide ja nootide komplekteerimist juba 1971. aastal. Esimene heliplaat inventeeriti 4. mail 1971. aastal ja 1975. aasta lõpuks oli kogus 1278 nimetust heliplaate. Kogu täienedes avati 1976. aasta sügisel L. Koidula nimelises harukogus muusikaosakond. Osakond avati tema spetsiifikat arvestades muusikaõhtuga "Sajandite varamust". Fantastiliselt energiline ja ettevõtlik harukogu juhataja Leili Kangro jätkas ilusat algust üha uute ja uute muusikaõhtutega.

Haruraamatukogu kroonika sisutihedatel lehekülgedel kajastuvad paljudele raamatukogu küllastajatele meelde jäänud salongiõhtud, kus külalisteks olid teatri "Vanemuine" näitlejad, solistid ja muusikud: Lembit Eelmäe, Herta Elviste, Heikki Haravee, Kaljo Johansson, Hilja Kangro, Endel Kangro, Rein Bleive ja paljud teised. Põhitööst vabal päeval esinesid kogu teatri orkester, paljud ooperisolistid ja draamanäitlejad, Tartu linna muusikakoolide õppejõud ja interpreedid kaugemaltki.

See aastaid kestnud viljakas koostöö pakkus rahuldust ja rõõmu nii tegijatele kui külalistele. Nõnda võimaldas osakond heliplaatide, nootide ja muusi-

kakirjanduse laenutamise kõrval kuulata elavat muusikat. Praeguseks on plaadikogus rohkem kui 6500 ühikut ja noodikogus rohkem kui 6300 ühikut. CD-sid on aastaga muretsetud üle 60 ühiku ja helikassette üle 70 ühiku.

KUIDAS EDASI?

Meie elu Eestis on muutunud kiiremaks, tõisemaks, täpsemaks. Ümberkorraldused riigis on mõjutanud ka raamatukogutööd. Järsult on suurenenud ka meie muusikaosakonna lugejate arv. Muutunud ja kasvanud on lugejanõudlus. Igapäevane lugejate teenindamine hõlmab üha enam raamatukoguhoidja tööajast ning sisetöökäib jääb aina vähem aega. Kahjuks pole meil abiks isegi arvutit.

Arvestades küllastajate vajadusi muretsetime 1994. aasta lõpus muusika osakonda minimuusikakeskuse "Grundig". See võimaldas meil 1995. aastal panna aluse CD-de ja helikassetide kogule. Kiirele ja lugejate suurenevaid vajadusi rahuldavale komplekteerimisele seab kahjuks piirid raamatukogu materiaalne olukord. Uue koguga on kaasnenu paratamatult üha uued ja uued liigitamis- ja kataloogimisprobleemid. Küllastajate suurenenud infovajaduse rahuldamine nõuab järjest rohkem arvuti kasutamist ja sidet teiste muusikakogudega. On selgemast selgem, et arvutiga kataloogimine

kiirendaks märgatavalt muusikakirjanduse ja auviste jõudmist lugejani.

Muusikaraamatukogu töö on tavalisest raamatukogutööst paljuski erinev. Iga nimetust on väga keeruline liigitada ja kõiki võimalikke soovest arvestades kataloogida. Vahel on raske lugejale soovitusi jagada. Meil on vaja uut ja põhjalikumalt väljatöötatud liigitus- ja kataloogimissüsteemi ning ühtlast märksõnade kasutamist.

Nõnda tegeleme pidevalt just haruraamatukogule ja nimelt Tartu linna haruraamatukogule sobivate komplekteerimise põhimõtete väljatöötamisega. Eelkõige peame täitma ikkagi muusikahuvilise inimese soovet, kellel ei ole võimalust õppida muusikat erioppeasutuses, kes ei ole professionaalne muusik. Veel teenindame alles muusikamaailma tundma õppima asuvat noort inimest. Kogude täiendamisel arvestame teiste muusikakogude spetsiifikat Tartu linnas. Professionaalsemale lugejaskonnale saame rohkem mõelda alles siis, kui paraneb raamatukogu materiaalne olukord.

MUUSIKA JA KUNST

Pärast oma 20. juubelit 1996. aasta sügisel hakkab osakond valmistuma kolimiseks Tartu Linna Keskraamatukogu 4. korrusele. Loodetavasti alustab uus, siis juba muusika- ja kunstiosakond tööd suuremates ruumides 1997. aastal. Ettevalmistusperiood kestab juba üle poole aasta. Lahendamisel on tähtsad küsimused: mis? kus? kust? kuidas? Ikka selleks, et lugejal oleks hea ja mugav. Ikka selleks, et lugeja leiaks osakonnast vajaliku. Ikka selleks, et lugeja leiaks veel midagi uut ja huvitavat. Ikka selleks, et teenindaja jõuaks naeratada kõigile lugejatele. Ikka selleks, et kõigile oleks avatud kunsti kaunid küljed. Ikka selleks, et kõigi eestimaalaste kõrvus jääksid helisema muusika helid ja nad oskaksid neid leida ümbritsevast elustki. Soovin, et kunagi ei ununeks Voldemar Panso sõnad:

Kunsti hälliks on elu.

Kunsti objektiks on inimene.

MUUSIKARAAMATUKOGUHOIDJATE ERIALAHARIDUSEST

AURIKA GERGELEŽIU

RR kunstide osakond

Miks üldse räägime muusikaraamatukogundusest? Miks nõuab töö muusikaraamatukogus kitsast erialast ettevalmistust? On selge, et nagu iga teinegi erialaraamatukogu, eeldab ka muusikaraamatukogu oma töötajatelt oma eriala tundmist või vähemalt huvi selle vastu. Ühelt poolt tingib taolise vajaduse kogu eripära, nii sisuline kui ka see, et kogutakse erinevaid infokandjaid, mille kasutamiseks läheb vaja mitmesugust tehnikat. Pikka aega oli muusikakogu ainus raamatukogu, kus helisalvestiste (plaatidel, lintidel, kassetidel jms.) näol tuli tegemist nn. mittetraditsiooniliste e. muude infokandjatega. Teiselt poolt tingib muusikatundmise vajaduse lugejatering, kuhu raamatukogutüübist olevnevalt võib kuuluda väga erinevate soovidega muusikahuvilisi *heavy metal*'i "fännist" keskaja muusika notatsiooniprobleemidega tegeleva muusikateadlaseni.

Enne kui hakkam arutlema erialahariduse probleemide üle, vaadelgem, milliseid kogusid on võimalik käsitleda termini "muusikaraamatukogu" all ning milline on nende olukord Eestis.

Eraldi tooks välja rahvusraamatukogud. Nimetades ainult tuntumaid, on nii *British Library*'l Inglismaal, *Bibliothèque nationale*'il Prantsusmaal kui *Library of Congress*'il Ameerika Ühendriikides muusikakogu ja/või eraldi muusikaosakond. Eesti Rahvusraamatukogu kunstide osakonna muusikasektori kogu on suurim üldkasutatav ja universaalne muusikakogu Eestis. Ühtlasi on see erialane teadusraamatukogu, kus koostatakse teadusbibliograafiaid, luuakse andmebaase ja kus tegeldakse muusikaraamatukogunduse ja muusikabibliograafia alase teoreetilise uurimistööga.

Suurem osa kogusid, avalikud ehk rahvaraamatukogud (*public libraries*) on sisuliselt samuti universaalsed üldkasutatavad kogud. Need on suuremad või väiksemad laenuraamatukogud, kus on eraldi muusikaosakond või -seksioon ning kus tegeldakse peamiselt lugejateeninduse ja laenu- tamisega. **Ecstis on kõigi maakondade ja linnade keskraamatukogudel muusikakogu, peamiselt heliplaadid ja muusikaalane kirjandus. Iseseisev muusikaosakond on juba aastaid Tallinna, Tartu ja Narva (seal kunsti- ja muusikaosakond) linna keskraamatukogul, hiljuti lisandus neile Pärnu Linna Keskraamatukogu muusikakirjanduse lugemissaal. Plaane muusikakogu paremaks korraldamiseks peetakse teadaolevalt juba mitmel pool (Harju Maakonna- raamatukogu, Saaremaa KRK).**

Eraldi kategooria moodustavad õppeasutuste raamatukogud - lääne- riikide haridussüsteemis ülikoolide ja kolledžite raamatukogud, kus paljudes on väga suured ja tuntud muusikakogud. Eestis kuuluksid siia nii muusikaõppeasutuste (Eesti Muusikaakadeemia, G. Otsa ja H. Elleri nim. muusikakool, lastemuusikakoolid jt.) raamatukogud kui ka Tartu Ülikooli Raamatukogu, kus küll ei ole muusikaosakonda, kuid mis sisaldab nii uuemat kui vanemat muusikakirjandust ja noote, ning omab fonoteeki, nimetada võiks ka Tallinna Pedagoogikaülikooli ja Viljandi Kultuurikolledži raamatukogu.

Muuseumide ja arhiivide raamatukogud: Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum, vanemat muusikakirjandust ja noote leidub Tallinna ja Tartu linna- arhiivi, Eesti Ajaloomuuseumi, F. R. Kreutzwaldi nimelise Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu jpt. kogudes.

Väärtuslikku vanemat muusika- kirjandust ja noote sisaldab ka Eesti Teaduste Akadeemia Raamatukogu baltikaosakond, ringhäälingu ja televisiooni muusikakogud, orkestrite (ERSO), muusikateatrite ("Estonia", "Vanemuine", ka "Pärnu Ooper") ja teiste suuremate muusikakollektiivide (näiteks Eesti Filharmoonia Kammerkoor), muusikaorganisatsioonide (Heliloojate Liit, Kooriühing, Mees- telaulu Selts jt.) kogud, muusikakir- jastused ja vastavad kauplused.

Ülaltoodust on näha, et sõnaga "muusikaraamatukogu" võib tähistada mitmeid eri tüüpi ja tasemega kogusid, mis esitavad oma töötajatele ka vastavat ettevalmistust eeldavaid nõudmisi ning mis omakorda tingi- vadki vajaduse muusikaraamatuko- gunduse ja muusikakogude töötaja- tele spetsiaalse koolituse andmise järele.

Olukord selles valdkonnas on riigiti erinev. On maid, kus muusikaraama- tukogundust tunnustatakse ja käsit- letakse raamatukogunduse erivald- konnana ning kus on juba pikaajalised traditsioonid erispetsialistide ette- valmistamisel. Mitmes riigis tegutse- vad muusikaraamatukogude ühingud. Rahvusvahelises ulatuses koordinee- rib sellealast tegevust Rahvusvaheline Muusikaraamatukogude Assotsiati- sioon. IAML (*International Associa- tion of Music Libraries, Archives and Documentation Centres*) on organi- satsioon, mis ühendab muusikaraa- matukogusid, arhiive ja dokumendi- keskusi kogu maailmas. 1951. aastal Pariisis muusikaraamatukogude rahvusvahelise koostöö tõhustamiseks ja erialahuvide kaitsmiseks loodud organisatsiooni üks eesmärke on ka vajaliku erialase ettevalmistuse kättesaadavaks tegemine ning üldiste printsiipide väljatöötamine.

MUUSIKARAAMATUKOGU

1975. aastal IAMLi konverentsil Montrealis loodi **lugejateeninduse ja väljaõppe komisjon** (*Commission on Service and Training*), mis asus välja töötama muusikaraamatukoguhoidjate üldisi kutsenõudeid. Järgnevatel konverentsidel esitati ettekandeid koolitusalaalsetest kogemustest mitmes riigis, käsitledes samuti ettevalmistust vastavalt muusikakogu tüübile. Järgnevalt püüangi anda ülevaate väljatöötatud dokumendist muusikaraamatukoguhoidja kutseomaduste kohta (*Statement on Qualifications for Music Librarians*), nii nagu see pärast põhjalikku läbitöötamist ja diskussiooni IAMLi 1981. a. konverentsil Budapestis ette kanti.

Muusikaraamatukoguhoidja peab omama teadmisi

- muusikaraamatukogundusest, muusikaraamatukogudest ja nende tööpõhimõtetest;
- muusika- ja raamatukaubandusest, -kirjastamisest;
- muusikaalaseks uurimistööks vajalikest vahendustmaterjalidest: õppe- ja teaduskirjandus, bibliograafiad, diskograafiad, kataloogid, teemanimestikud;
- heliülesvõtetest ja nende kasutamiseks vajaminevatest seadmetest;
- heliülesvõtete tootmisest;
- raamatukogutöö automatiseerimisest.

Muusikaraamatukoguhoidja peab tundma muusikaajalugu, muusika osa ühiskonnas, muusikainstrumente; suutma eristada muusikastiile ja oskama neid analüüsida; valdama või omama vähemalt lugemisoskust võimalikult paljudes keeltes (eriti inglise, saksa ja prantsuse või itaalia keeles); valdama vähemalt ühte muusikainstrumenti; olema suuteline pakkuma heal tasemel ja viisakat teenindust; soovima ja suutma hoida end pidevalt kursis uute arengusuundadega oma erialal.

Lisaks ülaltoodud omadustele peab muusikaraamatukogu juht olema valmis

- formuleerima muusikaosakonna või -raamatukogu tööks vajalikud

tegevusprintsiibid ja toimimisviisid;

- tegema edukat koostööd nii ametialaselt kõrgemalseisvate kui samal tasemel olevate töötajatega ning alluvatega;

- aru andma muusikaraamatukogu tegevusest;

- arendama pikaajalisi tegevussuundi.

Muusikaraamatukogunduslik haridusprogramm peab pakkuma magistrakraadi või selle ekvivalendi rahvuslikust raamatukogunduslikku kõrgharidust andvast õppeasutusest; muusikaraamatukogunduslikke erikursusi; praktikat muusikaraamatukogudes.

Pidades muusikaraamatukoguhoidja koolitust pidevaks protsessiks, rõhutavad dokumendi väljatöötajad täienduskoolituse vajadust ja tähtsust kõigis muusikakogutöö valdkondades nagu ka üldises raamatukoguteaduses tervikuna.

Milline on vastava väljaõppe korraldus teistes riikides, kus on pikaajalised traditsioonid muusikaraamatukoguhoidjate ettevalmistamisel?

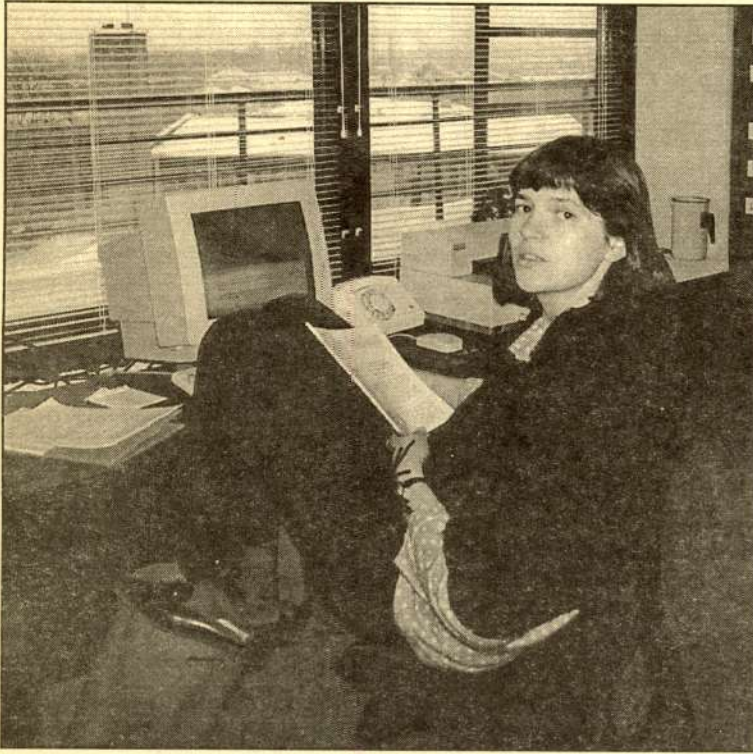
Ameerika Ühendriikides saab muusikaraamatukoguhoidjaks mitmel viisil. Põhitingimuseks on magistrakraad Ameerika Raamatukoguhoidjate Assotsiatsiooni poolt akrediteeritud kõrgkoolist. Suurem osa muusikakogutööst huvitatutest omandavadki kõigepealt raamatukogundusliku kõrghariduse, ning asudes tööle muusikakokku, jätkavad sageli õpinguid veel ka muusika alal. Magistrakraad ka muusikas (tavaliselt muusikateaduses) on muutunud järjest vajalikumaks, eriti neile, kes soovivad saada tööd teadusraamatukogus. Selle omandamiseks käib üliõpilane läbi tavapärase haridustee: pärast keskkoolihariduse saamist jätkatakse õpinguid kolledžis või ülikoolis. Muusikaraamatukogundusest huvitatu keskendub oma õpingutes umbes 1/3 ulatuses muusikale (tavaliselt muusikaajaloole) - ligikaudu 15 muusikaalast kursust 4 aasta jooksul. Paljud õpivad ka mõnd instrumenti. Programmi ülejäänud osa on pühendatud

humanitaar- ja sotsiaalteadustele. Suur osa ameerika üliõpilasi töötab õpingute kõrvalt ning sageli kooli muusikakogus. Pärast bakalaauruse kraadi omandamist on järgmiseks sammuks magistrakraad raamatukogunduses ning võib-olla ka muusikas. Tegelikult jääb küsimus, kas mõlemad kraadid on tingimata vajalikud, vastuseta. Kuigi riiklikul tasandil selliseid eeskirju ei ole, nõuab enamus tööandjaid magistrakraadi raamatukogunduses, kraadi muusikas loetakse väga soovitatavaks.

Lisaks pakuvad kümnekond ülikooli võimaluse valida nn. *dual degree program* e. omandada magistrakraad üheaegselt nii raamatukogunduses kui muusikas.

Mitmed USA ja Kanada ülikoolid pakuvad kursusi ja/või kraadiõpet spetsiaalselt muusikaraamatukogunduses. Kursuste korraldus ja ainete vahetamine on õppeasutusesti erinev. Põhiaineteks on muusikaraamatukogude struktuur, muusikakogude komplekteerimine, kujundamine ja hindamine; muusikabibliograafia; muusikaväljaannete kataloogimine ja liigitamine; muusikakirjanduse kirjastamine ja kaubandus; heliülesvõtete tootmine ja kaasaegne heliaparatuur; muusikakogutöö automatiseerimine; säilitamise ja restaureerimise eriprobleemid; autorikaitse. Õppejõududeks on tavaliselt kogemustega muusikaraamatukoguhoidjad. Õppetöö oluliseks osaks peetakse praktikat muusikaraamatukogus, kuigi ühtseid nõudeid praktika mahu ja sisu kohta Põhja-Ameerika ülikoolides ei ole.

Saksamaal on muusikaraamatukoguhoidjate koolitus organiseeritud Stuttgardis. Programm kannab nime *Das Musikbibliothekarische Zusatzstudium* ja selle võib läbida pärast üldise raamatukogundusliku kõrghariduse omandamist. Kursus koosneb 6-kuulisest praktikast muusikaraamatukogus ning 2-nädalasest nn. kompaktseminarist. Osa praktika ajast on ette nähtud iseseisvaks tööks spetsiaalselt selle kursuse jaoks välja töötatud õppematerjaliga, mis sisaldab

üldise ja saksa muusikaajaloo, muusikateooria ja erinevate muusikastiilide käsitluse, muusikakirjanduse ja -erialadide kataloogimisjuhendid jpm. Kompaktseminari jooksul töötatakse omandatud teoreetiline materjal intensiivselt läbi, tehakse kokkuvõtteid praktikast, vahetatakse informatsiooni, kogemusi, analüüsitakse koos probleeme.

Üksikuid muusikaraamatukogunduse kursusi ja sellealast täienduskoolitust korraldatakse ka mujal. Näiteks Poolas on läbi viidud erikursusi tulevastele muusikateadlastele, pearõhuga muusikabibliograafial ning teistel muusikaalaseks uurimistööks vajalikel materjalidel; samuti kursuseid rahvaraamatukogude muusikaosakondade töötajatele. Sarnased kitsa teemaatikaga kursused ei ole akadeemilised õppeprogrammid. Ka Põhja- ja Lõuna-Ameerikas ei toimu akadeemilises vormis muusikaraamatukoguhoidjate ettevalmistamist.

Ülalpool tutvustatu kinnitab, et ka Eestis on olemas terviklik muusikaraamatukogude võrk. Muusikaraamatukogundust ei ole meil aga kä-

sitletud, puuduvad ka ametlikud nõuded ettevalmistuse kohta töökas muusikaraamatukogudes. Meie muusikakogude töötajad võib jagada erialase ettevalmistuse alusel suures plaanis kaheks: universaalsetes ja üldkasutatavates kogudes on suurem osa töötajaid raamatukogundusharidusega, muusikaõppeasutuste ning muusikakollektiivide ja -organisatsioonide muusikakogudes aga muusikaalase ettevalmistusega. Nagu teisteski raamatukogudes, töötab ka muusikakogus filoloog, ajaloolasi jms. ettevalmistusega inimesi.

Meie oludes ongi põhiküsimuseks, kuidas saada muusikaraamatukogus töötavast raamatukoguhoidjast tõeliseks muusikaraamatukoguhoidjaks.

Ülikooliõpingute sisu ja struktuuri muutused on andnud võimaluse täiendavaks spetsialiseerumiseks lähtuvalt raamatukogutüübist. Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakonna õppekavas on infoteaduse eriala koolitusprogrammi (ehk eriala õppekava keskse osa) ülemastmes ette nähtud 13 ainepunkti mahus eriala kohustuslikud koolitusprogrammid. Kavandamisel on

ka spetsialiseerumisvõimalus muusikaraamatukogundusele. Ettevalmistatav ainetetsikkel hõlmab järgmisi teemasid: muusikaraamatukogutöö alused ja arengusuunad, muusikaraamatukogude koostöö Eestis ja rahvusvahelisel tasandil; muusikakogude kujundamine ja vahendamine; muusikaalased vahendusdokumendid (bibliograafiad, diskograafiad, heliloojate teoste temaatilised nimestikud jmt.) ja andmebaasid ning muusikaväljaannete kirjeldamine ja sisu analüüs. Teoreetiliste ainete kõrval sisaldab koolitusprogramm ka praktikat muusikaraamatukogudes. Vajalikke muusikaalaseid aineid (muusikaajalugu ja teooriat) on võimalik valida TPÜ vastavate kateedrite juures (hea tahtmise korral ka Eesti Muusikaakadeemias) - nende läbimine peaks olema üheks eeltin-gimuseks muusikaraamatukogundusele spetsialiseeruvale üliõpilasele.

Esitasin vaid ettevalmistamisel oleva muusikaraamatukoguhoidja koolitusprogrammi piirjooned, üksikasjalikuma õppekava ja ainetükkide koostamine alles käib. Erialahariduse omandamine on ju pidev protsess. Kindlasti on vajalik aeg-ajalt korraldada valikkursusi ja täienduskoolitust, aitamaks juba ülikooli läbinud muusikaraamatukoguhoidjatel püsida kursis uuendustega oma erialal.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Deetman, H., Roberts, D. L. Statement on qualifications for music librarians // *Fontes Artis Musicae* 1992, nr. 1-2, p. 66-67.
2. Roberts, D. L. Education and training for music librarians in the United States and Canada // *Fontes Artis Musicae* 1985, nr. 1, p. 59-62.
3. Solow, L. I. Education for music librarianship in the United States // *Fontes Artis Musicae* 1979, nr. 1, p. 44-47.
4. Nein, K. The class of '86: An insider's report of the graduating class of librarians in public music libraries in West Germany // *Fontes Artis Musicae* 1986, nr. 4, p. 247-248.
5. Das Musikbibliothekarische Zusatzstudium: Informationbroschüre / Fachhochschule für Bibliothekswesen Stuttgart. - 4. aufl. - Stuttgart, 1990. - 26 S.

PRANTSUSE KULTUURIKESKUSE RAAMATUKOGU

MARIA PULK

raamatukoguhoidja

Prantsuse Kultuurikeskus avati Tallinnas 14. mail 1992. Avamine oli tegelikult sümbolne - vastomandatud ruumide seinale Kuninga t. 4 kinnitati tahvel selle piduliku sündmuse tähistamiseks, järgnesid ehitus- ja remonditööd.

Prantsuse Kultuurikeskuse juurde kuulub ka raamatukogu, mis oma funktsioone - lugejate teenindamist, raamatute laenutamist jt. - sai täitma hakata 30. juunist 1993, mil Prantsuse Kultuurikeskus nõ. taasavati. Seekord siis avati keskus avalikkusele, kõigile Prantsusmaast, prantsuse keelest, kultuurist jmt. huvitatuile. Prantsuse Kultuurikeskuse raamatukogu lugejateks on inimesed väga erinevatelt erialadelt, on ka kooliõpilasi kui auväärse eas *Alliance Française* liikmeid.

Prantsuse Kultuurikeskuse avatseremoonial nimetas Prantsuse suursaadik raamatukogu *médiatheque*'ks ehk mediateegiks. Seda nimetust soovivad kasutada ka Prantsuse Välisministeeriumi (kelle finantseerimisel Prantsuse Kultuurikeskus funktsioneerib) ametnikud, sest raamatukogu on peale raamatute, ajalehtede, ajakirjade laenutamise ja kohapeal lugemise võimaluse ka võimalus vaadata TV-saateid prantsuse telekanalilt (TF1, France 2, TV5, M6, ARTE, EURONEWS), videofilme ja kuulata CD plaate.

Raamatukogust saab laenata ja kohapeal lugeda kolme suuremat ja tuntumat Prantsusmaa ajalehte - "Le Monde"i, "Le Figaro"t ja "Libération"i. Peab märkima, et ajalehed jõuavad meile ühepäevase hilinemisega, nii et esmaspäevaseid lehti saab lugeda teisipäeva pärastlõunal. Ajakirjadest oleme püüdnud valida tuntumaid ja mitte liiga erialased väljaanded. Meilt leiab muusika, kino, teatri, fotograafia, kirjanduse, kunsti jt. alade perioodikat. Ei puudu ka moeajakiri "Vogue" ja nädalajakirjad, eeskätt naistele - "Elle" ja "Femme Actuelle". Tuntud nädalavälja-

anded "L'Express", "Le Nouvel Observateur", "L'Événement du Jendi" ja "Le Point" on samuti kättesaadavad. Koolinoorte ajakirjadest on meil tellitud "Okapi" ja "Le Phosphore". Ja nagu raamatukogus ikka, on jooksva kuu perioodika kohapeal kasutamiseks. Eelmiste kuude ajalehti-ajakirju on võimalik ka koju laenata.

Raamatukogus saab teha ka fotokoopiaid. Seda võimalust kasutatakse tihti just ajalehe- ja ajakirjaartiklite nõ. välja võtmiseks. Paljundatakse ka sõnaraamatuid, mida koju ei laenutata.

Järgnevalt põhikogust, st. raamatutest. Kahjuks tuleb tunnistada, et meil puudub enamus prantsuse kirjandusklassikat. **Kultuurikeskuse raamatukogu põhimõte on tutvustada võimalikult palju kaasaegset prantsuse eriala- ja ilukirjandust.** Alates 1992. aastast oleme saanud nende autorite teoseid, kelle raamatud on saanud mõne Prantsusmaa iga-aastase kirjanduspreemia - "Prix Goncourt"i, "Prix de l'Académie Française", "Prix Médicis"i vmt. Praegu on võimalik laenata juba 1995. aastal kirjanduspreemia saanud teoseid.

Prantsuse Välisministeeriumist saame raamatuid temaatiliste saadetistena. Meie kogus on raamatud kinost, teatrist ning prantsuse šansoonist ja laulust, kaasaegsest prantsuse filosoofiast ja lasteraamatuid. Üksikautoritest on suur valik Marguerite Duras', Guy de Maupassant'i ja La Fontaine'i teoseid. Meil on ka sõnaraamatuid, suur prantsuse entsüklopeedia "L'Universalis" ning seeria "Que sais-je?", mille iga osa on nagu entsüklopeediaartikli raamatuvariant.

Käesolevast aastast on võimalik raamatukogus kasutada õppe-metoodilist kirjandust. Kuna selle järele on väga suur nõudlus, eelistame prantsuse keele õpetajaid, aga kohapeal võivad lugeda kõik. Prantsuse keele õpperaamatutel on sageli kaasas audio- või videokassetid, ka neid võib meil kuulata-vaadata.

Raamatukogu on avatud igal tööpäeval kella 12.00-18.00. Lugeja aastamaks on 35 krooni.

Neljapäeviti kell 18.00 aga on kõigil soovijail võimalus vaadata filme meie videokassetide kogust.

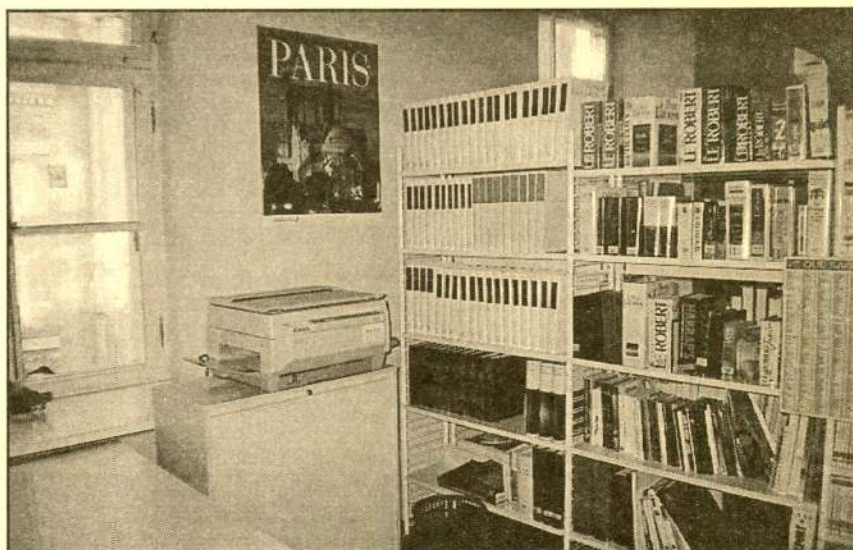

Foto: Maria Pulk.

BIBLIOGRAAFIAVÄLJAANNETE VÕISTLUSED EESTIS AASTAIL 1977-1996

MARI KALVIK

TPÜ infoteaduse õppetooli dotsent

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu ning endise Kultuuri- ja Haridusministeeriumi poolt välja kuulutatud teadus- ja rahvaraamatukogudes 1994-1995 aastatel koostatud bibliograafiaväljaannete üle-eestiline võistlus on lõppenud.

Võistlusel osales 7 raamatukogu 22 nimestikuga. 5-liikmelisel žüriil (esinev Mari Kalvik, TPÜ infoteaduste osakond, liikmed - Rita Hillermaa, RR teatme ja infoanalüüsi keskus, Aiki Tibar, TTÜ Raamatukogu teadus- ja arendusosakond, Rutt Enok, Harju Maakonnaraamatukogu ja Katrin Gottlob, TPÜ Raamatukogu bibliograafiaosakond) oli käsutada preemiaraha 6000 krooni.

Tulemused tehti teatavaks ERÜ aastakoosolekul 7. veebruaril 1996,* lühiinformatsiooni preemia saanud isikuist avaldas "Kultuurileht" paar päeva hiljem - 9. veebruaril. Auhinna pälvis 11 koostajat: 1) teadus-, 2) personaal- ja 3) valiknimestiku koostamise ning 4) väljaande kujunduse eest.

Peetu oli arvult juba üheksas üle-eestiline bibliograafiaväljaannete võistlus. Võib tekkida küsimus: kas taolisi konkursse tasub korraldada ka edaspidi? Kuivõrd meie teadus- ja rahvaraamatukogud (kaasaarvatud lasteraamatukogud) tulevikus üldse koostavad ja avaldavad kirjandusnimestikke või asutakse hindama (premeerima) hoopis raamatukogudes, infoasutustes ja teistes organisatsioonides olevaid andmebaase ja nende väljatrükke? On ju teada, et bibliograafiaväljaande koostamine on aeganõudev ja kallis töö, mis on otsustavaks vaid ühiskondliku, st. kasutajapoolse vajaduse korral.

Olin žürii esimeheks kõigil Kultuuriministeeriumi Riikliku Raamatukogude Inspeksiooni ning vabariikliku bibliograafiakomisjoni korraldatud konkurssidel 1977-1989 ning uuenenud poliitilistes oludes ERÜ ja vastava ministeeriumi juhitud võistlustel. Allolev tabel esitab andmed kõigist toimunud bibliograafiaväljaannete võistlustest.

Bibliograafiavõistluste eesmärk on olnud bibliograafide töö väärtustamine ja kirjandusnimestike koostamise soodustamine nii teadus- kui rahvaraamatukogudes, ka laste- ning harukogudes. Võistlusi peeti regulaarselt üle aasta alates 1977. kuni 1987. aastani. Esitati kahe viimase aasta jooksul trükitud, rotaprint- ja rotatorpaljunduses, masinakirjas ning käsitsi koostatud (eriti lastele määratud) bibliograafiaväljaandeid. Aktiivsed osalejad olid linnade ja rajoonide keskkogud ning paljud harukogud. Mõnikord koostati soovitusnimestikke - eriti harukogudes - võistlusele saatmise eesmärgil. Kuid miks seda pahaks panna - kas nii ei toimita ka teiste erialade konkurssidel? Keskkogud selgitasid välja parimad oma piirkonna bibliograafiaväljaanded, mis saadeti üle-eestilisele võistlusele. Nagu selgub tabelist, laekus soovitusnimestikke rohkearvuliselt. Eraldi rühma moodustasid nende seas lastele mõeldud

Bibliograafianimestike võistlused aastail 1977-1996**

Aasta	Osalenud rmtk.			Rmtk üldarv	Bibliograafiaväljaannete tüüp			Nimestike üldarv
	teadusrmtk	linna ja raj. keskrmtk.	harurmtk.		teadusnim.	soovitusnim.		
						täiskasv.	lastel	
1977	4	6	2	12	11	27	5	43
1979	4	14	25	43	8	52	12	72
1981	5	19	29	53	16	80	28	124
1983	4	15	23	42	10	66	18	94
1985	7	18	16	41	11	51	20	82
1987	4	12	26	42	9	43	19	71
1989	-	11	1	12	-	14	9	23
1990	4	-	-	4	15	6	3	24
1996	4	3	-	7	11	11	-	22

* Võistlustööd esitati ERÜ büroole 15. 01. 96. a., žürii otsus pärineb 2. 02. 96. a.

** Bibliograafianimestike võistlustest olen avaldanud artiklid ajakirjas "Raamatukogu" (vt. 1982. a. aprilli number, lk. 36-40 ja 1984. a. aprillinumber, lk. 32-35). Eesti raamatukogude bibliograafianimestike koostamist kajastavad ka žürii otsused, mis esitatakse ministeeriumile iga konkursi lõppedes.

nimestikud. Põnevad olid ka koduloainelised, enesearendus- ja huvialasid käsitlevad kirjandusnimestikud, kuid koostati ka rakendusliku suunitlusega (tööstus, põllumajandus) ja ühiskondlik-poliitilisi teemasid käsitlevaid nimestikke. Viimaseid koostas peamiselt Riiklik Raamatukogu.

Võistlustel osalevate teadusraamatukogude arv oli alati sama. Kõrvale jäid näiteks TPedl Raamatukogu ja Vabariiklik Teaduslik Tehnikaraamatukogu. Teadusbibliograafiate (allrühmana vaadeldi personaalnimestikke) kõrval esitasid teadusraamatukogud võistlustele ka soovitusnimestikke.

Võistlustöö hindamisel lähtuti siiski vaid nimestiku tüübist - põhimõte, millele on jäädud kindlaks tänaseni. Nimestikud jagati kolme rühma: 1) teadusbibliograafiad, 2) soovitusnimestikud täiskasvanuile ja 3) soovitusnimestikud lastele. Nii oli võimalik erinevate paikkondade eri tüüpi raamatukogudest pärit koostajatele tunnustust jagada. Seetõttu ei kuulutatud välja ka I, II, ja III auhinnalist kohta,* vaid võrdväärsete nimestike koostajaid ergutati väiksemate preemiatega. Ei meenu, et rahasummade määramisel oleks tekkinud lahkarvamusi. Mitutki bibliograafi on autastatud enam kui ühel korral.

Iseseisvunud Eestis asuti otsima kaasaegsemaid mooduseid bibliograafiaväljaannete võistluse korraldamiseks. 1989. a. toimus konkurs ainult rahvaraamatukogudele, mis kujunes keskkogude väljaannete võistluseks, sest harukogusid esindas ainult üks raamatukogu. 1990. a. konkurs haaras aga ainult teadus- ja erialaraamatukogusid. Osa võttis vaid 4 suuremat raamatukogu, nende hulgas Laste- ja Noorteraamatukogu lastekirjanduse nimestikega. Esitati aastail 1988-1990 koostatud bibliograafiaväljaandeid.

Saabus pikem vaheaeg.

1995. aastal otsustati korraldada võistlus, kuhu vastavalt juhendile võis esitada 1994-1995 trüki ilmunud või muul viisil vähemalt 30 eksemplaris

tiražeeritud bibliograafiaväljaandeid, mida on avaldanud kas üksikisikud, asutused või organisatsioonid. Võistluse kaudu soovisid korraldajad saada ka ülevaate Eesti erinevat tüüpi raamatukogudes koostatud parimaist nimestikest.

Juhend fikseeris traditsioonilised bibliograafia hindamise alused: teema vajalikkus, aja- ja kultuurilooline tähtsus, ammendavus ja koostamisprintsiipide õigsus. Žürii otsustas auhinnata ainult koostajate tööd, kuigi ka toimetaja panus võib olla väga suur ja vastutusrikas.

Tuleb õigeks pidada, et kõigile raamatukogudele ja teistele asutustele (seltsid, ühingud, kirjastused jt.) korraldati ühine bibliograafiaväljaannete võistlus, mis vajaks aga enam eel tutvustust ja reklaami. Kui soovitakse välja anda auhinnalist I, II ja III kohta, siis tuleks preemiasummad eelnevalt üldsusele teatavaks teha.

Võistlust iseloomustas ettearvatult vähene osavõtt: 4 suuremat teadusraamatukogu (RR, ETAR, TÜR, Eesti Meditsiiniraamatukogu) ja 3 keskkogu (Tallinna Keskraamatukogu, Tartu Linna Keskraamatukogu, Läänemaa Keskraamatukogu). Ei ühtegi haru- ega lasteraamatukogu. Teadus- ja soovitusnimestikke (valiknimestikke) esitati võrdne arv - kumbagi 11. Milliseid neist pidas žürii preemia väärilisteks ja miks?

TEADUSBIBLIOGRAAFIA

puhul hinnati aastate jooksul kujunenud mahukate bibliograafiaväljaannete koostamise ja avaldamise järjepidevust. Uuemat vastavasisulist teavet pakuvad raamatukogude andmebaasid.

Juba aastakümneid koostavad Tartu Ülikooli Raamatukogu bibliograafid teaduslooliselt olulist, hea registre süsteemiga (isiku-, märksõnaregister) varustatud ülikooli õppejõudude, teenistujate ja kasvandike bibliograafiat. Aastail 1961-1995 avaldatud bibliograafiaväljaanded haaravad kirjandust ajavahemikust 1944-1986. See on elujõulise kollektiivi ühine

saavutus, millest antud võistlusele esitati kahekõiteline "Tartu Riiklik Ülikool. 1986. a. ilmunud tööde bibliograafia", mille ilmumisaastaks märgitud 1994 (tegelikult 1995) ja toimetajaks Malle Suurväli. Ainuke etteheide, mida võib teha ja millest väljaandjad on ka ise teadlikud, on selle aeglane ilmumine, mis vähendab bibliograafia kasutatavust. Huvitav, kas antud väljaande vastu tuntakse huvi ka väljaspool Eestit?

Arvestatav on Eesti Meditsiiniraamatukogu osa rahvusliku meditsiinibibliograafia koostamisel. Nimetatud erialabibliograafia väljaandmisele pani aluse arstiteadlane Herbert Normann juba 30ndail aastail. Ta koostas 1918-1934 ilmunud erialakirjanduse bibliograafia. Järgnesid Salme Sügise ja Aade Reteli diplomitööd 60ndatel aastatel, haarates kirjandust vastavalt aastaist 1935-1937 ja 1938-1940. Järgnevad trükitud koondnimestikud aastaist 1940-1965, 1966-1970, 1971-1975, 1976-1980, mille on koostanud Eesti Meditsiiniraamatukogu bibliograaf Eva Vaehsalu. Antud võistlusele esitati "Eesti meditsiinikirjandus 1981-1985" 1. ja 2. osa, milles on kokku 5407 kirjet (ei kajasta ajaleheartikleid) ja on mõeldud kasutamiseks erialateadlastele. Teadusbibliograafia saadeti paljudalt suurtele raamatukogudele.

Ühiskonna tähelepanu on pälvinud juriidilise haridusega bibliograafi Küllike Maureri mahukas teadusbibliograafia "Bibliographia iuridica Estonica 1918-1940", mis esitati võistlusele koos aastanimestikuga "Bibliographia iuridica Estonica 1994". Vajalikus valdkonnas, põhjalik, läbimõeldult koostatud ja heatasemeliselt väljaantud bibliograafia pakub ka rahvusvahelist huvi. See on näide mineviku ja tänapäeva seostest bibliograafiaväljaande vahendusel.

Preemia pälvis ka RRi bibliograafi Krööt Liivaku koostatud väliseesti ajakirja "Mana" koondsisukord 1957-1988", mis ilmus 1994. aastal ajakirja 60. numbrina. Ajakirjade koondsisukordade (sisuregistrite)

* I, II ja III koha preemia anti välja 1989. a. peetud rahvaraamatukogude bibliograafiaväljaannete võistlusel.

koostamine algas Eestis 1930ndail aastail. Kuuldavasti on praegugi ilmuvate ajakirjade registrid koostatud (koostamisel) ja ootavad avaldamisvõimalust (näit. "Keele ja Kirjanduse" koondregister a. 1978-1992 kohta, "Eesti Looduse" register a. 1968-1992 kohta jne.).

Võistlusele esitati 6 **PERSOONALNIMESTIKKU**.

Teadlaste nimestikke laekus 3, kõik ilmunud 1994. a. TÜ Raamatukogu esitas 2 personaalnimestikku: "**Professor Aleksander Paldrok. Kirjandusnimestik 1896-1991**", koostajaks **Inta Ööpik** ja "**Professor Peeter Pöld. Kirjandusnimestik 1901-1994**", koostajaks **Eha Saarma**. ETAR esitas bibliograafide **Iive Jagomägi** ja **Krista Reimani** koostatud akadeemik **Ilmar Öpiku** personaalnimestiku.

Preemia pälvis professor **Paldroki** kohta avaldatud personaalnimestik, kus eestikeelsete teoste pealkirjad olid tõlgitud saksa keelde, mis annab võimaluse huvitada tuntud arstiteadlase - eesti dermatoloogia rajaja - töödest ka väljaspool Eestit.

Eesti TA Raamatukogu avaldas 1994. a. põhjaliku nimestiku **Marie Underi** kohta, koostajad **Anne Valmas** ja **Vallo Kelder**. Läänemaa Keskraamatukogu esitas **Anneli Ilvese koostatud, 1995. a. ilmunud Ernst Enno personaalnimestiku**, mis pälvis preemia. Määravaks kujunes läbimõeldud teatmeosa (luuletaja elulugu, luuletuste pealkirjade register jmt.). Siiski ei ole nii mahuka personaalnimestiku avaldmise keskkogule tüüpiline. Antud personaalnimestik valmis esialgselt **Anneli Ilvese** TPÜ diplomitööna ning lõpliku kuju andis talle toimetaja, RRI bibliograaf **Krõõt Liivak**.

Preemia pälvis ka **Valve Jürisson helilooja Eduard Tubina personaalnimestiku 1. osa** koostamise eest, mis kajastab Tubina loomingut Tartu perioodist a. 1928-1944. Nimestik on planeeritud kaheosalisena. Esimene osa ilmus 1995. a.

On meeldiv tõdeda, et nimekate ja nõukogude perioodil sageli riiklikult ebasoositud isikute personaalnimes-

tike koostamine jätkub väljakujunenud metoodika ja traditsioonide alusel.

VALIKNIMESTIKEST esitas Tartu Linna Keskraamatukogu tehnikakirjanduse osakond **Leili Iheri** koostatud, oma raamatukogu trükiseid tutvustava "**Arvuti kasutamine**", mis haarab raamatuid ja artikleid a. 1988-1994. On järjeks varem ilmunud programmeerimiskirjanduse nimestikule. Osa žüriiliikmeid leidis, et õigem oleks vast taolisi nimestikke avaldada kiiremini ja lühema perioodi kohta. Preemia pälvis Tallinna Keskraamatukogu bibliograafi **Viivi Küttise valiknimestik "Baltisakslased ja sakslased Eesti kultuuri loos"**, mis tugineb antud raamatukogu materjalidele ja on paljundatud kõigile harukogudele. See on oluline ja nõutav nimestik eesti aja- ja kultuuri loost huvitatuile.

Uudse ja meeldiva ettevõtmisena tõstis žürii esile RRI koostatavat **Põhjamaade tõlkekirjanduse sarja**, mis on oma olemuselt eesti kultuuri tutvustav reklaamväljaanne. Hea paber, uudne formaat, fotod, läbimõeldud mitmekeelsed kirjandust tutvustavad eessõnad. Ilmunud on taani, rootsi, norra ja soome tõlkekirjanduse nimestik. Võistlusele esitati "**Norra kirjandus eesti keeles ja eesti kirjandus norra keeles**", ilmunud 1995, koostajaks **Margit Arusoo**. Nimestik pälvis preemia.

Huvitav on teinegi RRI koostatav seeria "**Eesti raamatusarjad**", mis omab raamatu- ja kultuuriloolist tähtsust. Võistlusele esitati mainitud seeriast "**Maad ja rahvad. Rännuraamatud**", koostaja **Virve Ennosaar**, mis haarab eestikeelseid sarju aastaist 1899-1993, sisaldades igas sarjas ilmunud raamatute loetelu, ning "**Biograafiad**", koostaja **Katrin Andresen**, haarates sarjad aastaist 1883-1994. Koostamisel on ilukirjanduslike sarjade loetelu, mis kujuneb õige mahukaks.

Hea, et teadusraamatukogud annavad välja **raamatunäituste katalooge**, mis on kasutatavad ka iseseisvate nimestikena. Seekordsele võist-

lusele esitas ETAR ja preemia pälvisid **Anne Klaasseni** koostatud kolm ühtses kujunduses näitusekataloogi, mis peale raamatute kajastavad ka ajakirjade artikleid. 1994. aastal on välja antud "**Varjust valgesse. Vähetuntud eesti kirjanikke 1920-1930**" ja "**Eesti memuaarkirjandust (alates 1940. aastast)**" ning 1995. aastal "**Eesti reisikirju 1940-1995**". Oleks kena, kui taolised väljaanded jõuaksid ka kooli- ja rahvaraamatukogudesse. Jääb loota, et neid avaldataks enam ka teiste raamatukogude poolt.

Oluline on ka **BIBLIOGRAAFIA-VÄLJAANNETE KUJUNDUSLIK KÜLG**. Juba aastaid on Eesti Meditsiiniraamatukogu teadusbibliograafia väljaandeid ning soovituslehti humoorikalt ja vaimukalt illustreerinud kunstnik **Elle Tikerpää**. Lisaks eelpoolnimetatud meditsiinkirjanduse koondnimestikule on tema kujundatud ka võistlusele saadetud **soovituslehed "Olgem terved ja kaunid"**, "**Meie lapsed - tervis ja areng**". Ta sai oma tegevuse eest auhinna.

Bibliograafiaväljaandeid koostatakse paljudes maades erinevatel teadusaladel ning ainevaldkondades mitmesugustel eesmärkidel. Teatmekirjanduse-, info- ja bibliograafiaväljaannete mitmekesisuse avastamiseks soovitaksin vaadata Inglismaal ilmutavat "**Waldford's Guide to Reference Material**" (näit. 1993. a. 6 väljaannet ETARi teatmekirjanduse saalis), mille esimene osa kannab pealkirja *Science and Technology*, teine osa *Social and Historical Sciences, Philosophy and Religion*, kolmas osa *Generalia, Language and Literature, the Arts*. Viimane haarab ka raamatukogunduse ning infoteaduse temaatikat. Väljaandes on registrid, millest üks kannab pealkirja *Online and Database Service Index*.

Loodan, et ka Eestis mitmekesisust infoväljaannete koostamine ja avardub nende kasutajaskond ning et ei katke bibliograafiaväljaannete võistluse korraldamise järjepidevus.

WASTSE TESTAMENDI KORDUSTRÜKKIDEST

DR. THEOL. TOOMAS PAUL, DD

Superintendent Johann Fischeri (1633-1705) trükikojas Riias 1686 ilmunud *Wastse Testamendi* (WT) ametlik trükiarv oli 500 eksemplari, kuid tollaegsed trükkalite privileegid andsid neile õiguse järeltrükkideks ning seda õigust kasutati ka selle raamatu puhul. /1/ Greta Wieselgreni andmetel olevat Fischer jätkanud trükkimist kuni 1688. aasta talveni, nõnda et tegelikult valmis 800 eksemplari. /2/ Kui 19. septembril 1691 andis kuningas käsu trükkimine Riias lõpetada ja juba levitatud eestikeelsed testamendid tagasi korjata, rakendati seda ka WT suhtes. /3/ Nähtavasti ei olnud aga konfiskeerimine täielik, igatahes on alles kümnekond WT 1686. aasta eksemplari.

WT teine trükk ilmus Riias 1727 palju suuremas tiraažis - 10 000 eksemplari, millest jätkus XVIII sajandi vajaduste rahuldamiseks. Uuesti võeti *Wastse Testamendi* väljaandmine ette XIX sajandi algul. Briti ja Välismaa Piibliseltsi (*The British and Foreign Bible Society*,

BFBS) virgutusel rajati aastal 1813 Venemaa (Peterburi) Piibliseltsi esimesed haruseltsid ka Eestis. Kaheksa WT väljaannet (1815, 1821, 1826, 1836, 1839, 1845, 1850 ja 1856) ilmus kui *Tarto piiblikogodusse nouga trükkitu*. Willem Reimani hinnangul: "Pärast seda, kui Piibli seltsid elusse tõusivad, pandi Tartu Uus Testament mitu ja mitu korda veel kirja ja laotati odava hinnaga välja, nõnda et juba 1855 iga kümne hinge pääle Tartumaal üks Tartukeelne Testament tuli." /4/

XIX sajandi teisel poolel tegutses Eestis kaks sõltumatut ja võistlevat piibliseltsi /5/, kes mõlemad andsid välja piibleid ja testamente. *Neijorki lina Amerika ma Piibli selts* üllitas H. Laakmanni man WT 1857 ja 1861, ent sellessamas trükikojas publitseeris ka *Londoni lina Inglus ma Piibli selts* WT 1857 ning *Prittinink wõra-ma Piibli selts* WT 1865, 1872, 1878 ja 1886 ning uuendatud kirjaviisis 1896, 1900 ja 1905. XIX sajandi esimesel poolel trükiti 29 000

ja teisel poolel, kuni 1905. aastani 72 000 eksemplari. Endel Annuse arvestusel on kokku trükitud 113 000 *Wastset Testamenti*. /6/

Piiblite kordustrükke klassifitseeritakse nn. *kiriklikuks tarbekirjanduseks* ja seetõttu ei ole nad pärvinud suuremat tähelepanu. Ilmselt sel põhjusel on ilmunud bibliograafiates mõningane segadus WT väljaannete arvus jm. /7/ Suhtumine kordustrükkidesse on selline, et eesti raamatu esindusliku koondbibliograafia koostajal ei ole olnud võimalik käes hoida WT 1856 (Mitau: Peters-Steffenhagen) ja WT 1861 (Tartu: H. Laakmann) trükke, mida ei loeta rariteetideks ning seetõttu ei ole neist Rahvusraamatukogus, ETARis ega TÜ Raamatukogus, isegi mitte Kirjandusmuuseumis ühtegi eksemplari, kuigi trükiarv kummalgi oli 10 000 eksemplari. Tahaks loota, et nad ei ole viimseini hävinud, ehk on erakätes mõni eksemplar alles.

¹ Liivi Aarma, Die Zensur, die Privilegien der Drucker und die Orthographiereform in der Übersetzungsgeschichte der estnischen Bibel in den 1680er Jahren. - *Studia Baltica Stockholmiensia. II : Die schwedischen Ostseeprovinzen Estland und Livland im 16.-18. Jahrhundert.* (Acta Universitatis Stockholmiensis). Stockholm, 1993, lk. 420-421.

² Greta Wieselgren, Johann Fischer - Livlands nye apostel. - *Svio-Estonica : Studier utgivna av Svensk-Estniska Samfundet.* (Volym XVII. Ny följd 8). Lund 1964, lk. 47.

³ Gustav Oskar Friedrich Westling. Vorarbeiten zu der eshtnischen Uebersetzung des Neuen Testaments 1715. - *Mittheilungen und Nachrichten für die evangelischen Kirche in Rußland.* Bd. 49 (Neue Folge; Bd. 26). Riga 1893, lk. 525; vrd. Herbert Salu. Tuul üle mere ja muid lühiuurimusi eesti kirjandusest. Stockholm, 1965. Lk. 45.

⁴ V. Reiman. *Eesti Piibli ümberpanemise lugu.* Tartu, 1889. Lk. 33.

⁵ Nt. Jaan Bärenson oma artiklites: Piibliseltside tegevus Eestis. - *Teekäija*, 1989, nr. 2, lk. 20-22; Piibliseltside ajaloost Eestis. - *Eesti Evangeelne Luterlik Kirik.* Tallinn, 1992, lk. 72-79, räägib ainult BFBSi osast ega maini poole sõnagagi, et ka ameerika rahadega trükiti eestlastele piibleid.

⁶ Endel Annus, Eestikeelse Piibli väljaandmisest ja levitamisest. - *Raamatuloolist.* (Eesti Rahvusraamatukogu Toimetised. I). Tallinn, 1990, lk. 31.

⁷ Endel Annus, Eestikeelse Piibli bibliograafia. - *Raamatuloolist.* (Eesti Rahvusraamatukogu Toimetised. I). Tallinn, 1990, lk. 47; ei maini millegipärast *Meije Issanda Jesusse Kristusse Wastne Testament ehk Wastse Leppingo Ramat nink Kunninga Tawida Laulo-Ramat.* *Londoni lina Inglus ma Piibli seltsi polest trükki antu.* *Tarto linan, H.Laakmanni man trükitu 1857.* Raamatus on [4]+550 lk. (viimasel leheküljel vigade parandus), mille tekst ja ladu on identne samal aastal samas trükikojas *Neijorki lina Amerika ma Piibli seltsi polest trükki antu*'ga, vaid tiitelleht on erinev. Teatmeteoses *Eestikeelne raamat 1851-1900. I. A-Q.* Toimetanud E. Annus. Tallinn, 1995, lk. 441 ei ole aga jälle sees ameeriklaste oma.

Kui kõik seni teadaolevad kokku panna, tuleb 20 WT eri trükki, viimane aastast 1905.

Wastse Testamendi kordustrukide hulka ei tohiks aga lugeda evangeeliumide tõlget setu keelde, nagu seda seni on tehtud. /8/ Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetuste XIV köitena publitseeriti *Mii' Issändä Jeesusõ Kristusõ PÜHÄ EVANGELIUM Matteusõ, Markusõ, Luukasõ ja Johannõsõ kirotoõt. Seto külde ümbre pannu' Ernst Puusepp, keele poolõst õiõnduisi tennü' P. Voolaine, Tartoh 1926, 302 lk.* See stiilne väljaanne on täiesti omaette tõlge, pealegi ei ole setu keel sugugi sama mis tartu kirjakeel, vrd. nt. Lk. 2,8 WT 1905: *Nink karjusse olliwa seesama wälä päl oma tahra man ja 1926: Ja säälsamah wäläh olli' karüsõ öidsih ning Jh 4,33 WT 1905: Sis ütliwa jüngri tõine tõisele ja 1926: Sis ütli' opja' hindävaihhõl.*

Wastse Testamendi 1727. aastal ilmunud teise trüki teksti vaatasid eelnevalt üle Sangaste koguduse õpetaja Gotthard Friedrich Rauschert (†1749) ja Kambja õpetaja Albert Sutor (†1758). Tehtud muudatused on peamiselt ortograafiat puudutavad. WTs 1686 kasutati Heinrich Stahli (u. 1600-1657) kombel *h*-tähte vokaali pikendusemärgina ja sellest tingitult märgiti *h*-häälikut *ch*-ga. Kasutati ka tähekombinatsiooni *tz*. Teises trükis on need korrigeeritud vana kirjaviisi kohaseks, nt. Kl 2,18 WT 1686: *errawihgo Lihgtee pähle kichlaweo pohle* ja 1727: *ärräwigo Liigtee päle Kihlaweo pole* ning Rm 12,2 WT 1686: *sahge sesinatze* ja 1727: *sage sesinatse*.

Kolmanda, 1815. aasta väljaande teksti olid üle vaadanud Kagu-Eesti kirikuõpetajad eesotsas Kanepi õpetaja praost Johann Philipp von Rothiga (1754-1818). Asendatud on vaid üksikud väljendid: Jh 8,4 WT 1686: *om awwa Tõh pähl*, 1727: *awwa Tõ pääl*, kuid 1815: *awwalikkult*; Ap 27,3 WT 1686 ja 1727: *hendä laske häwwetä*, kuid 1815: *et nemma temma eest hoold kannasse*, kuigi Ap 28,7 (WT 1686: *häwwes meid kolm Peiwa söbbralikkult* ja 1727: *... Päiwä söbbralikkult*) on samaks jäetud. Kõige olulisemateks muudatusteks on see, et nimisõnad ei ole enam suure algustähega, ning et BFBSi põhimõtetele vastavalt on ära jäetud kõik selgitavad märkused, mis olid kahes esimeses trükis ja mis aitasid raskeid kirjakohti mõista.

Üsna keeruline on välja selgitada, kes on hilisemaid kordustrukke redigeerinud, sest "Briti piibliselti väljaannetes ei ole lubatavad mingisugused eessõnad ega järelsõnad. Seega peavad ära jääma kõik ajaloolised ja muud seletused väljaande kohta /--/ Ka tõlkijate, parandajate nimesid ei tohi esilehele paigutada. /--/ Need piirjooned olenevad vaatest, et piibli väljaanne ärgu sisaldagu muud kui Jumala sõna ja hädatarvilised pealkirjad." /9/ Kuna taoline anonüümsus oli kavatsuslik, saab ainultkaudsetest allikatest leida jälgi keele kohendajate kohta. Nii leidsin Liivimaa provintsiaalsinodi 1893. a. 19. septembri ja 1895. a. 18. septembri protokollidest teate, et WT teksti pani uude kirjaviisi Vastseliina õpetaja Gustav Alexan-

der Hermann Masing (1832-1901) üksipäini. /10/

Edasised trükid pakuvad kuni XIX sajandi keskpaigani enamvähem sama teksti, mõned erinevused näivad olevad pigem juhuslik varicerimine ladumisel. Mõningaid asendusi on WT 1857: Lk. 1,18 on senine *emmand* asemel *abbikaas*, Lk. 12,18 vanemate trükide *haggeda* asemel *kogguda*, Ap 28,30 *numatu kotta* asemel *üritu maija*, 1Kr 4,16 *määrdeleja* asemel *perrakäüja*, 1Tm 6,5 *heiskleminne* asemel *tühja waidlemisse*.

Üheks oluliseks täienduseks alates WT 1857. aasta trükist on Vana Testamendi *Psalmide* lisandumine. Karula koguduse õpetaja Friedrich Ferdinand Meyer (1799-1871) publitseeris *Miitavis* (Jelgavas) 1836. aastal eraldi *Psalteri- ehk Kunninga ja Prohweti Tawida Laulo-Ramat'u* ning Vello Salo oletab, et temalt on ka 1833 Tartus trükitud 16 psalmi tõlge. Kuigi tekstid erinevad veidi, on tegemist sama tõlkega, mida võibolla Meyer ise on redigeerinud. /11/

Ka edasistes trükkides on teisedatud peamiselt ortograafiat. Alates 1872. aastast muutub WT pealkiri - *Meije Issanda...* asemele tuleb *Meie Issanda...* ning vastavalt ka tekstis, nt. Ap 10,37 WT 1865: *teije tijate*, 1872: *teie tiate*. Mõni muutus esineb vaid ajutiselt, nt. WT 1865: *Apostli Peetruse eddimänne kirri kigile kirjotedu*, on 1872 *...kirjutedu*, kuid WT 1896 uues kirjaviisis taas *kirjotedu*; apostli nimi on WT 1896 ja sealt edasi aga taas *Petruse*.

⁸ Endel Annuse Piibli bibliograafias, lk. 47; ka äsja ilmunud Madis Linnamägi, Ilje Piiri ja Peeter Roosimaa bukletis *Wastne Testament 1686. Üritused 26. aprillil Tartus ja 27. aprillil 1996 Kambjas*. "Kokku ilmus *Wastne Testament* ajavahemikus 1686-1926 kahekümnes trükis."

⁹ Harald Põld, Eesti piibli parandustööd. II. - *Eesti Kirik* (IX), 5. mai 1932, nr. 19, lk. 151, kus kirjeldatud ka muid BFBSi piiranguid ja nõudmisi.

¹⁰ *Protokoll der 59. Livländischen Provinzial-Synode, gehalten in Walk im Jahre 1893 vom 18. vis zum 24. August*, Riga 1893, lk. 9 (p. 31); *Protokoll der 60. Livländischen Provinzial-Synode, gehalten in Wenden vom 17. bis zum 23. August 1894*, Riga 1894, lk. 10 (p. 37).

¹¹ Vello Salo, Haruldane trükis Tartus tagasi: Tee Tartust Regensburgi kaudu Tartusse võttis 162 aastat. - *Eesti Kirik* (VI), 25. jaanuar 1995, nr. 4 (231), lk. 4.

Miks *Wastse Testamendi* keelt on nii vähe kohendatud? Miks ilmus viimane WT trükk tsaari ajal? Vastuseks nimetatud küsimustele tuleb meenutada, et WT keele parandamine oli kahe kirjakeele vahelise võitluse tallermaa. Kuna keel on rahvuse peatunnus, siis oli tegemist tekkiva eestluse jaoks sõlm-küsimusega, mitu kirjakeelt tal on.

14. juunil 1811 Tartus peetud Tartu-Võru pastorite konvendil olid arutusel ühise kirjakeele probleemid seoses Liivimaa ülemkonsistoriumi soovitusena 8. veebruarist 1811 trükida edaspidi vaimulikku kirjandust üksnes ühtses kirjakeeles. Mõtte algatajaks oli kindralsuperintendent Karl Gottlob Sonntag (1765-1827), kes soovis vältida kirikliku kirjanduse ilmumist eraldi lõuna- ja põhjaeesti keeles. Arutluse tulemusena soovitati järkjärgulist üleminekut, muu hulgas tehti ettepanek lisada tartumurdelisele katekismusele tallinnakeelsed seletused ja kasutada jutlustes tallinnakeelseid piiblit-sitaate. /12/

1816 otsustas Venemaa piibliseltsi Tartu osakonna komitee WT uue trüki anda välja stereotüüpstrukina. See menetlus võimaldanuks edaspidi üllitada suhteliselt odavaid muutusteta kordustrukke. Algul kavatses piibliselts kasutada stereotüüpstruki alusena 1815. aasta väljaannet, parandades selles üksnes ilmsed trükivead. Kuid 12. novembril 1818 andis Liivimaa ülemkonsistorium praost Friedrich Gottlieb Moritzale (1769-1833) korralduse revideerida *Wastse Testamendi* tõlget ka sisu-

selt: parandada Piibli mõttega vastuolus, sisult segased ja sünd-susetud väljendused. Revideerimine tehti ülesandeks Võru õpetajale Heinrich Wilhelm Bornwasserile (1782-1861), Vastseliina õpetajale Carl Gottfried Gustav Masingule (1789-1859) ja Räpina õpetajale Johann Friedrich Hellerile (1786-1849). Nende parandusettepanekud pidi viseerima Moritz.

Liivimaa ülemkonsistoriumi eesti keele eksperdiksi oli Otto Wilhelm Masing (1763-1832), kes samal, 1818. aastal oli saanud assessoriks. O. W. Masing oli aga tuntud kui põhjaeestilise ühiskirjakeele tuline pooldaja. Kurb küll, ent piiblitõlke ajaloos Eestis aina korduv, et nurjamised ja blokeerimised õnnestuvad kõigil aegadel paremini kui oma uuenduste teostamine. Masingu ettepanekuid tallinnakeelse piibli ortograafia parandamiseks ei võetud vastu, kuigi neid toetas Pärnu-Viljandi haru-selts. /13/ Oma *Ehstnische Originalblätter für Deutsche I* (Dorpat 1816) käsikirjas kritiseeris aga O. W. Masing nii teravalt WT uue väljaande tegemist, et tsensor Georg Philipp August von Roth (1783-1817) selle osa välja jättis. /14/ 12. märtsil 1819 saatis Masing ülemkonsistoriumile *Wastse Testamendi* kohta oma arvamuse, mida ta kirjutas mõttekaaslasel Johann Heinrich Rosenplänterile (1782-1846) iseloomustas kui "letaalset pistodatorget tartu keele kaitsjate südamesse". /14/

O. W. Masingu kriitikal reageeris ülemkonsistorium ringküsitluse korraldamisega, et vaimulike kaudu välja selgitada, kuidas kogudused suhtuksid tallinnakeelsesse *Uude*

Testamenti. Kõik küsitletud soovisid jääda omamurdelise *Wastse Testamendi* juurde. 20. septembril 1819 otsustas ülemkonsistorium *Wastse Testamendi* uusväljaande kasuks, nõudis aga teksti keelelist parandamist tallinnakeelset eeskujuks võttes. Järgnes positsioonisõda, mille käigus Masing lootis korda saada "*Wastse Testamendi* keele amalgaamimise tallinna ehk kirjakeelega". /14/ Ta ei lakanud põhjast revideerijate nõrka eesti keele oskust ja tartu keele halbust. Suuresti O. W. Masingu vastutöötamise mõjul otsustaski Venemaa piibliseltsi Tartuosakond 10. septembril 1820 loobuda *Wastse Testamendi* revideerimisest ja publitseerida muutumatu kujul 1815. aasta teksti, /15/ mis leksikaalselt ning morfoloogiliselt ei erinenud kuigivõrd 1686. aasta väljaande omast. Taoline konserveerimine pärssis tunduvalt tartu keele eluvõimet (võrdluseks - 1715 ilmunud *Uut Testamenti* redigeeriti 1739. aasta kogupiibli jaoks kõvasti).

1860ndail aastail oli lõunaeesti trükiste arv kahanenud viie protsendini eesti trükiste üldarvust ja see tendents jätkus. /16/ "Hoolimata sellest võitlesid Kagu-Eesti pastorid lõunaeesti kirjakeele säilitamise eest, ehkki see võitlus ei andnud enam mingisuguseid tulemusi, avaldades vaid pastorite vaimulikkude kirjatööde ilmumises. /--/ Pastorid kohtasid aga rahvuslikult meelestatud koolmeistrite vastupanu." /17/ Tallinna meeste võit oli nii täielik, et viimast korda trükiti *Wastset Testamenti* 91 aastat tagasi.

¹² Epp Siimo, *Õpetatud Eesti Seltsi celloost*. - *Keel ja Kirjandus* (XXVI), 1983, nr. 7, lk. 372; Heli Laanekask, Eesti kirjakeele administratiivse ühendamise katse XIX sajandi algul. - *Keel ja Kirjandus* (XXVII), 1984, nr. 11, lk. 685.

¹³ Leo Anvelt, *O. W. Masing ja kaasaegsed: Lisandusi nende tundmiseks*. Tallinn, 1979, lk. 209.

¹⁴ *Otto Wilhelm Masingu kirjad Johann Heinrich Rosenplänterile. 1814-1818*. Koostanud Leo Anvelt, Eva Aaver, Heli Laanekask, Abel Nagelmaa. Tartu, 1995, lk. 152 ja 164.

¹⁵ Heli Laanekask, *Vastse Testamendi ühe uusväljaande lugu. - 250 aastat eestikeelset Piiblit. 2. kirjakeele ajaloo päev*. Tartu, 1989, lk. 12-13.

¹⁶ A. Kask, *Eesti kirjakeele ajaloo*. Tartu, 1970, lk. 186.

¹⁷ Väino Sirk, *Üks episood võitluses ühise kirjakeele eest*. - *Keel ja Kirjandus* (XXVII), 1984, nr. 12, lk. 738.

TEADUSTE AKADEEMIA RAAMATUKOGU BALTIKAOSAKONNA RAAMATUID

TALLINNA ASEHALDUSKONNA AADRESSRAAMAT 1796. AASTAST

TIIU REIMO

ETARi baltikaosakond

Kui me vajame andmeid tegutsevate asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide kohta, võtame kätte telefoniraamatu. Enne telefonijastut andsid vastavat teavet aadressraamatud. Esimesed neist ilmusid 17. sajandi lõpus Lääne-Euroopas, loetledes riigiasutused ja neis ametis olnud isikud. Hilisematesse aadressraamatutesse lisandusid ettevõtjad, käsitöölised, mõisa- ja majaanikud, organisatsioonid ja nende esindajad. Eesti ala kohta on tuntuimad A. W. Krögeri ning A. Richteri koostatud saksa-, vene- ja eestikeelsete registritega Balti aadressraamatud 19. sajandi lõpust ja 20. sajandi algusest. Eesti keeles ilmusid esimesed aadressilised 19. sajandi lõpu kalendrites, mahukad aadressraamatud aga 20ndatel ja 30ndatel aastatel.

Esimene Liivi- ja Eestimaa aadressraamat *Das Lief- und Ehtländischen Staats- und Adress-Calendar auf das Jahr 1785* trükiti Marienwerderis, ülejäänud 18. sajandi aadressraamatud - 1787., 1790. ja 1796. aasta kohta - aga juba Tallinnas, esimene ja viimane neist Lindfors, 1790. aasta raamat Iverseni ja Fehmeri trükikojas. Aadressraamatud pani kokku Tallinna Gümnaasiumi filosoofia- ja ajaloo professor Ernst August Wilhelm Hirschelmann (1743-1795) ning need ilmusid Tallinna raamatukaupmehe Peter Gottlieb Bornwasseri kirjastusel.

18. sajandi viimane aadressraamat sisaldab 107 nummerdatud lehekülge ning 20 lehekülge nimeregistrit 1492 nimega. Teatnik on üles ehitatud kahes osas asutuste tähtsuse järjekorras. Kõige olulisemaks on 200 aastat tagasi peetud asehalduskonna-avalitsust (hilisematel aastatel taas

nimetusega kubermanguvalitsus), sellele järgneb kameraalkoda koos tolliametiga, kohtuinstantsid, üldise hoolekande kolleegium ja kreisiasutused. Teise ossa on kogutud andmed sõjaväe, kirikute, koolide ja posti kohta. Aadressraamatu lõpetab kaks pikemat nimekirja: kodanike nimistu kreisilinnade ja gildide kaupa ning viie kreisi ühine mõisaomanike nimekiri.

Esimesena on aadressraamatus kirjas tollase Tallinna, Riia ja Leedu asehalduskonna kindralkuberneri vürst Nikolai Repnini nimi, kelle asukoht oli tegelikult Riias. Eestimaa kubermangu ehk Tallinna asehalduskonna kuberneri oli tollal Heinrich Johann parun Wrangell, valitsuse sekretäriks saksa osakonna juures Christian Gottfried von Wilck ja vene osakonna juures Jacob Johann von Helwig. Kameraalkoda ehk tänapäevases mõistes rahandus- ja majandusministeerium koos tolliametiga allus

asekuberner Andreas von Langelile. Kokku on asehalduskonnaavalitsuse ning kameraalkoja ametnikke aadressraamatus 98.

Keeruline on asehalduskorra kohtusüsteem - nimelt asutati uue korra kohaselt mitmed erikohtud: kroonutalupoegadele alamkorrakohus ja ülemkorrakohus; aadlikele kreisikohus ja ülemmaakohus; linlastele rae otsuste peale edasikaebamiseks kubermangumagistraadid; ülemkohtutena kriminaal- ja tsiviilkohtupalat. Kõik need on aadressraamatus koos kohtunike, prokuröride, kaasistujate ja sekretäride nimedega ka toodud. Kohtuametites ülesloetud isikute seas leiame esimesed äratuntavalt eesti nimed: ülemkorrakohtu tsiviilasjade kaasistujate seast Heidmetza talupoja Pendi Jaeni, alamkorrakohtu kaasistujate seast aga Soldi Abrami nime.

Üldise hoolekande kolleegiumi kompetentsi kuulus haiglate, vaestemajade ja koolide asutamine. Kolleegiumi asutatud ning kuludega ülalpeetavaid koole on aadressraamatus 7: vene rahvakool, lastekool Toompeal, koolid Paldiskis, Rakveres, Paides, Haapsalus ja Lihulas. Välja arvatud direktori ja 4 õpetajaga vene rahvakooli ning 2 õpetajaga kooli Haapsalus, oli koolides üks õpetaja. Haapsalu kooli õpetajate puhul on koguni eraldi märgitud Matthias Holm eesti ja sekretär Herz vene õpetajana.

Kreisilinnadest võtab ettearvatult mahukaima osa enda alla Tallinn. Ootustevastaselt on esimesele kohale seatud politsei- ja kohtuasutused, sellele järgnevad linna raad ja 25 tsunftivolinniku. Linnapeaks oli tollal Wilhelm Hettling, raesekretäriks

RAAMATULUGU

Andreas Wetterstrand ning arvepidajaks Carl Johann Rydenius. Tallinnas tegutsesid ka kreisiarst Peter Friedrich Körber ning kreisikirurg Carl Friedrich Freymann.

Teise osa esimesed 11 lehekülge on sõjaväe päralt. Siin on andmed ülemjuhatause, laevastiku, sõjasadama, admiraliteedikooli, sõjaväehospitali ning Tallinna garnisoni kohta. Esikohal on ülemkomandandi kindralleitnant Johann von Kochiuse ning Tallinna sadama ülemkomandandi viitseadmiral Alexei von Spiridovi nimed. Eraldi nimekiri on staabi- ja ülemohvitseride kohta. Esitatud isikunimed näitavad enamasti vene päritolu, vaid arstid ning apteekrid olid valdavalt sakslased.

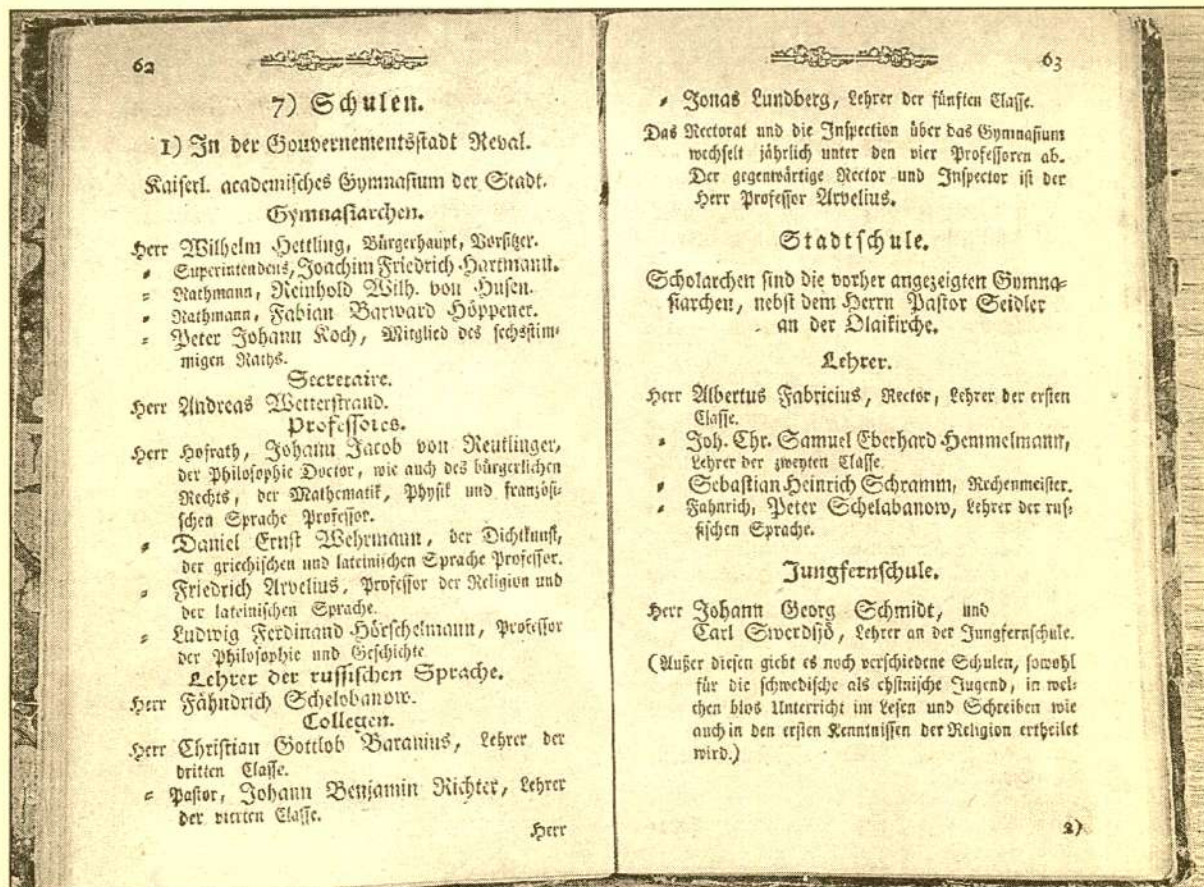
Kirikute osa algab riigikiriku - õigeuskiriku - vaimulike loeteluga. Õigeusu kirikuid on nimetatud 7 Tallinnas ja 1 Paldiskis, peakirikuks praegune Issandamuutmise kirik Kloostri tänavas. Edasi on loetletud

Tallinna Linnakonsistooriumi liikmed ning Tallinna linna luteriusu kirikute pastorid. Luteriusu kirikuid on kirjas 4: Oleviste, Niguliste, rootsi-soome ning eesti kirik. Viimase pastoriks on Wilhelm Gottlieb Ploschkus, abiõpetajaks Johann David Malsch, kiriku eestseisjaks Jacob Gottfried Rulcovius. Nii naljakas kui see ka ei tundu, on aadressraamatust täiesti välja jäänud Toomkirik.

Koolide rida alustab linna keiserlik akadeemiline gümnaasium, mille kohta teatatakse, et selle rektoraat ja inspeksioon koosneb 4 professorist ning vahetub igal aastal. 1796. aastal oli rektoriks Friedrich Gustav Arvelius. Tema nime leiame ka professorite nimistust. Neid on kokku 4: Johann Jacob von Reutlinger - õiguse, matemaatika, füüsika ja prantsuse keele professor, Daniel Ernst Wehrmann - retoorika, ladina ja kreeka keele professor, juba nimetatud rektor Arvelius - teoloogia ja ladina keele professor ning Ludwig Ferdinand

Hörschelmann - filosoofia- ja ajaloo-professor. Vene keelt õpetas gümnaasiumis Fändrich Schelobanow, kes oli ka registraatoriks postiametis. Nime- tatud on veel kolm õpetajat. Gümnaasiumile järgneb linnakool 4 õpetaja ning tütarlastekool 2 õpetajaga. Toomkool kannab aadressraamatus nime akadeemiline kasvatus- ja kooliastus aadlinoorte. Selleski koolis oli 4 professorit: direktor Johann Christian Tideböhl, Carl Ludwig Carpov, Johann Conrad Wehrmann ning Georg Gottlieb Tideböhl. Märgitud on ka vene keele õpetaja Adrian Stansky ning veel 4 õpetajat. Rohkem koole pole koostaja vaeunud üles märkima, lisades vaid, et nimetatute kõrval on koolid ka eesti ja rootsi lastele, kus õpetatakse lugemist ja kirjutamist ning antakse usuõpetust.

1796. aasta aadressraamatust on teada 2 eksemplari, üks ETARis, teine RRis.

ÜHEST KAOTSILAINUD KÄSIKIRJAST

SIRJE LUSMÄGI

RRI haruldaste raamatute osakond

Henriku Liivimaa kroonika eestikeelse tõlke 1982. aasta väljaandel on Enn Tarveli kirjutatud eessõna, kust leiame ka põhjaliku ülevaate kroonika käsikirjalistest variantidest. Selgub, et kroonika originaalkäsikirja pole leitud, küll aga on teada 16 osaliselt või terviklikult säilinud ärakirja, pärit 14.-18. sajandist. Neist kuuteistkümnest vaid viis on iseseisvad, st. pole mõne teise olemasoleva koopia. Kõik viis lähtuvad ühest 13. sajandi käsikirjast, mis polnud samuti Henriku originaal - seda näitavad käsikirjade võrdlemisel avastatud korduvad vead, mis ei saa pärineda kroonika autorilt.

Esialgselt eravalduses olnud kroonika käsikirjad, mille tinglikud nimetusedki - *Codex Zamoscianus*, *Codex Oxenstierna* jt. - kunagistele omanikele viitavad, leidsid hiljem endale asupaiga riiklikes raamatukogudes ja muuseumides. Kui piirduda vaid iseseisvate käsikirjadega, hoitakse *Codex Zamoscianus*'t Varssavis Poola Riigiraamatukogus, *Codex Oxenstierna* Hannoveris Alam-Saksi Maaraamatukogus ja *Codex Skodeisky* Riia Linnaraamatukogus.

Eestis teati asuvat kahte Henriku Liivimaa kroonika iseseisvat käsikirja - *Codex Tolli* (praegu Ajaloomuuseumis) ja *Codex Gymnasialis Revaliensis*'t. Viimane, nagu juba nimigi ütleb, kuulus Tallinna gümnaasiumile. Gümnaasiumi käsikirja

praegune asukoht on aga Enn Tarveli andmetel teadmata. 1925. aastal saadeti käsikiri Riiga, professor L. Arbusowile /1/ uurimiseks. Eestisse see enam tagasi polevat jõudnud.

Gümnaasiumi käsikirja kaotaminek pärast Riiga saatmist näib asjahuviliste seas olevat tõik, mis ei vaja kommentaare. Näiteks võime 1993. aasta "Keele ja Kirjanduse" novembrinumbrist lugeda A. Heina J. Stael von Holsteini käsitlevat artiklit /2/, milles mõned read ka Henriku kroonika käsikirjadele pühendatud.

Ka siin on gümnaasiumi käsikirja kaotaminekut pärast Riiga saatmist mainitud kui üldteada fakti.

Ons *Codex Gymnasialis Revaliensis* aga tõesti lootusetult kadunud? Või kas teda on üldse otsitudki?

Eesti Rahvusraamatukogu haruldaste raamatute osakonna käsikirjade kataloog näitab ka ühe Henriku kroonika käsikirja olemasolu. Tõsi küll, käsikirja pealkirjaks on pandud "Die bessere der zwei revalschen Handschriften der Chronik Heinrich's von Lettland", mille põhjal võib tekkida kahtlus, et tegemist pole eelpoolnimetatud iseseisva käsikirjaga, vaid mingi hilisema erinevate käsikirjade ümberkirjutusega.

Suurema selguse saamiseks uurigem käsikirja ennast. Juba pelgalt väline vaatlus osutab üriku kuulumi-

sele käesolevast või eelmisest sajandist varasemasse aega. Pappkaantega poolpärgeantköide, kvartformaat (4°). Kaltsupaberil käsikiri sisaldab 232 lehte (paginatsioon on antud ainult ühel leheküljel serval). Tekst on kirjutatud mitme erineva käekirjaga ja eriti esimesel kümnel leheküljel tugevasti veest kahjustatud, kuid siiski loetav.

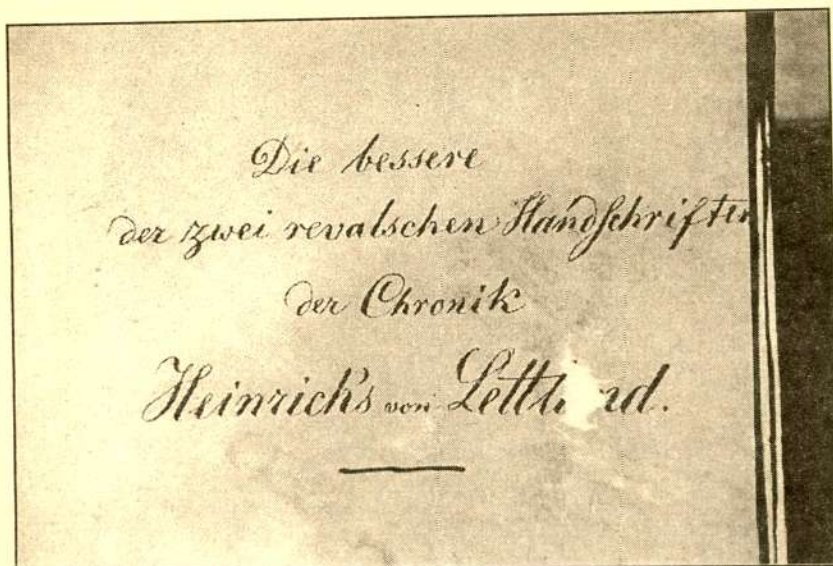
Esimese lehekülje vasakus ülaservas seisab muust tekstist erineva käekirjaga sissekirjutus: *Bibliothecae Gymn. Reval. jure emptionis annu merorer. Ao 1734*. Järelikult sai gümnaasiumi raamatukogu käsikirja omanikuks aastal 1734, so. kuus aastat varem, kui ilmus Hannoveri hertsogi raamatukoguhoidja Johann Daniel Gruberi trükitoimetatud Henriku kroonika esimene trükiväljaanne /3/. Samas esileheküljel on sõõrjas tempel *Gymnasium zu Reval* nagu kõigil Tallinna gümnaasiumile kuulunud raamatuil, esikaane siseküljel ja köite seljal aga kohamärgis III. 98. Kuna Tallinna gümnaasiumi raamatukogul oli ka trükikataloog, on võrdlemine hõlbus - ajaloo (*historia*) liik algab käsikirjade loeteluga (*libri manuscripti*) /4/. Käsikirju on viis. (Näib, et rohkem käsikirju gümnaasiumi raamatukogul ei olnudki, sest teiste liikide juures käsikirjade rubriiki ei ole.) Kohamärgisele III. 98 järgneb pealkiri: *Origines Livoniae. Chronicon Henrici de Lettonia (saec. XVIII)*. 4°.

¹ Arbusow, Leonid *jun.* (1882-1951) balti-saksa ajaloolane. Restaureeris Henriku Liivimaa kroonika algteksti, valmistas ette kroonika uue ladinakeelse väljaande, mis ilmus Hannoveris 1955. a.

² Hein, A. Jacob Stael von Holstein ja eesti regilaulude varasemad üleskirjutused 1660-ndate aastate algusest // Keel ja Kirjandus, 1993, Nr. 11, Lk. 648

³ Gruber, J. D. *Origines Livoniae sacrae et civilis, seu chronicon Livonicum vetus...* Francofurti et Lipsiae. Frankfurt ja Leipzig, 1740.

⁴ Каталог фундаментальной библиотеки Ревельской гимназии Императора Николая III. Ревель, 1900. С. 220.

Kõik näib klappivat. Tõestatud on, et Tallinna gümnaasiumi raamatukogus oli Henriku kroonika käsikiri, kohamärgisega III.98 ja et just seesinane asub praegu **Rahvusraamatukogu haruldaste raamatute osakonnas**. Appi tuleb ka nõ. peasüüdlane Leonid Arbusow *jun.* ise, sest käsikiri oli ju tema käes uurimisel. Oma artiklis "Die handschriftliche Überlieferung des "Chronicon Livoniae" Heinrichs von Lettland" /5/ kirjeldab L. Arbusow kõiki teadaolevaid Henriku kroonika käsikirju ja koostab, lähtudes käsikirjade tekkelistest seostest, nende sugupuu. Ka gümnaasiumi käsikirja on detailitpselt kirjeldatud. Toodud on esileheküljel olnud sissekirjutus. Eeslehel seisva üldpealkirja "Die bessere der zwei revalschen Chronik Heinrich's von Lettland" kohta märgib Arbusow, et see on kirjutatud moodsa käekirjaga (nü see on võrreldes muu tekstiga, ka Rahvusraamatukogu ürikul) ja arvab kirjutajaks Ed. Pabsti, Henriku kroonika saksa keelde tõlkija. Kroonika teksti paigutust iseloomustades

annab Arbusow leheküljed, kust algab eelnevast erineva käekirjaga kirjutatud tekstiosa. Ka see kirjeldus peab paika.

Järeldus saab olla ainult ühene - *Codex Gymnasialis Revaliensis* läkitati Riist Tallinna tagasi ja on identne praegu Rahvusraamatukogus oleva käsikirjaga, *quod erat demonstrandum*. Mis aga puutub tema eksirännakutesse ja kadunuks tunnistamisele, siis see on juba teine lugu.

Ühest vahepeatusest oma eksirännakutel võib ta ka ise jutustada. Sellest annab tunnistust Tallinna Keskraamatukogu arhiivraamatukogu tempel ja inventarinumber A 9446 tema eeslehel. Neid kahte Arbusow, kes muidu nii üksikasjaline on, ei maini, järelikult sattus käsikiri A. Sibula asutatud arhiivraamatukogusse alles pärast Riist tagasijõudmist. Nagu näitavad Tallinna Keskraamatukogu varukogu inventariraamatud /6/ anti Tallinna Keskraamatukogule 1939. aastal üle tuhandeid endise

Tallinna gümnaasiumi, siis Gustav Adolphi gümnaasiumi, raamatukogu raamatuid. Küllap tundusid 16., 17. ja 18. sajandi raamatud kooliramatukogu jaoks liigse luksusena.

Kuid ka Keskraamatukogu ei saanud kaua olla üriku õnnelik omanik. Pärast sõda, väärtuste ümberhindamise käigus, oli Tallinna Keskraamatukogu oma rahvaraamatukogu staatuse tõttu ja ideoloogilistel põhjustel sunnitud loobuma tervelt 67%st oma kogudest. /7/ Raamatud kas hävitati kui vananenud või ideoloogiliselt kahjulikud või anti üle tollasele ENSV Riiklikule Raamatukogule, mille oli vabariikliku keskraamatukogu eristaatus. Suure puhastuse käigus loovutati ka arhiivkogu raamatud. Koos teiste arhiivkogu raamatutega jõudis Riiklikku Raamatukokku ka Tallinna gümnaasiumile kuulunud Henriku Liivimaa kroonika käsikiri. Kirjalikud andmed kroonika käsikirja Riiklikku Raamatukokku jõudmisest leiame inventariraamatust pealkirja "Rariteetid" alt. Käsikiri võeti arvele 17. 10. 1951 ja sai inventarinumbri R/V 5783.

Lõpetuseks natuke ka **gümnaasiumi käsikirja sisust**, tema voorustest, puudustest ja iseärasustest ning inimestest, kes on teda aegade jooksul kasutanud.

Tallinna gümnaasiumi käsikiri arvatakse pärinevat ajast pärast 1660ndaid aastaid. Sisult on talle lähedane Riia linnaraamatukogu käsikiri (Skodeisky koodeks) - nad arvatakse olevat sama, 15. sajandi käsikirja ärakirjad. Gümnaasiumi käsikirja iseseisev tekst lõpeb peatükiga XXIV.5, edasine tekst on maha kirjutatud praegu Eesti Kirjandusmuuseumis säilitatavast nn. Knüpfferi käsikirjast. Kuigi gümnaasiumi käsikirja hinnatakse "viletsavõitu ja

⁵ Acta Universitatis Latviensis. 1926, XV

⁶ Asuvad Eesti Rahvusraamatukogu haruldaste raamatute osakonnas.

⁷ Lotman, P. Parlamendiraamatukogust rahvusraamatukoguks. II. Eesti NSV Riiklik Avalik Raamatukogu 1940-1953. Tln., 1993. Lk. 74.

ebausaldatavaks^{8/8/}, on teda siiski mitmed tõlkijad ja uurijad kasutanud.

1747. aastal trükivalgust näinud esimese saksakeelse tõlke alusena, mille tegi Kuressaare koolidirektor **Johann Gottfried Arndt**, on gümnaasiumi käsikirja kasutamine vaieldav. J. G. Arndt ise mainib oma tõlke eessõnas /9/ Reveli käsikirja (*Revelsche Manuscript*), mida ta koos Riia käsikirjaga olevat Gruberi väljaande täiendamiseks kasutanud. Ka Ed. Winkelmanni bibliograafias "Bibliotheca Livoniae historica" järgneb Tallinna gümnaasiumi käsikirja kirjele märkus: *stellenweise von J. G. Arndt benutzt* (kohati kasutatud J. G. Arndti poolt). /10/ Kuid L. Arbusowi arvates. /11/ kasutas J. G. Arndt gümnaasiumi käsikirjast 18. sajandil tehtud ära kirja. Selle ära kirja kohta leiame andmeid Winkelmanni bibliograafiast. Teda tutvustatakse siin Wetterstrandi ära kirjajana (*Abschrift von Wetterstrand*). /12/ Valesti-

mõistmise vältimiseks tuleb mainida, et Wetterstrand ei olnud ära kirja tegija, vaid omanik. Nimelt on käsikirjas sissekirjutus, mis näitab, et B. G. Wetterstrand sai selle 1837. aastal kingituseks A. Chr. Jordanilt. (Poistekooli juhataja Bernhard Gottlieb Wetterstrand oli ka väikest viisi kirjamees, tema sulest on ilmunud näidendeid ja üks lauluraamat. Kinkija August Christian Jordan oli Tallinna raehärra, elu lõpul ka linna-pea.) Praegu asub gümnaasiumi käsikirja fooliokõites ära kiri Eesti Ajaloomuuseumis.

Et aga teise saksakeelse tõlke autor, Eestimaa rüütelkonna arhivaar **Eduard Pabst** gümnaasiumi raamatukogus kroonika käsikirjaga tutvumas käis, pole mingit kahtlust. Nagu juba eelpool mainitud, arvas L. Arbusow, et just Ed. Pabsti kirjutatud on moodsas käekirjas üldpealkiri eeslehel. Võib-olla on Pabsti tehtud

ka pliiatsimärkmed käsikirja servadel. Võrdluseks saame kasutada kahte Rahvusraamatukogu haruldaste raamatute osakonnas hoitavat Ed. Pabsti sissekirjutustega raamatut, kus käekiri on küllaltki sarnane (üldpealkiri on kirjutatud hoolikalt, nõ. paraadkäekirjas ja ei sobi võrdluseks). Ed. Pabsti tõlke aluseks oli esmakordselt Henriku kroonika tõlkeloos kroonika vanim käsikiri *Codex Zamoscianus*, mis avastati alles 1862. aastal. Kuna *Codex Zamoscianus* on mõneti puudulik, kasutas Ed. Pabst täienduste tegemiseks Tallinna gümnaasiumi käsikirja. Tõlge ilmus 1867. aastal.

Veidi enne Ed. Pabsti tundis gümnaasiumi käsikirja vastu huvi **Hermann Hildebrand**, baltisaksa ajaloolane, kes sai 1865. aastal Göttingenis doktorikraadi, kaitstes dissertatsiooni "Die Chronik Heinrichs von Lettland". Hildebrandi arvamus gümnaasiumi käsikirjast oli, et see kujutab endast vahelüli heade ja võltsitud käsikirjade reas. /13/

L. Arbusowi eelkäija Henriku Liivimaa kroonika käsikirjade uurimisel ja võrdlemisel oli saksa ajaloolane ja paleograaf **Wilhelm Arndt**, kelle uurimistöo tulemuseks oli 1874. aastal Hannoveris ilmunud kroonika uus ladinakeelne väljaanne. Oma artiklis L. Arbusow kord tsiteerib W. Arndti, kord vaidleb temaga. Nõnda ka gümnaasiumi käsikirja puhul, mida W. Arndt samuti põhjalikult anauüsis.

20. sajandil pidanuks *Codex Gymnasialis Revaliensis* samuti oma uurijad leidma. Seda enam, et nüüd ka eesti soost ajaloolasi leidub ja üks peaks ju nemad tundma kõige sügavamalt huvi siinses maanurgas muistsel ajal toimunud sündmuste ja neid kajastavate ürikute vastu. Siiski oli Leonid Arbusow *jun.* oletatavasti viimane, kes gümnaasiumi käsikirja uurija pilguga lehites. Pärast seda, arvatavasti oma rännakute tõttu, on käsikiri 70 aastat varjus olnud. Võib-olla leiab ta nüüd jällegi huvilisi?

⁸ Henriku Liivimaa kroonika. Tln., 1982. Lk. 11.

⁹ Arndt, J. G. Die Liefländische Chronik Erster Theil von Liefland unter seinen ersten Bischöfen... Halle im Magdeburg, 1747. Lk. 14-16.

¹⁰ Winkelmann, Ed. Bibliotheca Livoniae historica. 2. Ausg. Berlin, 1878. Nr. 4862.

¹¹ Arbusow, L. Die handschriftliche Überlieferung des "Chronicon Livoniae" Heinrichs von Lettland // Acta Universitatis latviensis. 1926, XV. Lk. 210.

¹² Winkelmann, Ed. Bibliotheca... Berlin, 1878. nr. 4862.

¹³ Arbusow, L. Die handschriftliche Überlieferung... // Acta Universitatis Latviensis. 1926, XV. Lk. 210.

RAAMATU PUUDUTAMINE ON SAMA TÄHTIS KUI SISU TUNDMINE

Jututoa külalise **KYRA ROBERTI** kohta sobib tõesti ütlus - **vanas heas mõttes bibliotekaar**. Kuigi kogu meie jutujamine RK veergudele ei mahu, kogesin taas, et esimese Eesti Vabariigi haritlasel jätkub igas olukorras tolerantsi ja taktitunnet, viisakust oma kolleegide vastu. Kyra Robert ei vaja raamatukogunduse maailmas enam lähemat tutvustamist, aga lugeja, kes soovib täpseid andmeid tema elu ja töö kohta, leiab need RK 1991, nr. 2/3.

25. juulil tähistab bibliotekaar Kyra Robert oma 80ndat sünnipäeva.

Teil on seljataga pikk ja töörikas elu, olete ju sündinud enne revolutsiooni. Kuidas kirjeldaksite oma lähikeskkonda enne raamatukogundusele pühendumist. Ja kuidas üldse juhtus, et saatus Teid raamatute maailma juhtis?

Enne raamatukogusse tulekut töötasin õpetajana. Vastava hariduse sain Haapsalu lähedal Uuemõisas Läänemaa Õpetajate Seminaris. Mul olid väga head õpetajad. Tol ajal valmistuti õpetaja kutseks teisiti kui praegu. Nüüd koolitatakse noori spetsialiste, siis oli ülim eesmärk õpetajaks kasvatamine. See muidugi ei tähenda, et erialatundmisele poleks pandud rõhku. Aga kui keegi meist mingi koerustikiga hakkama sai, ja noor inimene ju vahetevahel teeb midagi sarnast, siis oli suurim etteheide - ise tahate õpetajaks saada. Praegu rõhutatakse pidevalt, et õpetaja on ka inimene ja nii antakse talle tema eksimused ja kõrvalekaldumised kiiresti andeks. Minu õpiajal püüdis õpetaja olla ameti vääriline. Ta ei tohtinud endale kõike lubada. Seda teadmist juurutati seminaris igasse kasvandikku. Mul on meeles klassivend, kes küll sai

lõputunnistuse ja õiguse ülikooli astuda, aga isikuna ei peetud teda õpetajaks sobivaks ja ta ei saanud õpetaja kutset. Seminar kujutas endast omaette maailma - õpilased elasid enamasti internaadis, nii olin kaasõpilastega ka väljaspool kooli koos. Võtsin osa muusikaringi tegevusest. Ise kuulusin seminaris viimasesse lendu, minu ajal õppisid seal Artur Tiki, Samuel Onno, Haapsalus väga tuntud kultuuritegelased Aasa Ellerhein, Helga Kariis jt.

Mu kodu oli nagu kodu ikka, ema-isa ja õde. Vanemad olid väga kohusetundlikud ja nõudsid ka minult ausust ja sõnapidamist.

Pärast seminaris lõpetamist tulin Nõmme Kivimäe põhikooli tööle. Õpetasin põhiliselt eesti ja saksa keelt. Nõmmel oli ja on tänaseni teistsugune õhkkond kui Tallinna linnas. Koolid olid väiksemad, kuigi ka Tallinnas ei olnud tookord mammutkooli. Meid ümbritses loodus, kooli krundil oli mets. Lastevanemad

olid mitmendat põlve Nõmme elanikud, nad harisid aeda ning see kujundas ühtlasi nende lapsi ja laste kaudu tervet kooli õhkkonda. Koolis oli väga kodune olemine. Talvel pakasega lapsed ei pidanud ju kooli minema, aga nad tulid ikka, ka külmast hoolimata, sest nad tahtsid koolis käia. Mäletan, et sõjaajal, kui rongiliiklus oli ebakorrapärane, tulid lapsed ükskord Sauelt jala kohale. Tänapäeval ei võtaks niisugust vaeva vist ükski õpilane ette. Koos õpetajatega osalesid kasvatustöös ka kooliteenijad, sest nad tundsid end vastutavatena kõiges, mis koolis juhtus. Pealegi usaldasid lapsed neid mõnikord rohkemgi kui õpetajaid. Ideoloogilise "nõiajahi" käigus tehti mullegi 1952. a. ettepanek "omal soovil" õpetajaametist lahkuda. Ühe kolleegi kaudu leidsin koha Teaduste Akadeemia Keskraamatukogusse. Ega mul raamatukogundusest täpset ettekujutust polnud, õpetajana ma muidugi teadsin, mis asi on raamat. Alustasin inventeerijana. Samal ajal tuli Kohtla-Järvelt kaevandusest "maa

peale" Voldemar Miller. Direktor Tiigi abil sai ta vanembibliograafi koha ja asus raamatukogule üleantud Eestimaa Kirjanduse Ühingu raamatukogu uurima. Miller kutsus mind sinna Toompea keldrisse teiseks töötajaks. Me mõlemad pidime raamatukogutöösse alles sisse elama. Pärast Stalini surma vabanes teatavasti hulk represseeritud. Intelligentsil oli end uues ühiskonnas eriti raske sel perioodil leida, paljud pöördusid raamatukogu poole (Villeme Raam, Märt Laarmann, Karl Leichter, Jaan Kross jt.). Meil oli Toompea keldris tööruum ja eraldi väike lugemistuba, viimane asus aga keldripoolel ja oli poolpime. Nõnda eelistasidki lugejad esimest, millest kujunes nõ. teaduslik klubiruum. Miller suutis oma vaimsure ja suurte uurimis- ja arhiivitöökogemustega muuta Toompea keldri õhkkonna haaravaks. Väikese "klubi" liikmed (tol ajal käis mõnel päeval ainult 2-3 lugejat) tundsid kõik üksteist. Teati, missuguse uurimistöoga keegi parajasti tegeleb, aidati vastastikku nõu ja jõuga. Taoline atmosfäär oli mulle uus. Ma nautisin seda vaimsurel kõrget õhkkonda ja olen nende inimestele palju tänu võlgu. Teiste kõrval tekkis mul endalgi huvi uurimistööst osa võtta. Algul otsustasin kätt proovida kooliajaloo teemaliste artiklitega. Nii ühendasin oma varasema elukutse uute püüdlustega. Kirjutasin C. R. Jakobsoni "Lugemisraamatust" ja kooliõpetajatest 1905. aasta revolutsioonis. Mu huvide kujundamisel oli märkimisväärne osa Kunstiinstituudi raamatugraafika õppejõul ja raamatuloolasel Hans Treumannil. Me mõlemad Milleriga süvenesime raamatualoosse, tekkis soov tundma õppida trükindust ja raamatukujundust, edasi tuli päevakorrale *baltica* ja haruldase raamatu probleem. Miller oli teadlasena rohkem teoreetik, mina praktiline ja konkreetne. Peale ETARI uue hoone valmimist kolisime praegustesse ruumidesse. Osaliselt tuli *baltica* õhkkond lugejatega kaasa - see tähendab, et meie töö ei piirdunud ainult lugejatelt sedeli vastuvõtmise, raamatu toomise ja aitäh ütlemisega.

Meil oli komme, et kui me trükiseid töödeldes midagi huvitavat avastasime, andsime lugejale sellest teada. Nii leidsin prof. Villem Altoa jaoks ühe 17. sajandi eestikeelse juhululetuse ja avastasin ühes käsikirjalises salmikus 18. sajandist pärineva eestikeelse luuletuse. Pikapeale, sedamööda kuidas vana põlvkond kadus ja noored asemele tulid, kontakt lugejatega nõrgenes. Ehkki päris kadunud pole ta tänase päevani. On loomulik, et noored töötajad ei suuda niipalju nõu anda, sest nad ei tunne veel kogusid läbinisti - see võtab aega. Aga üks ühest raamatukoguhoidjast kasvab spetsialist, teine jääb rohkem tehniliseks teenindajaks. Järeikasvul meil on: Milleri kasvandik Tiiu Reimo on arvestatav raamatualoolane, valmistab doktoritööd, Kaja Tiivel õpib magistrantuuris. Ise tegelen praegu Oleviste kiriku raamatukoguga. Me lähem eesmärk on koostada kogule oma kartoteek, kui hiljem ruumi juurde saame, siis eraldada raamatud omaette koguks. Teadaolevalt sisaldas Oleviste raamatukogu üle 2000 trükise, praegu oleme kindlaks teinud 600-700 köidet. Töö on küllalt aeganõudev, sest iga eksemplar tuleb identifitseerida - kas ta ikka kuulus Oleviste kogusse. Viimane huvitab hetkel iseäranis kõiteajaloo uurijaid.

Mis Te arvate, miks enam ei keskenduta raamatu välimusele - kui millestki ülepea hoolitakse, siis ehk sisust veel?

Praegu ei tehta raamatut enam igaviku jaoks, ma mõtlen tuleviku tarvis, vaid lähiperioodiks. Vana raamatut kujundati ju hoole ja armastusega. Sisu kõrval oli oluline ka trükipilt, kaas jmt. 19.-20. sajandil raamatu jäävuse taotlus küll vähenes, aga pärast sõda, arvan ma, hakati raamatut trükkima lühiajaliseks kasutamiseks. Praegu kaldub tendents koguni arvutite kasuks. Kuid raamat pole ainult sisu, mida võib kuvarekraanilt lugeda. Kontakt raamatuga on äärmiselt oluline, sest lugemine ning raamatu käes hoidmine on juba

omaette esteetiline elamus. Raamatu osa vähenemisega kaotab kultuur tohutult.

Mida siis teha, et raamat ei "hääbuks"? Pärised ta maa pealt vist ikka ei kao?

Mis soovitaja mina olen. Ma loodan, et säilib, ja leidub inimesi, kes ei kaota suhet raamatu kui iseseisva nähtusega. Nii nagu me vajame füüsiliseks säilimiseks toitu, vajame vaimu säilitamiseks raamatut. Minu meelest raamatu puudumine on sama tähtis kui tema sisu tundmine. Kõik on suhteline. Auto on ju ka hobuse välja tõrjunud. Küsimus on seesmises tunnetuses - mida tunneb sõiduki juhtija, mida, ütleme, ohjade hoidja. Võibolla pole antud võrdlus parim, aga umbes nii ta vist on. Võibolla raamat, st. raamatu vorm on tõesti oma korvamatut väärtust kaotamas, aga lugupidamine tema kui kultuuriväärtuse vastu peaks jääma. Raamat ei tohiks olla lipakas, mille pärast läbilugemist prügikorvi viskame.

Noorematele ja noortele, kes kavatsevad raamatukogundusse tööle minna, ütlen: ärge minge, kui te raamatut, naturaalselt raamatut ei armasta. Arvutiraamat on midagi muud. Infoteadus, mida praegu õpetatakse, on vahelüli tehnokraatiamaailma ja harjumuspärase raamatukogunduse vahel ja läheb loomulikult oma arenguteed. Muret teeb hoopis see, et raamatukogutöötajate humanitaarne kultuuritase võib nõnda langeda. Praegu sõltub väga palju inimese suutlikkusest, ta peab valikuid tegema. Täna kehtib raamatukogunduses vist veel tööjaotus, on võimalik raamatukogusiseselt valida, kas arvutikeskne tegevus või (vana)raamatuga tegelemine. Kui valikuvõimalust enam pole, siis tuleb ümber kvalifitseeruda, unustamata siiski, et kõige tähtsam raamatukogus on endiselt raamat ja lugeja.

Juttu ajas Maire Liivamets

WORLD WIDE WEB

MAI PÕLDAAS

RRi teatme ja infoanalüüsi keskus

e-post: mai@nlib.ee

World Wide Web (sageli lühendina kasutuses WWW või W3) tähistab ülemaailmset arvutivõrku - Šveitsi teadlaste loodud hüpertekstil baseeruvat hajusat teabesüsteemi.

Hüpertekst on tekst, milles on viited teistele (hüper)tekstidele. Teatavad teksti osad - sõnad, laused, pildid, fragmendid, mistahes muu materjal - on eristatud ning tundlikud kas hiirel klõpsamisele või vastava klahvi vajutusele. Selle järel ilmub arvuti-ekraanile uus tekst, mille asukoha teksti kirjutaja oma teksti sisse kirjutas. Viidatud teksti pidi võib sageli liikuda väga kaugele ja ka sügavale algtekstist ning hiljem saab sama rada pidi (või ka otse) algteksti, -punkti tagasi tulla.

WWW rakendus Internetis tekkis alles 1990. aastal, kuigi hüperteksti idee ulatub tagasi 1965. aastasse, kui Šveitsis üritati organiseerida CERNi (*European Particle Physics Laboratory*) füüsikalabori võrguinfot.

World Wide Web'i moodustavad Internetti lülitatud WWW serverid. Serverid kujutavad endast eriprogramme ja sisaldavad HTML (*Hypertext Markup Language*) keeles kirjutatud tekste ja teisi dokumente (pildid, audiomaterjalid jm.).

WWW serveritesse koondatud informatsiooni lugemiseks ja kasutamiseks ning navigeerimiseks (so. liikumiseks ühelt dokumendilt teisele samas või mõnes teises serveris) on vaja klienditarkvara - WWW *browser*'it - Interneti lehitsemis-, sirvimis- ehk lappamisprogrammi, mis võib olla nii teksti- kui graafikapõhine, kas kommerts- või priitarkvara. Levinuim tekstipõhine programm *Unix*-süsteemides on *lynx*. Graafilistest on hetkel populaarseim

Netscape Navigator ja *Microsoft Windows 95* keskkonnas toimiv *Internet Explorer*.

Browser'iga Internetis rännates ei ole dokumentide aadresse tavaliselt vaja teadagi, tuleb lihtsalt osutada vajalikule dokumendile (hüpertekstis eristatud osa) ja programm toob selle ekraanile. Vahel võib aga dokumentide täpsete aadresside teadmine kasulik olla - nii tuleb kliendiprogrammile teatada, millist Interneti ressursi soovime lugeda. Teatud ressursi avamiseks tuleb liidesele teatada selle universaalne ressursiviit Internetis - URL (*Uniform Resource Locator*), mille struktuur on järgmine: protokoll: nimi:// arvuti nimi.institutsiooni nimi.riigi tunnus:vastava rakenduse pordi number/faili nimi või tema saamise teekond

URLi esimene osa enne koolonit näitab, millise pöördumismeetodi ehk protokolliga dokumenti me kavatsame hankida.

Võimalikud protokollid on:

http - *Hypertext Transfer Protocol*, mis eeldab, et pöördutakse HTML tekstide poole;

file - faili kopeerimine FTP (*File Transfer Protocol*) protokolliga;

ftp - FTP protokoll kasutamine: faili kopeerimine ühest arvutist teise; *telnet* - protokoll, mille vahendusel töötatakse eemalolevas arvutis kui kohapealse;

mailto - elektronposti saatmine SMTP (*Send Mail Transfer Protocol*) protokolliga;

news - *USENET News*'i ehk ülemaailmsete uudisgruppide süsteemi kasutamine;

gopher - *Gopherspace*'i ehk ülemaailmse puustruktuuriga hajusa andmebaasi kasutamine.

Arvuti nimi ehk aadress, mis tuleb peale koolonit, esitatakse juba Interneti reeglite järgi, kus kõigepealt antakse arvuti nimi, seejärel institutsioon, kus arvuti asub, ning kolmandaks riik, milles institutsioon paikneb. Arvuti nimele järgneb vajaliku faili teekond, mis antakse järgmisel kujul: kataloog/alamkataloog/fail.

Lähtudes sellest, et meie raamatukogude tehniline varustus pole sugugi parim ja enamasti toimuvad meie ringiutamised Internetis ikkagi tekstipõhise terminali kaudu, pakun väikse spikri programmi *lynx* käskudest. See ei ole graafiliste *browser*itega võrreldes just kõige mugavam kasutajaliidese programm, sest tuleb meelde jätta mõned täheklahvid, millele vajutades saab siis tähtsamaid asju toimetada.

Lynx'i käivitame, kirjutades viibale *lynx* ja vajutades "Enter"-klahvile. Seejärel avaneb meile WWW avaekraan ehk sellesse arvutisse valmisseatud kodulehekülj, millelt saame alustada oma rännakuid Interneti avarustes.

Sõnad, mis helendavad ehk on negatiivis, tähistavad hüperteksti. Liikudes neil üles ja/või alla näitavate nooleklahvidega, liigume kas järgmisele või eelmisele viitele antud tekstis. Tahtes siseneda mingisse viitesse ehk minna järgmisele WWW leheküljele, vajutame "Enter"-klahvile või klahvile, mille tähistus "nool paremale". Sooviga naasta eelmisele WWW leheküljele, vajutame klahvile tähistusega "nool vasakule".

Harilikult ei mahu ekraanile kogu dokumendi tekst korraka. Järgmise ekraanitäie kuvamiseks vajutame tühiku klahvile. Kui millegipärast vajame veel eelneval ekraanitäiel olnud dokumendiosa, saame selle uuesti ekraanile, vajutades klahvile "b".

ABIKAASADE VARA JA SELLE JAGAMINE

ALBERT KALME

vandeadvokaat, teadur-õiguskonsultant

Oma tegevuse programmis saame alati lõpetada, vajutades klahvile "q." Kui oleme kuhugi võrguvarustesse eksinud ja on soov oma rännakuid algusest alustada, siis oma avaekraanile ehk koduleheküljele saame vajutades klahvile "m." "="-klahvile vajutades näeme selle dokumendi aadressi, mida parasjagu vaatame, "g"-klahvile vajutades saame ette rea, millele võime ise kirjutada aadressi, kuhu minna soovime. Vajutades klahvile "a" saame hakata isiklikku bookmark-faili koostama - faili, kuhu salvestame oma lemmik- ehk siis sagedamini külastatavad WWW leheküljed. Salvestatud aadresse näeme "v"-klahvile vajutades ja nendel nooleklahvidega valides võime neid ilma vaevata külastada.

Kõige olulisem: põhjalikumalt abiinfot käskude kohta saab lugeda, vajutades klahvile "?" või "h"!

Eesti esimene avalik WWW server paigaldati 1993. aastal Tartu Ülikooli Raamatukokku ja sai aadressi <http://www.utlib.ee/>, rajajaks Marek Tiits. TÕ Raamatukogu WWW lehekülj asub praegugi samal aadressil.

Eesti Rahvusraamatukogu kodulehekülje aadress on <http://www.nlib.ee/> Paljude erinevate raamatukogude serverite aadresse üle maailma on kokku kogutud serverisse aadressiga <http://sunsite.berkeley.edu/Libweb/> (*Library Servers via WWW*).

Eesti Interneti ressursside loetelu võib leida üsna mitmest serverist, näiteks: <http://www.ee/Eesti.html> või <http://www.ciesin.ee/ESTONIA/>

Eesti Vabariigi Presidendi Kantselei asub <http://www.ee/president/>

Eesti Vabariigi Valitsus - <http://www.rk.ee/>

Eesti Vabariigi Välisministeerium - <http://www.vm.ee/>

Tartu Ülikooli WWW server on aadressil <http://www.ut.ee/>

Abikaasa all mõeldakse füüsilist isikut, kes vastassoost füüsilise isikuga on sõlminud abielu, mille kohta on koostatud perekonnaseisuasutuses abieluakt. Abikaasade varalised õigused on ette nähtud perekonnaseadusega (Riigi Teataja 1994, nr. 75), kuid abikaasad võivad omavahelise lepinguga nn. abieluvaralepinguga oma varalisi õigusi teisiti ette näha.

Kogu vara, mis abikaasad abielu kestel omandavad, on nende **ühisvara** Vara, mis oli abikaasa omanduses enne abielu sõlmimist, ja abielu kestel omandatud isiklikud tarbeesemed, on tema **lahusvara**, so. ainult temale kuuluv vara. Lahusvara on ka vara, mille abikaasa abielu kestel sai kingiks või mille ta päris, samuti vara, mis abikaasa omandas pärast abielusuhete lõppemist. Ainult kohtuotsusega võib lahusvara kas täielikult või osaliselt abikaasade ühisvaraks tunnistada ja sedagi ainult siis, kui lahusvara väärtus on abielu kestel abikaasade töö või rahaliste kulutuste tulemusel oluliselt suurenenud.

Abikaasadel on võrdne õigus omavahelisel kokkuleppel vallata, kasutada ja käsutada ühisvara. Kui kokkuleppele ei jõuta, võib abikaasa pöörduda kohtusse, kes lahendab vaidluse ühisvara valdamise või kasutamise üle. Teisiti on lugu ühisvara võõrandamise käsutamisega. Nimelt, kui üks abikaasa teeb tehingu abikaasade ühisomandis oleva vallasasja (asi, mis pole maaga püsivalt ühendatud) võõrandamiseks (müüb, kingib), siis eeldatakse, et selleks oli teise abikaasa nõusolek. Erandiks on sellise vallasasja võõrandamine ning pantimine, mille registreerimine vastavas registris on kohustuslik. Sellise vallasasja võõrandamiseks ning pantimiseks on vajalik teise abikaasa kirjalik nõusolek. Kui kirjalikku nõusolekut ei ole, on tehing kehtetu.

Abikaasad võivad teha omavahelisi tehinguid lahusvaraga, samuti sõlmida ühisvara täieliku või osalise jagamise kokkuleppeid või kokkuleppeid ühisvara või selle osa valdamise, kasutamise ja käsutamise kohta.

Kui abikaasade ühisvaraks on kinnisasi, so. maatükk ja kõik, mis on sellega püsivas ühenduses (ehitised, kasvav mets jms.), ning selle omanikuna on kinnisturaamatusse kantud üks abikaasa, siis on teisel abikaasal õigus nõuda, et teda kantaks kinnisturaamatusse kinnisasja ühisomanikuna. Seda tehakse abikaasade ühise notariaalselt kinnitatud avalduse alusel. Kui kinnisturaamatusse omanikuna kantud abikaasa keeldub avalduse esitamisest, võib teine abikaasa kohtu korras nõuda enda ühisomanikuks tunnistamist ja kinnisturaamatu kande muutmist.

Nagu ülal märgitud, võivad abikaasad sõlmida abieluvaralepingu. Sellega võib määratleda:

1) milline enne abiellumist abikaasale kuulunud vara jääb tema lahusvaraks ja milline vara saab abikaasade ühisvaraks,

2) milline abielu kestel omandatud või omandatav vara on ühisvara ja milline lahusvara,

3) kuidas abikaasade ühisvara vallata, kasutada ja käsutada,

4) kuidas abikaasade ühisvara jagada,

5) abikaasade vastastikused ülalpidamiskohustused abielu kestel ja abielu lõppemisel,

6) abikaasade muud vastastikused varalised õigused ja kohustused, kui need ei ole vastuolus seadusega.

Abieluvaralepinguga ei või lugeda abikaasade ühisvaraks vara, mille abikaasa sai kingiks või päris sel tingimisel, et see kuulub temale lahusvarana. Samuti ei saa abieluvaralepinguga loobuda abikaasade ühisvara jagamise õigusest abielu lõppemisel ega jätta abikaasat või lahutatud abikaasat ilma õigusest saada ülalpidamist seadusega sätestatud alustel.

Abieluvaralepingu võib sõlmida enne abiellumist või abielu kestel. 15-18 aastane alaealine võib sõlmida selle lepingu ainult siis kui ta on saanud abiellumiseks nõusoleku või loa. Kui leping sõlmiti enne abiellumist, tekivad abikaasade varalised õigused ja kohustused abielu sõlmimisel. Abieluvaraleping tõestatakse notariaalselt ja abikaasa nõudel kantakse see abieluvaralepingu registrisse. Poolte kokkuleppel võib abieluvaralepingut muuta või sõlmida hoopis uue abieluvaralepingu. Varem sõlmitud abieluvaraleping jääb kehtima selles osas, mida ei muudetud või mis ei ole vastuolus hiljem sõlmitud abieluvaralepinguga. Kui abieluvaralepingut ei ole sõlmitud või kui leping ei hõlma abikaasade kogu vara, kohaldatakse abikaasade vara või abieluvaralepinguga hõlmatud vara suhtes seadussätteid.

Abieluvaraleping lõpetatakse poolte notariaalselt tõestatud kokkuleppel,

millega abikaasad võivad kokku leppida, et abieluvaralepingut ei ole tervikuna või teatud osas sõlmitud. Lõpetamist võib nõuda kohtu korras, kui

1) teine abikaasa on tunnistatud teadmata kadunuks,

2) kohus on välja kuulutanud ühe abikaasa pankroti,

3) teine abikaasa kahjustab oluliselt abikaasade vara või teeb tegusid, mis võivad abikaasade vara oluliselt kahjustada.

Abieluvaralepingu lõpetamisel lõpevad sellest lepingust tulevad õigused ja kohustused. Abikaasade ühis- ja lahusvara, mille kohta oli sõlmitud abieluvaraleping, määratakse kindlaks ja ühisvara jagatakse vastavalt abieluvaralepingule.

Abieluvaraleping lõpeb abikaasa surma või abielu lahutamisega. Sel juhul lõpevad abieluvaralepingust tulenevad õigused ja kohustused ning abikaasade ühis- ja lahusvara tehakse kindlaks ning ühisvara jagatakse vastavalt abieluvaralepingule.

Abikaasad võivad kokkuleppel oma ühisvara jagada kas abielu kestel, abielu lahutamisel või ka pärast lahutamist. Ühisomandis oleva kinnisasja jagamise kokkulepe tuleb tõestada notariaalselt. Abikaasade ühisvara jagamisel loetakse nende osad võrdseks olenemata sellest, et üks abikaasa ei saanud sissetulekut lapse kasvatamise tõttu või muul mõjuval põhjusel. Perekonnaliikmetele abikaasade ühisvarast osa ei eraldata, kuigi nad aitavad seda soetada (luua). Kuid sellest võrdsuse põhimõttest võib kohus kõrvale kalduda, kui

1) seda tingivad lapse või teise abikaasa tähelepanu väärivad huvid,

2) üks abikaasa ei ole mõjuva põhjuseta osalenud oma sissetuleku või tööga ühisvara omandamisel,

3) ühisvara on omandatud ühe abikaasa lahusvara arvel,

4) ühe abikaasa lahusvara väärtus on abielu kestel oluliselt suurenenud teise abikaasa töö, rahaliste kulutuste või abikaasade ühisvara osa arvel.

Kui abikaasade abielusuhted ei ole lõppenud, määratakse ühisvara kindlaks jagamise aja seisuga. Jagatakse aga ühisvara pärast abielusuhte lõppemist, määratakse ühisvara kindlaks abikaasade abielusuhte lõppemise aja seisuga, st. pärast abielusuhte lõppemist abikaasade poolt omandatud vara on üldreeglina kummagi lahusvara. Kui vara ei õnnestu jagada kokkuleppel, jagab kohus selle ühe või mõlema abikaasa nõudel. Kui jagamisel tekib vara hulga, laadi (ühis- või lahusvara) või maksumuse kohta vaidlus, peab huvitatud pool oma väited või vastuväited tõendama. Maksumuse kindlaskääramiseks võib teha ekspertiisi.

Kui abieluvaraleping tunnistati kehtetuks või see on seadusvastasena või muul põhjusel kehtetu, siis abielu kestel soetatud vara jagamisel abieluvaralepingu tingimusi ei arvestata. Kui abielu on tunnistatud kehtetuks, siis selle kehtetu abielu kestel abikaasade poolt ühiselt omandatud vara ei ole abikaasade ühisvara, vaid nende kaasomand. On aga abielu tunnistatud kehtetuks selle tõttu, et üks abielluja varjas teise eest, et ta on juba abielus, või mõjutas teist abielluma pettuse või sunniga, siis kehtetu abielu jooksul omandatud vara abikaasade kaasomandiks ei loeta ja kohus võib selle isiku nõudel jagada vara nagu ülal märgitud.

Kui abikaasad juba enne abielu sõlmimist omandasid koos vara, siis loetakse see vara nende kaasomandiks, kui abieluvaralepinguga ei ole teisiti ette nähtud. Vaidluse korral peab huvitatud abikaasa tõendama, et tal oli teise abikaasaga kokkulepe ühiselt vara omandamiseks (loomiseks) ning et ta tegelikult ka osales oma töö või rahaga vara omandamises (loomisel).

Abikaasade ühisvara jagamisel saab kumbki abikaasa ühisvarast talle kuuluva osa kas kaasomandi osana (näiteks mõttelise osana kinnisasjast), asjadena või varaliste õiguste ja kohustustena. Kui ühele abikaasale jääva vara maksumus on suurem kui tema osa ühisvaras, mõistab kohus temalt teisele abikaasale rahalise hüvituse.

JÕGEVAL ON UUS RAAMATUKOGU

Jõgeva linnarahval on põhjust rõõmu tunda - meie raamatukogu aastatepikkused püüdlused on kandnud vilja: **alates 18. märtsist 1996 asume uutes avarates kaasaja nõuetele vastavates ruumides.**

Jõgeva Linnaraamatukogu ajalugu on üsna pikk. Kaua kandsime mõtteis ka unistust kaasaegsest kodust. Raamatulaenutamist alustati 1913.a. Jõgeva Rahvahariduse Seltsi raamatukoguna. Raamatukogu kimbutanud ruuminappus sai leevendust 36 aastat tagasi, kui koliti 140 m² pinnale tolal vastvalminud kultuurimaja II korrusel. Sel ajal oli kogu suuruseks 18 000 eksemplari, praegu ligi 40 000 eksemplari. Eriti hoogsalt on kogud suurenenud just viimastel aastatel. Võrdlemiseks võiks tuua ka andmed lugejate, külastuste ja laenutuste arvu kohta.

tagasi, kui paigaldati täiendavaks kütmiseks uus elektrisüsteem, mis võimaldas kasutada ka puhureid. Kuid unistus uutest ruumidest jäi.

Uuenenud oludes, kus maksumaksjate raha tuli suurema vastutustundega kasutada, kerkis linnavalitsusel päevakorda lasteaedade majandamise probleem. Kuna viimastel aastatel on sündimus märgatavalt vähenenud, tundus mõttetu pidada linnas kolme lasteaeda. Algul kaaluti raamatukogu paigutamist ühte kahest kesklinna lasteaiast, asukohaga gümnaasiumi kõrval. Raamatukogu oleks saanud enda valdusesse lasteaiatüüpi. Tallinnast telliti sõltumatu ekspertkomisjon määramaks, kas maja tehnilised tingimused ja ehituskonstruksioonid vastavad raamatukogu nõuetele. Selgus, et vastavad, aga meile

välja vähempakkumine. Ümberehitus valmis aasta lõpul. Kaks kuud kestnud inventuuri ja kolimisega saime ühele poole märtsi keskpaigaks ning lugejatele oleme avatud 18. märtsist 1996.

Raamatukogus on kultuuri- ja harrastustööd ikka tehtud. Meile pandud ootused ja lootused on kasvanud just Eesti Vabariigi ajal. Rahvaraamatukogul tuleb olla abiks lugejate vaba aja sisutamisel, igapäevaprobleemide lahendamisel. Peame aitama lugejail kursis olla päevasündmustega ning teenindama õppureid. Lisaks igapäevatööle tahame elanikkonnale pakkuda ka hingekosutust, korraldada luuleõhtuid ja kirjandusüritusi. Tahame teha oma tööd vähemalt sama edukalt, kui tegime eelnevatel aastakümnetel. Kui sirvida meie kroonikat, siis on tehtud tööd ju ikka südamega. Nüüd on meil võimalus kasutada paljudusaparaati, loomisel on oma muusikakeskus koos fonoteegiga. Oleme valmis oma ruumides korraldama ka kunstinaütusi ja seminare. Esiialgu on meil eksponeeritud Jõgevale loodavas kunstikogusse kahe esimese aasta jooksul ostetud teoseid. Loodame taas elustada luule- ja kirjandusõhtuid, hakata uuesti pidama kohtumisi kultuuritegelastega. Esimese üritusena uues majas ongi kavas korraldada meie kandist pärit luuletaja Ülle Lätte loomingu õhtu.

Heli Järv

	1964	1976	1984	1993	1994	1995
lugejaid	639	1888	2134	2124	2270	2545
külastusi				21530	27211	35701
laenutusi	12868	47228	57632	76580	94172	108789

Nagu näha, on 30 aasta jooksul lugejate arv suurenenud 4-kordseks, laenutuste arv aga 8,5-kordseks. Töötajaid oli 1964. aastal 3, 1995 - 5, nüüd aga 6 inimest.

Kultuurimaja ruumides hakkas kimbutama uus häda: ruumid ei läinud talvel soojaks ja tööd tuli teha lausa mantlis ja viltides. 1979. a. sulgesime pärast radiaatorite lõhkemist lugemissaali ning raamatuid laenutati lühendatud tööpäevaga. Neid lõhkemisi tuli hiljemgi aegajalt ette. Keskmise temperatuur oli talviti 13° C juures. Külmamure sai murtud umbes aasta

pakutu oleks olnud maja tagumine tiib ning lugejad oleksid päevast päeva voorinud läbi lasteaiatüüpi ja mänguala. Kaaluma hakati Jõgeva linna väikseima lasteaiatüüpi sulgemise varianti. Ekspertkomisjon hindas ka selle maja võimalusi ja nentis, et kui valada uued põrandad, oleks tulemus igati rahuldav. Lasteaiatüüpi töötajad nägid oma tulevikku aga endiselt lasteaiatüüpi. Algas aastapikkune võitlus Jõgeva linnavalikogus, linnavalitsuse ja lasteaiatüüpi töötajate vahel. Kuni 1995. aasta septembrikuus alustasid lasteaiatüüpi tööd uutes koosseisudes ja raamatukogu jaoks võis remont alata. Kuulutati

JUUBELIPIDUSTUSED TA RAAMATUKOGUS

5. aprillil sai Eesti TA Raamatukogu 50 aastaseks. Seda tähistati raamatukogu juubelinädalaga 8.-12. aprillini, mille jooksul viidi läbi mitmeid erinevaid üritusi. 8. aprilli hommikupoolikul toimus vastremontitud 3. korruse lugemissaalis juubelinädala avamine. Avakõnega esines TA president Jüri Engelbrecht, kes tõstis esile ETARI aastakümnete-pikkust tänuväärset tööd teadlastele vajalike teatnematerjalide hankimisel ja vahendamisel ning soovis jõudu edaspidiseks. Järgnevalt avati fuajees juubelinäitus "TAR-50" raamatukogu väljaannetest koos temaatilise fotomontaažiga läbi 50 aasta. Lühitutvustuse tegi näituse koostaja Mare Horma. 8.-10. aprillini olid raamatukogu osakonnad avatud kõigile huvilistele. Raamatukogunduse osakonnas näidati erialaseid teatmeteoseid, teatmeosakonnas viimastel aastatel saabunud kirjandust ning tutvustati osakonna automatiseerimise tulemusi - CD-ROM andmebaase ja Interneti kasutamise võimalusi. Töötlusosakonnas selgitas A.-M. Kirsil huvilistele UDK masinloetava versiooni (UDC MRF) rakenduspõhimõtteid ning näitas UDK eestikeelsete tabelite tööeksemplari. 10. aprillil avati pidulikult alates 1. maist 1995 koostatav nn. vabadel märksõnadel põhinev märksõnakataloog. Baltikaosakond oli juubelinädalaks välja pannud näituse osakonna haruldustest. Huvilistele näidati ja tutvustati Oleviste kogust pärinevaid raamatuid, Eesti esitrükiseid, vanimaid säilinud eestikeelseid raamatuid (1632, 1637, 1686), B. Russowi ja C. Kelchi kroonikaid; osa väljapanekust moodustasid köiteharuldused - renessanssköited 16. sajandist, luksusköites lauluraamatud ja miniraamatud. 10. aprillil korraldati pealeõunatund, kus arvukatele kuulajatele räägiti baltikaosakonna kogudest ja nende ajaloost, osakonna töösuundadest ja tegevuskavadest. Restaureerimisosakond oli koostanud huvilistele näituse restaureeritavatest trükistest, oma tööd tutvustas köitekoda. Külastajail avanes harukordne võimalus hoida käes 16. sajandi köiteid. Huvi restaureerimise, eriti köitmise vastu oli väga suur ja enamasti praktilist laadi. Osavõtt lahtiste uste päevadest oli elav, külastajate hulgas oli kolleegid Eesti Lasteraamatukogust, Rahvusraamatukogust, lugejaid, endisi töötajaid ja lihtsalt huvilisi.

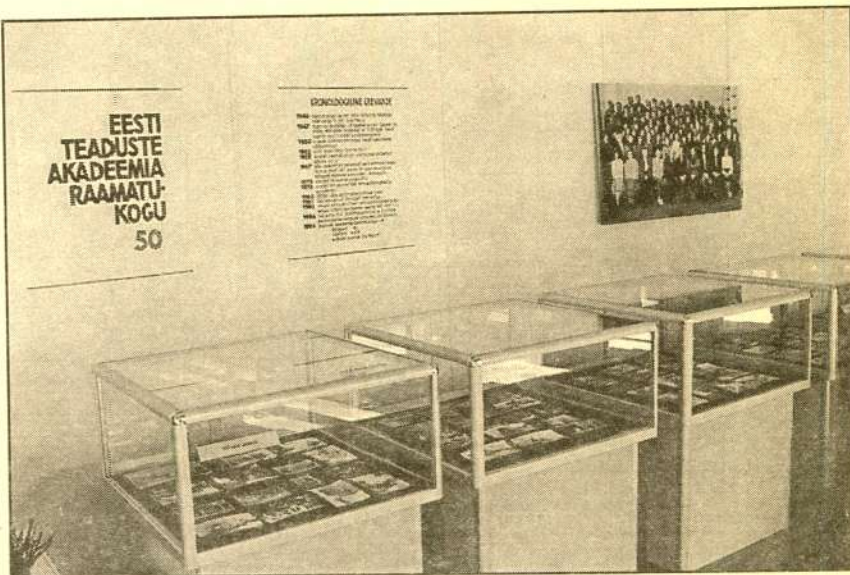

Foto: Teet Malsroos.

11. aprillil peeti juubeliaktus, mille avakõnes TA asepresident, akadeemik Mihkel Veiderma rõhutas TA Raamatukogu olulist kohta Eesti teaduse arengus ja kultuuris. ETARI direktori Maive Triipani peokõne tutvustas põhjalikult raamatukogu ajalugu, tänapäeva ja tulevikuväljavaateid. Järgnes raamatukogupoolne tänuavaldus teenekatele ja tublimatele töötajatele. Teaduste Akadeemia tõstis omakorda esile direktori Maive Triipani, komplekteerimisosakonna juhataja Maret-Ene Klausi ja baltikaosakonna vanembibliograafi Kyra Roberti, kellele TA teaduslik peasekretär Udo Margna tänuks kauaegse ja viljaka töö eest andis TA medalid. Kuus ETARI töötajat pävi-

sid ka TA tänukirjad. Kultuuriministeeriumi tänukirjad kümnele ETARI töötajale andis üle ministeeriumi kantsler Toivo Kuldsepp.

Järgnes aktuse õnnitluste ja tervituste osa. Helsingi Ülikooli Raamatukogult tõi tervitusi direktor professor Esko Häkli ja bibliograafiaosakonna juhataja Irja-Leena Suhonen. Henni Ilomäki õnnitles Soome Kirjanduse Seltsi poolt. Õnnitlema olid tulnud ka väikesed Läti TA ja Leedu TA raamatukogu esindused, eesotsas Läti TA Raamatukogu asedirektori Venta Kocere ja Leedu TA Raamatukogu teadussekretäri Leokadija Kairelieninga. Häid sõnu lausuvad kolleegid Eesti raamatukogudest - Peeter Olesk (TÜR), Ivi Eenmaa (RR), Meelis Ideon (TTÜ), Kersti Kikkas (TPÜ), Tiina Tohvre (EPÜ), Milvi Tedremaa (Meditsiiniraamatukogu). Tänu ja parimaid koostöösoove edastasid Füüsika Instituut (Henn Käämbre), Geoloogia Instituut (Rein Vaikmäe, Vello Karise) ja Teadlaste Maja (Elsa Pajumaa), kes ühtlasi tänas Hilja Vihalemma, TMi kauaaegset volinikku ETARis.

Aktusele oli kutsutud ka rohkesti endisi kolleege, keda peeti meeles ETARi vastse juubelikogumiku ja V. Tolli kauni eksliibrisega. Esimestest töötajatest viibisid aktusel Edith Poom, Erika Lepp, Aino Pikker, Hilja Vihalemm ja esimene direktor Endel Annus. Kaks viimatinimetatut töötavad ETARis ka praegu.

Päeva lõpetas tujuküllane pidu Glehni lossis. Kaetud oli laud, silmarõõmu pakkus meeleolukas opereti-programm estoonlastelt ja tantsuteatri "Fine 5" esinemine. Juubelinädala kaaluka lõpuüritusena peeti 12. aprillil konverents "Eesti Teaduste Akadeemia Raamatukogu - 50", mille eel andsid Eesti Kirjandusmuuseumi õnnitlused üle Krista Aru ja Heino Rääim. Konverentsi avaettekandega esines kultuuriminister Jaak Allik, kes rääkis teemal "Eesti kultuuri-poliitika ja teadusraamatukogud". Järgnevad 11 ettekannet käsitlesid suurelt jaolt ETARi osakondade töösuundi ja saavutusi, temaatika hõlmas ka raamatuajalugu. Konverentsipäeva lõpetasid ETARi asedirektorite A. Tamme ja A. Normaku ettekanded raamatukogu tulevikuväljavaadetest.

ETARi juubelinädalaga jäid rahule nii osavõtjad kui korraldajad. Erilist rõõmu tegi paljude endiste kolleegide aktiivne osavõtt, mis annab tunnistust, et raamatukogu peetakse endiselt koduseks ja armsaks.

Eesti Teaduste Akadeemia Raamatukogu on astunud oma teise pool-sajandisse.

Sirje Lauring

Fotod: Madis Teller.

III NUKITSA-KONKURSS ON TEOKS SAANUD

30. märtsil anti Tallinna Raekojas juba kolmandat korda pidulikult üle Eesti lastekirjanduse preemia "NUKITSAMEES".

1992. aastal Eesti Lasteraamatukogu algatatud konkurss laste hinnangul parima eesti lastekirjaniku ja raamatukunstuksuhinnale hõlmab kahe viimase aasta algupärast lastekirjandust. Viimati oli vaatluse all aastatel 1994-1995 ilmunu - 46 kirjaniku 76 esmatrüki ja 51 kunstniku pildid 103 raamatule (sh. ka uued pildid tõlgetele ja kordustrukidele).

Seekord osales lugejaküsitlusel ligi 8 000 last - 1615 suurematest linnadest ja 6280 maakondadest. Enim hääli saatsid Lääne-Virumaa lapsed (1259). Suure vahendustöö tegid ära lasteraamatukogud, kes said Eesti Lasteraamatukogult võistlevate raamatute nimestikud. Tublid olid ka mitmed koolid.

Traditsiooni kohaselt loositi välja 101 lõppüritusest Tallinna Raekojas

osavõtvat last. Neile esinesid Tallinna Muusikakeskkooli klaveri ja viiuli eriala õpilased. Pidulikku üritust oli tulnud juhtima Hans Christian Andersen Andres Jaaksoo isikus, kes koos Eesti Lasteraamatukogu direktori Anne Randega ka auhinnad üle andis.

Kolmanda Nukitsa-konkursi peavõitja oli EDGAR VALTER (21.09.1929), üks tuntumaid lasteraamatukunstuksuhinnakäesolevates Eestis, kes tänaseks on illustreerinud 150 lasteraamatut ja mitukümmend õpikut ning autori-illustraatorina avaldanud viis lasteraamatut. Oma 1994. aastal ilmunud "Pokuraamatuga" sai ta esikoha nii kirjaniku (1054 häält) kui kunstniku (992 häält), saades seega kaks pronksist "Nukitsameest". Edgar Valter ise auhinda vastu võtma ei tulnud. Ta saatis lastele tervituseks pildi pokurahvast ja auhinna üleandmise toimingut juhtinud Hans Christian Andersen luges ette tema kirja. Ühiselt saadeti Edgar Valterile õnnitlus, millele võisid alla kirjutada kõik Raekojas olnud lapsed.

Kirjanikest sai palju lugejate hääli ka üks viljakamaid laste- ja noorsookirjanikke Eestis, tänaseks 44 raamatut avaldanud HELJO MÄND raamatu "Nõiakivi" eest (332) ja 17 emakeelset lasteraamatut avaldanud IRA LEMBER raamatu "Fantasiline tüdruk" eest (307).

Kunstnike töödest meeldisid enim EDGAR VALTERi pildid tema oma raamatule "Kassike ja kakuke" (358 häält) ja KERSTI LINNAMÄE pildid P. Ernitsa raamatule "Ei või olla!" (295 häält). Hariduselt tarbekunstnik, praegu vabakutseline Kersti Linnamägi on töötanud ajakirja "Põhjanaan" kunstnikuna ning illustreerinud kaks lasteraamatut: 1995. a. ilmunud P. Ernitsa raamatu "Sa vaata vaid!" ja 1996. a. ilmunud R. Rohu "Laaned ja veed".

Üle 200 hääle kogusid kirjanikest ka Leelo Tungal (raamatud "Nagu kass ja koer" ja "Barbara ja sügis-koerad"), Ellen Niit ("Krõlli pannkoogitegu"), Edgar Valter ("Kassike ja kakuke"), Peeter Ernits ("Ei või olla!"), Kuulo Kutsar ("Mõmmikud hambaarsti juures"), Henno Käo ("Väike Kahvatu Kummitus") ja Erika Esop ("Soolaröövliite koopas. Paadikuuri vang").

Raamatukunstuksuhinnakäesolevates said üle 200 hääle Siima Škop (L. Tungla "Nagu kass ja koer" ning "Kolm õuna: Toscana muinasjutte"), Edgar Valter (E. Niidu "Krõlli pannkoogitegu", autoriraamat "Lugu lahkest lohe Justusest..."), Külli Ohak (R. Kasser "Täheraamat"), Ülle Meister (K. Kutsari "Mõmmikud hambaarsti juures"), Raul Lunia (H. Mägi "Dinosauruste saladused") ja Henno Käo autoriraamatu "Väike Kahvatu Kummitus" illustatsioonide eest.

E.R.

Pildil vasakult: Heljo Mänd, Hans Christian Andersen alias Andres Jaaksoo, Ulvi Voog ja Kersti Linnamägi.

KAUGKOOLITUSE VÕIMALUSTEST JA VAJADUSEST

4. märtsil kogunes Tallinna Pedagoogikaülikoolis Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu (ERÜ) koolituse toimkond, et analüüsida kaugkoolituse võimalusi ja vajadust raamatukogu- ja infotöötajate täiendõppeks.

ERÜ koolituse toimkonna esinaine, TPÜ infoteaduse õppetooli prof. Evi Rannap tõdes sissejuhatavas sõnavõtus, et **täiend- ja ümberõppe vajadust ei saa kaasajal rahuldada tänapäevaseid koolitusvorme ja -meetodeid kasutamata.** Kaugkoolitus on viimasel ajal olnud erinevatel koolituse ja väljaõppega seotud mõttevahetustel nõ. kuum teema ning seepärast on ka ERÜ koolituse toimkonnal kavas täiendõppe korraldamisel seda meetodit rakendada.

Kaugkoolituse kui koolitusvormi ja -meetodi rakendamisest ülikoolis rääkis TPÜ andragoogika õppetooli dots. Larissa Jõgi, kes on Eesti Kaugkoolituse Assotsiatsiooni juhatuse liige ning sellealase tegevuse initsiaator ja juht TPÜs.

Kaugkoolituse aluseks on iseõppimine, andragoogilise mudeli tunnistamine, iseseisvalt õppija tähtsustamine ja väärtustamine, kavapärane õppimine ning multimeedia kasutamine.

Dots. Jõgi iseloomustas täiskasvanut kui end ise juhtivat õppijat, millest tulenevad kaugkoolituse iseärasused. Ta peatus integreeritud koolituse eelistel ning põhjendas kaugkoolituse rakendamise vajalikkust Eestis.

Kaugkoolituse üks eeldusi on infotehnoloogia vahendite kasutamine. TPÜ infoteaduse õppetooli lektor Sirje Virkus, kes samuti kuulub Eesti Kaugkoolituse Assotsiatsiooni juhatusse, andis oma ettekandes ülevaate infotehnoloogiliste vahendite rakendamisest kaugkoolituses. Esineja analüüsis eri meetodite ja vahendite tehnoloogiat ning andis põhjaliku ülevaate arvutivõrkude sünkroonse ja asünkroonse kommunikatsiooni võimaluste rakendamisest kaugkoolituses.

S. Virkus tutvustas TPÜ infoteaduste osakonnas nn. pilootprojekti **na käivituvat kaugkoolitusprojekti, mille sihtgrupp on kooliraamatukoguhoidjad.** Traditsioonilisele *face-to-face* kursusele arvutivõrgu võimalustest järgneb võrgukirjaoskuse arendamine ja infootsingu õpetus arvutivõrgu vahendusel. Võrgukirjaoskuse arendamisele järgnevad kursused integreeritud raamatukogusüsteemidest, kooliraamatukogu reklaamist ja üldsussuhetest jms. arvutivõrgu vahendusel.

Oluline osa kaugkoolituse võimaluste tutvustamisel Eestis on Soome ülikoolidel. TPÜ raamatukogunduse õppetooli dots. Aira Lepik kõneles Soome ja Eesti ülikoolide kaugkoolituse koostööprojektist FEUCODE II (*Finnish-Estonian University Level Co-operation on Distance Education*), milles osalevad Helsinki, Turu ja Jyväskylä ülikool ning Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool ja Tallinna Pedagoogikaülikool.

FEUCODE II on keskendunud tuutori rolli ja funktsioonide analüüsimisele kaugkoolituses. **Tuutori peamine ülesanne on korraldada õppimist toetavat tegevust, kõrvaldada takistusi ning julgustada ja aidata õppijat.** Tuutorjuhendamise põhikomponendid on otsene teavitamine ja nõuanne, õppija arusaamise süvendamine õpitust ning tema õpitehniline juhendamine.

Kohalviibinud raamatukogutöötajad RRist, ETARist, ELRist, TTÜ ja TPÜ raamatukogust ning kolleegid infoteaduste osakonnast jõudsid ühisele järeldusele, et kaugkoolitus võimaldab õppijate soovidele ja vajadustele paindlikumalt reageerida ning eeldatavasti rakendatakse seda koolitusvormi ja -meetodit raamatukogu- ja infotöötajate täiendõppes juba lähiajal.

dots. Aira Lepik,
TPÜ raamatukogunduse õppetooli
ERÜ koolituse toimkonna liige

KÜLALISENA LÄTIS

Külmadel veebruarikuu päevadel tehti kokkuvõtteid raamatukoguhoidjate töödest-tegemistest nii Eestis kui Lätis. Nädal pärast meie raamatukoguhoidjate ühingu aastakoosolekut 13. veebruaril peeti Riias Läti raamatukoguhoidjate konverents. Riia Ülikooli auväärseesse hoonesse oli kokku tulnud ligi paarsada raamatukoguhoidjat üle kogu Läti. Erilist rõõmu valmistas ühingu asepresidendi Silvija Lininale näha paljusid maakondade ja raamatukogude töötajaid konverentsil osalemas.

Läti Kultuuriministeeriumi kultuuripoliitika osakonna töötaja Vija Virtmane küllalt pikast ja põhjalikust ettekandest, mis tugines kultuuriminister Ojars Sparitise hiljuti ajakirjanduses avaldatud artiklile, selgus, et Läti riik peaks senisest palju rohkem toetama kultuuri. Ettekanne oli emotsionaalne ning filosoofilise alltekstiga. Esineja tsiteeris suuri mõtlejaid ja poeete. Ta rõhutas tänase kultuuritöötaja erilist rolli ning ütles, et ta seisab teelahkmel, kus ta on sunnitud tegema valiku.

Naabrite raamatukogude olukord näib olevat praegu halb. Konverentsi ajaks polnud veel eelarvetki, ministrite kabinet töötas alles normatiive välja, ja midagi ei osanud lubada ministeeriumi vanemreferent, kes soovitas igal raamatukogul oma normatiivides toetuda IFLA materjalidele. On alust arvata, et praeguseks on Läti eelarve kinnitatud.

Silvija Linina andis ülevaate Läti R Ü tööst 1995. aastal. Mureküsimusena puudutas ta Läti raamatukogude kaitsetut olukorda. Puuduvad ju Lätis senini raamatukogude ning sundkemplari seadus. Raamatukoguhoidjatele esitatakse suuri nõudmisi, suurenenud on vajadus hea ettevalmistuse ja normaalse töötasuga raamatukoguhoidjate järele, kuid kõrgharidusega raamatukoguhoidja kuupalk on 39 latti (780 krooni). Paljudes külaraamatukogudes rakendatakse rahanappuse tõttu 0,5 ameti-

kohta. Nii mõnedki raamatukoguhoidjad on sunnitud elatise hankimiseks lisatööd tegema. Ikka piüitakse kokku hoida raamatukogude sulgemise arvel. Komplekteerimissummade väiksus vaesestab raamatukogude kogusid. Siiski, märkimisväärset toetust on saanud humanitaarabist. Ka saatkonnad ja mõned fondid on aidanud kogusid täiendada.

Rahanappus on takistanud raamatukogude automatiseerimist. Sellel taustal mõjuvad rõõmustavalt ettevalmistused Riia Ülikooli automatiseerimissüsteemi rakendamiseks maakonnna raamatukogudes.

Silvija Linina arwab, et raamatukoguhoidjate kutseühing suudab ühiskonnas siiski toetada raamatukoguhoidjaid nendne igapäevatoös. Seaduste vastuvõtmine peaks aitama vältida taolisi lollusi nagu praegu päevakorral olev Läti Meditsiiniraamatukogu ja Läti Teaduste Akadeemia Raamatukogu ühendamine.

Kiideti bibliograafia, koduloo ning laste- ja kooliraamatukogude toimkonda, kelle esimehed ka sõna võtsid.

Revisjonikomisjoni esimees Edgars Timbra märkis oma aruandes, et esimest korda oli ühingu pangaarvel rahaline jääk. Aasta liikmemaksu tasuti Lätis 1 % ulatuses kuutöötasust. Toimunud konverentsil muudeti tasumise korda. Nüüd maksab iga liige 1 lati (ca 20 krooni), vaatamata kuupalga suurusele, kollektiivliikmed aga diferentseeritult, olenevalt kollektiivi suuruselt:

kuni 10 töötajat	- 10 latti
11 kuni 20 -"-	- 20 -"-
21 -"- 50 -"-	- 30 -"-
51 -"- 80 -"-	- 50 -"-
81 -"- 120 -"-	- 120 -"-

Läti RÜ 5. konverents lõppes ühingu presidendi, juhatare ja revisjonikomisjoni valimisega. Presidendiks valiti taas Silvija Linina. Soovime Eesti raamatukoguhoidjate ammusele tuttavale LiLaEsti ja muude ühisettevõtmiste päevilt palju õnne ja meeldivat koostööd meiega.

Maie Gross

JÄTKU, BIBLIOGRAAFIAD!

Hiljuti trükist tulnud bibliograafianimestik "Soome kirjandus eesti keeles ja eesti kirjandus soome keeles" jätkab 1992. aastal Põhja- maade ilukirjandust tutvustavate bibliograafiaväljaannete sarja. Nimestik on järjekorras neljas. Bibliograafia koostamisel on aluseks võetud varemilmunud väljaanded "Soome kirjandus eesti keeles, 1881–1978" / koost. V. Kabur, E. Loddes, "Eesti kirjandus võõrkeeltes, 1778–1977" / koost. M. Mauer ja "Eesti kirjandus võõrkeeltes, 1978–1984" / koost. M. Mauer. Kõnealust nimestikku täiendas ja toimetab Krõõt Liivak, keeletoimetajaks oli Inna Saaret.

Sissejuhatuseks tutvustab Endel Mallene Eesti ja Soome kirjanduskontakte, millel on teatavasti pikk ajalugu. Esimene soomendatud eesti raamat ilmus 1847. aastal ("Eesti

muinasjutte") ja sisaldab Friedrich Robert Faehlmanni müüte ja neli eesti rahvamuinasjuttu. Kuivõrd käänluline on olnud eesti kirjanduse tee Soome ja soome kirjanduse oma Eestisse, loeme Soome kirjandusteadlase Kai Laitineni kirjutisest. Viie ja poole leheküljelisest kirjatükist saab teada palju fakte. Esitatud on ka lühianalüüs protsessi käigust, isegi kirjandussuhete periodiseering. Nimestik, nagu RRI koostatud nimestikud ikka, on tehtud kõiki bibliograafiareegleid arvestades. Kogumikkude sisu on avatud, nimestiku lõpus on raamatute kronoloogiline loetelu ilmumisaastate järgi ja nimeregister. Seekordne väljaanne koosneb kolmest osast – eesti kirjandus soome keeles, soome kirjandus eesti keeles ja soomerootsi kirjandus eesti keeles.

M. Liivamets

Pildil vasakult: Krõõt Liivak, Ene Loddes, Rita Hillermaa.
Foto: Teet Malsroos.

MÄLESTAME THERESE EDARI

26. august 1909 - 27. märts 1996

Meie hulgast on jäädavalt lahkunud kauaaegne raamatukoguhoidja ja Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu auliige Therese Edari. Aastakümneid töötas ta Tallinna rahvaraamatukogudes, pikka aega oli Jaan Tombi nimelise Kultuuripalee raamatukogu juhataja. Sel ligi 200 000lise eksemplarise koguga ametiühingu raamatukogul oli Tallinna elanike teenindamisel oma osa. Mäletame lahkunut kui oma tööle andunud kolleegi. Therese Edari sängitati Rahumäe kalmistule 30. märtsil 1996.

Ajakiri "Raamatukogu"

ilmub 1996. aastal
6 korda

üksiknumbri hind
30 EEKi

tellimishind aastaks
180 EEKi

pooleks aastaks
90 EEKi

Ajakirjanduslevi kaudu
välja kuulutatud hind
aastaks kokku

90 EEKi

(15 EEKi ühe
ajakirjanumbri eest)
võrdub poole
aasta tellimusega.

Teise poolaasta kolme
numbri eest peaksid
tellijad juurde maksma
veel 90 EEKi.

INGLISKEELSETE RAAMATUTE KAUPlus
Tallinnas, Tartu mnt. 3
EURO PUBLICATIONS EESTI AS
tel. 64 10 812

Kaupluses on suur valik

- kunsti-, arhitektuuri- ja disainiraamatuid,
- teoseid klassikalise ja kaasaegse muusika kohta ning noote,
- sõnastikke mitmelt alalt, ka lastele,
- atlaseid, reisijuhte ja kaarte,
- illustreeritud käsiraamatuid huvialadega tegelemiseks,
- mütoloogia- ja müstikakirjandust,
- teatmeteoseid spordist ja moest, loodusest ja loomadest, sõjandusest ja mootorite maailmast,
- entsüklopeediacid *Americana 1994* raamatköites ning *Grolier '95* ja *Hutchinson '96* CD-ROMil

Raamatute tellimisvõimalus.

Raamatukogude arvutiprogramm Kirjasto 3000.

Suvekuudel kõik reisi- ja lilleraamatud 10 kr. odavamad.

TERE TULEMAST!

Секретарь Объединения музыкальных библиотек Эстонии Аурика Гергедежи знакомит нас с созданной в 1991 году организацией, основными целями которой являются: 1/ положительно относиться к созданию и деятельности музыкальных библиотек, укрепить сотрудничество между людьми и учреждениями, действующими в этой области; 2/ способствовать лучшему пониманию культурной важности музыкальных библиотек в Эстонии, а так же необходимости и важности музыкальных коллекций в библиотеках; 3/ улучшить распространение информации по специальности между музыкальными библиотеками; 4/ способствовать деятельности, помогающей необходимую профессиональную подготовку и дополнительное обучение с делать более доступными.

Членами ОМБЭ могут быть все организации, учреждения или их подразделения и отдельные лица, которые занимаются собиранием и посредничеством музыкальных изданий / музыкальные книги, рукописи, журналы, ноты, звукозаписи и т. д. / и музыкальной информации. ОМБЭ открыт для всех, кто заинтересован в развитии музыкального библиотечного дела в Эстонии. С 1994 года ОМБЭ является так же национальной секцией Международной ассоциации музыкальных библиотек.

Музыкальный сектор Национальной библиотеки Эстонии был создан в 1959 году. Сквозь десятилетия в отделе тщательно пытались сохранять ноты, книги и звукозаписи, вышедшие в свет в Эстонии, а так же в других странах изданные, касающиеся Эстонии, издания. Культуроведческий интерес представляют персональные фонды отдела: Кириллус Крээк, Март Саар, Эдуард Тубин и др. Годовая посещаемость музыкального зала - более 45 000 читателей. Отдел является центром эстонской музыкальной библиографии, составляя ретроспективные и текущие национальные библиографии и персональные указатели.

Работник художественного отдела Национальной библиотеки Аурика Гергедежи в своей статье "О профобразовании в музыкальных библиотеках" знакомит с профессиональными требованиями к библиотекарям музыкальных библиотек, выработанными комиссией обучения и обслуживания Международной ассоциации музыкальных библиотек, так же она дает обзор организации соответствующего обучения в США и в Германии, где существуют длительные традиции подготовки библиотекарей музыкальных библиотек. Автор рассматривает, какие фонды подходят под термин "музыкальная библиотека" / национальные библиотеки, массовые библиотеки, библиотеки / музыкальных / учебных заведений, музеи, архивы, фонды музыкальных театров, коллективов / хоры, оркестры /, организации, издательства и т. д. / и какая обстановка в Эстонии в этой области. Хотя в Эстонии имеется целая сеть музыкальных библиотек, музыкальное библиотечное дело еще теоретически не рассматривалось как одно из специальных библиотечных, так же отсутствуют официальные требования на счет подготовки к работе в музыкальной библиотеке. Изменения в содержании и в структуре учебы в университете дают дополнительные возможности для специализации исходя из типа библиотеки. В отделе информационных наук Таллинского педагогического университета проектируется программа обучения в музыкальном библиотечном деле, в которой рассматриваются основы и направления развития работы музыкальной библиотеки, формирование и посредничество музыкальных фондов, музыкальных посреднических документов и баз данных, описание и анализ содержания музыкальных изданий.

Библиотекарь Французского культурного центра Мария Пулк сообщает, что открытие Французского культурного центра символично состоялось 14 мая 1992 года. Библиотека при культурном центре начала выполнять свои функции с 30 июля 1993 года. Центр предназначен для всех интересующихся французской культурой, начиная со школьников и кончая в почтенном возрасте членами Французского альянса. Суть библиотеки культурного центра - представить по возможности больше современной французской специализированной и художественной литературы и они признаются, что их коллекция классической литературы не достаточно полная.

Доцент кафедры информационных наук ТПУ Мари Кальвик в своей статье "Конкурс библиографических изданий в Эстонии в 1977-1996 годы" дает тщательный обзор проделанной в течение многих лет работы. Целью конкурса библиографических изданий было оценить работу библиографов и способствовать составлению списков литературы как в научных так и в массовых библиотеках. Конкурсы проводились регулярно через год с 1977 года по 1987 год. В 1989 году проводился конкурс только для массовых библиотек, который в итоге стал конкурсом изданий центральных библиотек, так как отраслевые библиотеки представляла всего одна библиотека. Конкурс 1990 года охватывал лишь научные и отраслевые библиотеки. Наступил длительный перерыв. В обретенной независимости Эстонии стали искать более современные способы организации соревнований. В 1995 году решили организовать конкурс, на который можно было представить библиографические издания, вышедшие в свет в 1994-1995 годах в печатном или в ином виде тиражом не менее 30 экземпляров. Автор статьи называет заглавия и составителей лучших сквозь года изданий.

Статья доктора теологии, профессора Тартуского университета Тоомаса Паула "О повторных печатях "Вастне Тестамент"" в первую очередь посвящена 310-ой годовщине со дня выхода в свет книги "Вастне Тестамент". Она была издана в 1686 году в Риге, официальный тираж которой был 500 экземпляров. Названное издание напечатали в типографии суперинтенданта Иоганна Фишера /1633-1705/ и поскольку тогдашние привилегии печатников давали право на повторные печати, то он продолжал печатать до зимы 1688 года. Второе издание ВТ вышло в свет в Риге в 1727 году с тиражом 10 000 экземпляров. Восемь изданий ВТ вышли в 19 веке. Всего вышло 20 разных изданий ВТ, из которых последнее - в 1905 году. Автор статьи кратко знакомит и с корригированием текстов диалектного заветания южной Эстонии и с вопросами, касающимися орфографии, источником которых была происходящая в Эстонии борьба между двумя письменными языками, в которой победителем стал, как известно, язык северной Эстонии.

Работник отдела балтики библиотеки Академии наук Эстонии Тийу Реймо поближе знакомит нас с одним очень интересным изданием 1796 года - с адресной книгой. Первую адресную книгу Ливонии и Эстонии "Das Lief- und Ehtländischen Staats- und Adress-Calender auf das Jahr 1785" напечатали в Мариенверде, остальные адресные книги 18 века - 1787, 1790 и 1796 годов напечатали в Таллине, из которых первую и последнюю - в Линдфорсе, а издание 1790 года - в типографии Иверсена и Фехмера. Адресные книги составлял профессор истории и философии Таллиннской гимназии Эрнст Август Вильгельм Гершельманн /1743-1795/ и они были изданы издательством Таллинского книготорговца Питера Готлиба Борнвассера. Известны два экземпляра конкретного издания - один находится в библиотеке Академии наук Эстонии, а другая - в Национальной библиотеке Эстонии.

Кратко об очень интересной статье работника Национальной библиотеки Эстонии Сирье Лусмяги "Об одной пропавшей рукописи". У эстонского перевода Ливонской хроники Генрика 1982 года издания есть предисловие, написанное Эниом Тарвелем, которое в том числе дает тщательный обзор рукописных вариантов хроники. Выясняется, что оригинал рукописи хроники 13 века не сохранился, но известны 16 полностью или частично сохранившихся копий, из которых пять - самостоятельные, т. е. не являются повторными копиями. Одна из пяти - так называемая рукопись Таллиннской гимназии - по данным Э. Тарвеля, пропала после того, как ее отослали в 1925 году в Ригу для исследования профессору Леониду Арбусову младшему /этот известный балтийско-немецкий историк подготовил третье издание хроники на латинском языке, которое вышло в свет в Ганновере в 1955 году /неужели рукопись гимназии действительно безнадежно пропала? Каталог рукописей отдела редких книг Национальной библиотеки Эстонии так же указывает на существование одной рукописи хроники Генрика. При ближайшем рассмотрении выясняется, что рукопись, хранящаяся в НБЭ, в точности соответствует описанию, которое Л. Арбусов младший дает рукописи гимназии в своей статье "Die handschriftliche 'berlieferung des "Chronicon Livoniae" Heinrichs von Lettland" (Acta Universitatis Latvianae. 1926. X.) Следовательно, рукопись хроники была все же выслана обратно в Таллин. Преемник бывшей Таллиннской гимназии Густава Адольфа в 1939 году передала несколько тысяч старых изданий Центральной библиотеке Таллинна, среди которых была и рукопись Ливонской хроники Генрика /это подтверждают печать Центральной библиотеки и инвентарный номер, так же инвентарные книги ЦБТ /Считается, что рукопись Таллиннской гимназии происходит со времен после 1660 годов. По сравнению с другими самостоятельными рукописями ее считают "плохой и неблагонадежной" /Э. Тарвель/, но в течение многих лет она все же находила применение со стороны многих переводчиков и исследователей. Существуют разные мнения о том, работал ли автор первого немецкого перевода Иоганн Готтфрид Арндт с рукописью гимназии, наверняка же ею пользовался Эдуард Пабст при составлении второго немецкого перевода. Последний оставил после себя в рукописи отметки в виде заметок карандашом на краях листов и модным почерком написанного заглавия на первом листе. Балтийско-немецкий историк Германн Гальдебранд использовал рукопись гимназии в 1865 году в подготовке своей докторской диссертации "Die Chronik Heinrichs von Lettland", вышедшей в свет в Геттингене. Эту рукопись тщательно проанализировал немецкий историк Вильгельм Арндт, под редакцией которого в 1874 году в Ганновере вышло второе издание хроники на латинском языке. В 20 веке известен только один исследователь, занимавшийся хроникой гимназии - это Леонид Арбусов мл. Может он все же не останется последним заинтересованным?

На этот раз интервьюируемой является известная как в Эстонии так и за рубежом исследователь истории книги Кира Роберт, которая 25-го июля этого года отмечает свое 80-летие. К. Роберт рассказывает о своей учебе в Ляэнемааской учительской семинарии 30-ых годов в Хаапсалу и о дальнейшей работе в находящемся не далеко от Таллинна городе Нымме. В начале 50-ых годов по идеологическим причинам она была вынуждена отказаться от места преподавателя и поступить на работу в нынешний отдел балтики библиотеки Академии наук Эстонии. Мы узнаем, как она стала исследователем книги и каково было ее сотрудничество с другим известным в Эстонии историком и книговедом Вольдемаром Миллером.

SUMMARY

Aurika Gergeležiū, secretary of the Estonian Music Library Association (EMLA) introduces this organization. Its goals are:

- * to encourage the foundation of music libraries and their activities, to promote the cooperation between the people and institutions in that field
- * to promote the understanding of cultural importance of music libraries and better understanding in libraries
- * to intensify the dissemination of professional information between music collections
- * to assist in making available the necessary professional training and continuing education programmes.

The members of EMLA are all the organizations, institutions and their subdivisions that are concerned with music publications (music books, manuscripts, journals and printed music, records, etc.) and information collection and distribution. But EMLA is open for everybody who is interested in the developing of music librarianship in Estonia. From 1994 EMLA is a national branch of IAML.

Katre Riisalu, librarian at the Music Sector of the Fine Arts Department of the National Library of Estonia writes about the Sector, founded in 1959. The Sector has tried to collect all the printed music, books on music and sound records published in Estonia and the documents about Estonian music published abroad. Personal collections of Estonian composers (Cyrillus Kreek, Mart Saar, Eduard Tubin a. o.) are of historical interest. The music hall has been visited by over 45,000 customers a year. The sector is the centre of Estonian music bibliography and compiles several retrospective and current national bibliographies and author lists.

In her article "Education for Music Libraries" Aurika Gergeležiū, librarian of the Fine Arts Department of the National Library of Estonia introduces the professional requirements for music librarians worked out by the Commission on Service and Training of IAML (International Association of Music Libraries). She also gives a survey of the organizing of professional training in USA and Germany. These countries have long-time traditions in education of music librarians. The author examines what collections can be identified as "music libraries" (national libraries, public libraries, the libraries of music schools, museums, archives, the collections of music theatres, organizations, publishing houses, etc.) and describes the situation in Estonia. There has been no theoretical interpretation on music librarianship as a part of special librarianship, and professional requirements have not been worked out. The structural changes in higher education enable to specialize for working in different types of libraries. The training programme for music librarians is being designed in the Department of Information Studies at Tallinn Pedagogical University. The bases and guidelines, management, acquisition and document delivery and databases of music collections, the description and analysing of music publications are being discussed.

The librarian of the French Cultural Centre Maria Pulk says that the Centre was symbolically opened on May 14, 1992. The library was founded on July 30, 1993. The Centre works for the people who are interested in French culture - both for schoolchildren and the members of Alliance Française. The principle of the library is to introduce contemporary French fiction and special literature. The collection of classics is not quite complete.

In her article "Competitions in the Compiling of Bibliographies in 1977-1996" Mari Kalvik, lecturer of the Chair of Information Science of Tallinn Pedagogical University, gives a thorough survey of the activities in this field. The aim of these competitions is to value the work of bibliographers and to promote the compiling of bibliographies in research and public libraries. The competitions were held every other year from 1977 to 1987. In independent Estonia new and modern ways for organizing the competitions have been searched for. In 1989 the competition for public libraries was organized but it turned out to be a contest between central county libraries because the branch libraries were represented only by one library. In 1990 the competition was organized for research and special libraries. The next competition was held in 1995 and the bibliographies were published at least in 30 copies. Mari Kalvik presents the titles and the authors of the best bibliographies throughout the years.

The article "About the Reprints of the New Testament" by Toomas Paul, professor of theology at Tartu University, is dedicated to the 310th anniversary of the publishing of the New Testament in South Estonian dialect. 500 copies were published in Riga in superintendant Johann Fischer's (1633-

1705) printing house in 1686. The privileges of printers of that time allowed to make reprints and the publishing of the New Testament continued up to the winter of 1688. The second edition (10,000 copies) was published in Riga in 1727 and it was being sold up to the 19th century. 8 editions were published in the 19th century. In all 20 different editions of the New Testament in South Estonian dialect were published, the last of them in 1905. The author also introduces the correction of the New Testament texts in South Estonian dialect and the issues of spelling as compared with North Estonian dialect that later became the Estonian standard language.

In her article "Directory of Tallinn Regency 1796" Tiiu Reimo, librarian at the Baltica Literature and Rare Books Department in the Library of the Estonian Academy of Sciences, introduces a very interesting publication from the year 1796 - a directory. The first directory of Livonia and Estonia "Das Lief- und Ehstländischen Staats- und Adress-Calender auf das Jahr 1785" was published in Marienwerd. The other directories of the 18th century were published in Tallinn in 1787, 1790 and 1796. The first and the last (1787 and 1796) directories were published in Lindors's printing house, the edition of 1790 in Iversen's and Fehmers's printing house; both printing houses were situated in Tallinn. The directories were compiled by Ernst August Wilhelm Hörschelmann (1743-1795), professor of philosophy and history at Tallinn Gymnasium and were published by Peter Gottlieb Bornwasser, a bookseller. The edition of 1796 is preserved in two copies: one in the National Library of Estonia, the other in the Library of the Estonian Academy of Sciences.

A very interesting article "About a Lost Manuscript" is written by Sirje Lusmägi, librarian at the National Library of Estonia. Enn Tarvel has written a preface to the Chronicle of Henricus de Lettis translation into the Estonian language. There he gives a thorough survey of the manuscript version of the Chronicle. The original manuscript from the 13th century is not preserved but 16 manuscripts, partially or completely preserved, are known. 5 of them originate primarily from the 13th century manuscript, the others are copies of these 5. One of them, so called the Manuscript of Tallinn Gymnasium (MTG), got lost after it was sent for research to Professor Leonid Arbusow Jun. to Riga in 1925. This well-known Baltic-German historian was preparing a new publication of the Chronicle. It was published in Hannover in 1955. Has the MTG hopelessly disappeared? The manuscript catalogue of the Rare Book Department in the National Library of Estonia shows that the library has one manuscript of the Chronicle corresponding to the description given by Leonid Arbusow Jun. in his article "Die handschriftliche 'berlieferung des 'Chronicon Livoniae' Heinrichs von Lettland'" (Acta Universitatis Latviensis, 1926, X). So it seems that the researcher had sent this manuscript back to Tallinn. In 1939 Gustav Adolf Gymnasium (a successor of Tallinn Gymnasium) turned over thousands of old documents to Tallinn Central Library (TCL), among them the MTG. There is a stamp of TCL on the manuscript, and the accession number in TCL accession book coincides with the number on the manuscript.

The MTG is presumed to date back to the 17th century and it is considered to be "unreliable and somewhat trashy" as compared with other manuscripts (E. Tarvel). But in the course of time several translators and researchers have used it. We don't know whether Johann Gottfried Arndt, the first translator of the Chronicle into German, used this manuscript but it was surely used by Eduard Pabst who prepared the second translation into German and had left some notes (written in pencil) on the edges of the pages and on the front page in modern hand. Baltic-German historian Herman Hildebrand used the MTG in preparing his doctoral dissertation "Die Chronik Heinrichs von Lettland" (Göttingen, 1865). The MTG was thoroughly researched by the German historian Wilhelm Arndt who edited the third publication in the Latin language in Hannover. In the 20th century only one researcher has dealt with the MTG - Leonid Arbusow Jun. May be he will not remain the last one?

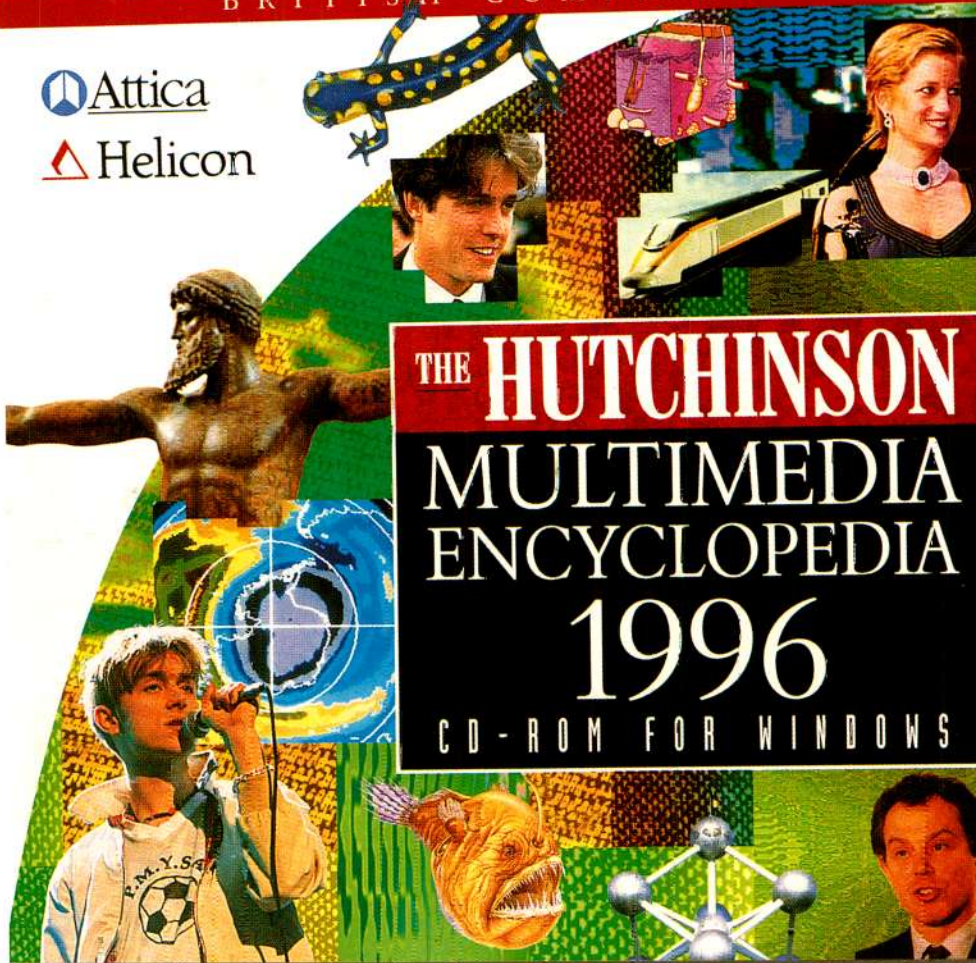
The interviewed guest in this number of our journal is Kyra Roberts, an internationally known book historian, who will celebrate her 80th birthday on July 25. K. Roberts tells about her studies at Läänemaa Teacher Training Seminar in the 1930s in Haapsalu and about her working years as a teacher in Nõmme (now a district of Tallinn). In the 1950s she was forced to leave her post as a teacher for ideological reason. She started to work at the Baltica Literature and Rare Books Department in the Library of the Estonian Academy of Sciences. We come to know how she became a bibliographer and about her cooperation with another well-known Estonian historian and bibliographer Voldemar Miller.

Вступительная строка	Урве Липпус	4	First Column	Urve Lippus	4
МУЗЫКАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА			MUSIC LIBRARY		
Объединение музыкальных библиотек Эстонии	Аурика Гергележну	5	Estonian Music Library Association	Aurika Gergeležiu	5
Музыкальный сектор художественного отдела Национальной библиотеки Эстонии	Катре Рийсалу	8	Music Collection of the Fine Arts Department of the National Library of Estonia	Katre Riisalu	8
Читальный зал музыкальной литературы Центральной библиотеки города Пярну: краткое ознакомление	Эне Роост	10	Reading Hall of the Music Literature of Pärnu Central City Library: a Short Introduction	Ene Roost	10
Музыкальный отдел Центральной библиотеки города Тарту: краткое ознакомление	Меэри Салу	12	Music Department of Tartu Central City Library: a Short Introduction	Meery Salu	12
О профобразовании библиотекарей музыкальных библиотек	Аурика Гергележну	13	Education for Music Libraries	Aurika Gergeležiu	13
ДАВАЙТЕ ПОЗНАКОМИМСЯ			LET'S GET ACQUAINTED		
Библиотека Французского культурного центра	Мария Пулк	16	The Library of the French Cultural Centre	Maria Pulk	16
БИБЛИОГРАФИЯ			BIBLIOGRAPHY		
Соревнования библиографических изданий в Эстонии в 1977-1996 годы	Мари Кальвик	17	Competitions in the Compiling of Bibliographies in 1977-1996	Mari Kalvik	17
КНИГОВЕДЕНИЕ			BOOK HISTORY		
О повторных печатях "Вастне Тестамент"	Тоомас Паул	20	About the Reprints of the New Testament	Toomas Paul	20
Книги отдела балтики БАНЭ: адресная книга 1796 года Таллиннского вице-административного ведомства	Тийу Реймо	23	Some Books from the Baltica Litterature and Rare Books Department in the Library of the Estonian Academy of Sciences: Directory of Tallinn Regency 1796	Tiiu Reimo	23
HABENT SUA FATA LIBELLI			HABENT SUA FATA LIBELLI		
Об одной потерянной рукописи	Сирье Лусмяги	25	About a Lost Manuscript	Sirje Lusmägi	25
КОМНАТА БЕСЕД			INTERVIEW		
Прикосновение к книге столь же значительно как и знание ее содержания: беседа с Кирой Роберт	Майре Лийвамets	28	To Touch the Book is as Important as to Read It: an Interview with Kyra Robert	Maire Liivamets	28
КОМПЬЮТЕРНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ			COMPUTER EDUCATION		
World Wide Web	Май Пьлдаас	30	World Wide Web	Mai Põldaas	30
СТРОКА ЮРИСТА			LEGAL COLUMN		
Имущество супругов и его деление	Алберт Калме	31	Property of the Spouses and Its Provision	Albert Kalme	31
ВЕСТИ			NEWS		
В Йыгева - новая библиотека	Хели Ярв	33	Jõgeva Has a New Library	Heli Järv	33
Юбилейные празднества в Библиотеке АН	Сирье Лауринг	34	Jubilee in the Library of the Estonian Academy of Sciences	Sirje Lauring	34
Ш конкурс Нукитсамезс осществился		36	The Third Competition of Nukitsamees		36
В память: Марие Эдари			In Memoriam: Marie Edari		36
РЕЗЮМЕ		41	PEZIUOME		41
SUMMARY		42	SUMMARY		42

BRITISH COMPILED

Attica

Helicon

THE HUTCHINSON

MULTIMEDIA
ENCYCLOPEDIA

1996

CD-ROM FOR WINDOWS

Microsoft
**MUSICAL
INSTRUMENTS**

An Interactive Journey into the World of Musical Instruments